

ISSN 2079-620X

Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ
ЕҰУ
ХАБАРШЫСЫНЫҢ
ЭКОНОМИКА СЕРИЯСЫ

ECONOMIC SERIES OF THE
BULLETIN OF THE
L.N. GUMILYOV ENU

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СЕРИЯ
ВЕСТНИКА ЕНУ ИМЕНИ
Л.Н. ГУМИЛЕВА

№ 2•2018

2010 жылдан бастап шығады

Founded in 2010

Издается с 2010 года

Жылына 4 рет шығады

Published 4 times a year

Выходит 4 раза в год

Астана, 2018

Astana, 2018

Бас редакторы
С.Б. Мақыш
э.ғ.д., профессор (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары

А.М. Бакирбекова, э.ғ.к., доцент (Қазақстан)

Редакция алқасы

Алибекова Б.А.	э.ғ.к. (Қазақстан)
Байжолова Р.А.	э.ғ.д., проф.(Қазақстан)
Бейсенова Л.З.	э.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Егембердиева С.М.	э.ғ.д. (Қазақстан)
Керімбек Ғ. Е.	э.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Кемел М.	проф., э.ғ.д. (Қазақстан)
Кирдасинова К.А.	э.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Кучукова Н.К.	э.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Мадиярова Д.М.	э.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Майдырова А.Б.	э.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Муталиева Л.М.	э.ғ.к., доцент(Қазақстан)
Никифорова Е.В.	проф.(Ресей)
Санг Кю Ли	проф.(Оңтүстік Корея)
Сембиева Л.М.	э.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Сидорович А.В.	э.ғ.д., проф. (Ресей)
Сыздықбаева Б.У.	э.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Толысбаев Б.С.	э.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Урузбаева Н.А.	э.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Шалболова У.Ж.	э.ғ.д., проф. (Қазақстан)

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Қ. Сәтпаев к-сі, 2, 408 б.
Тел.: (7172) 709-500 (ішкі 31432)
E-mail: vest_econom@enu.kz

Жауапты хатшы, компьютерде беттеген:
Д. Байтлесова,

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ хабаршысының экономика сериясы

Меншіктенуші: ҚР БЖҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК

Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігімен тіркелген. 18.02.14ж.

№ 14171-Ж -тіркеу куәлігі

Мерзімділігі: жылына 4 рет.

Тиражы: 15 дана

Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Қажымұқан к-сі,13/1,
тел.: (7172)709-500 (ішкі 31432)

Editor-in-Chief
S.B. Makysh

Doctor of Economic Sciences, Professor (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief

A.M. Bakirbekova, Can. of Economic Sciences
(Kazakhstan)

Editorial board

Alibekova B.A.	Can. of Economic Sciences (Kazakhstan)
Baizholova R.A.	Doctor of Economic Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Beisenova L.Z.	Can. of Economic Sciences, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Kerimbek G.E.	Can. of Economic Sciences, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Kemel M.	Doctor of Economic Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Kirdasinova K.A.	Can. of Economic Sciences, Assoc.Prof.(Kazakhstan)
Kuchukova N.K.	Doctor of Economic Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Madiyarova D.M.	Doctor of Economic Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Maidyrova A.B.	Doctor of Economic Sciences, Prof. (Kazakhstan)
Mutaliyeva L.M.	Can. of Economic Sciences, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Nikiforova E.V.	Prof.(Russia)
Sembieva L.M.	Doctor of Economic Sciences , Prof. (Kazakhstan)
Shalbolova U. Zh.	Doctor of Economic Sciences , Prof. (Kazakhstan)
Sidorovich A.V.	Doctor of Economic Sciences , Prof. (Russia)
Sung-Kyu Lee	Prof. (South Korea)
Syzdykbayeva B.U.	Doctor of Economic Sciences , Prof. (Kazakhstan)
Tolysbayev B.S.	Doctor of Economic Sciences , Prof. (Kazakhstan)
Urusbayeva N.A	Doctor of Economic Sciences , Prof. (Kazakhstan)
Yegemberdiyeva S.M.	Doctor of Economic Sciences (Kazakhstan)

Editorial address:2, Satpayev str., of.408, Astana, Kazakhstan, 010008

Tel.: (7172) 709-500 (ext. 31432)

E-mail: vest_econom@enu.kz

Responsible secretary, computer layout:
D. Baytlessova,

Economic Series of the bulletin of the L.N. Gumilyov ENU

Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N.Gumilyov Eurasian National University» Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan
Registered by Ministry culture and information of Republic of Kazakhstan. Registration certificate No. 14171-Ж from 18.02.14

Periodicity: 4 times a year

Circulation: 15 copies

Address of printing house: 13/1 Kazhimukan str., Astana, Kazakhstan 010008; tel.: (7172) 709-500 (ext.31432)

Главный редактор
С.Б. Макыш
д.э.н., профессор (Казахстан)

Зам. главного редактора **А.М. Бакирбекова**, к.э.н., доцент (Казахстан)

Редакционная коллегия

Алибекова Б.А.	к.э.н. (Казахстан)
Байжолова Р.А.	проф., д.э.н.(Казахстан)
Бейсенова Л.З.	к.э.н., доцент (Казахстан)
Егембердиева С.М.	д.э.н. (Казахстан)
Керимбек Г. Е.	к.э.н., доцент (Казахстан)
Кемел М.	проф., д.э.н. (Казахстан)
Кирдасинова К.А.	к.э.н.,доцент (Казахстан)
Кучукова Н.К.	проф., д.э.н. (Казахстан)
Мадиярова Д.М.	проф., д.э.н. (Казахстан)
Майдырова А.Б.	проф., д.э.н. (Казахстан)
Муталиева Л.М.	к.э.н., доцент (Казахстан)
Никифорова Е.В.	проф.(Россия)
Санг Кю Ли	проф. (Юж. Корея)
Сембиева Л.М.	д.э.н., проф. (Казахстан)
Сидорович А.В.	д.э.н., проф. (Россия)
Сыздыкбаева Б.У.	д.э.н., проф. (Казахстан)
Толысбаев Б.С.	д.э.н., проф. (Казахстан)
Урузбаева Н.А.	д.э.н., проф. (Казахстан)
Шалболова У.Ж.	д.э.н., проф.(Казахстан)

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. К. Сатпаева, 2, каб. 408
Тел.: (7172) 709-500 (вн. 31432)
E-mail: vest_econom@enu.kz

Ответственный секретарь, компьютерная верстка:
Д. Байтлесова, Е. Изтелеуова, И. Курмангалиев

Экономическая серия вестника ЕНУ имени Л.Н. Гумилева

Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК

Зарегистрирован Министерством культуры и информации Республики Казахстан. Регистрационное свидетельство № 14171-Ж от 18.02.14 г.

Периодичность: 4 раза в год

Тираж: 15 экземпляров

Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Кажымукана, 13/1,
тел.: (7172)709-500 (вн.31432)

© Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева

МАЗМҰНЫ

Экономика

<i>Амирбек А.,</i> Маханов К. Қазақстанның экспортын қабылдаушы мемлекеттердің негізінде еліміздің экспорттық күрделілік деңгейінің өлшенуі.....	8
<i>Мырзахмет М.К., Ахмаева Л., Борисова В., Каби К.</i> Қазақстан жеке меншік университетінің ғылыми, өндірістік және білім беру саласындағы орындау.....	21

Есеп және аудит

<i>Карабаев Э.Б., Мукушев Т.Б.</i> Мемлекеттік аудиттің халықаралық тәжірибесі.....	32
---	----

Туризм

<i>Акимов Ж.М.</i> Халықаралық туризмнің қазіргі жағдайы.....	38
<i>Подсухина О.В., Мусина К.П.</i> Қазіргі туристік салада қалалық туризмнің рөлі мен маңызы.....	44

Финансы

<i>Жусупова А.К., Мейрембаева Д., Бейсембаева А.</i> Қазақстан бюджеттің кіріс және шығыс бөлігін қалыптастыру талдау.....	51
--	----

Менеджмент

<i>Бакатова Ж.Е.</i> Қазақстан Республикасындағы қоғамдық кеңестер институты: қазіргі жағдайы мен даму болашағы.....	60
<i>Казиев Б.Н. , Мартынов Л.М.</i> Алматы қаласының мысалында менеджменттің геоақпараттық жүйесін қолдану.....	65
<i>Самиденев С.А., Мартынов Л.М.</i> Қазақстан Республикасында аэроғарыштық техниканы құру үшін инновациялық жобалардың орындылығын бағалау тәсілдері мен әдістерін жүйелеу.....	72

CONTENTS

Economy

<i>Amirbek A., Makhanov K.</i> Determinants of Export Sophistication for Kazakhstan: A Destination-Based Approach	8
<i>Myrzakhmet M.K., Akhmaeva L., Borissova V., Kabi K.</i> Interaction of science, production and education in kazakhstani private Universities	21

Accounting and Auditing

<i>Karabayev E.B., Mukushev T.B.</i> International experience of state audit implementation.....	32
--	----

Tourism

<i>Akimov Zh.M.</i> Current state of international tourism.....	38
<i>Podsukhina O.V., Mussina K.P.</i> The role and importance of city tourism in modern tourist industry	44

Finance

<i>Zhussupova A.K., Meirembayeva D., Beisembayeva A.</i> Analysis of the formation of incomes and expenditures of the republican budget of Kazakhstan.....	51
--	----

Management

<i>Bakatova Zh.</i> The Public Council of The Republic of Kazakhstan: the present state and future prospects.....	60
<i>Kaziyeu B.N., Martynov L.M.</i> Application of the geoinformation system of management on the example of the city of Almaty.....	65
<i>Samidenov S.A., Martynov L.M.</i> Systematization of approaches and methods for assessing the feasibility of innovative projects for the creation of aerospace engineering in the Republic of Kazakhstan.....	72

СОДЕРЖАНИЕ

Экономика

<i>Амирбек А., Маханов К.</i> Определители уровня сложности экспорта Казахстана: на основе переменных стран-получательниц экспорта.....	8
<i>Мырзахмет М.К., Ахмаева Л., Борисова В., Каби К.</i> Взаимодействие науки, производства и образования в частных университетах Казахстана.....	21

Учет и аудит

<i>Карабаев Э.Б., Мукушев Т.Б.</i> Международный опыт осуществления государственного аудита.....	32
--	----

Туризм

<i>Акимов Ж.М.</i> Текущее состояние международного туризма.....	38
<i>Подсухина О.В., Мусина К.П.</i> Роль и значение городского туризма в современной туристской индустрии	44

Финансы

<i>Жусупова А.К., Мейрембаева Д., Бейсембаева А.</i> Анализ формирования доходной и расходной части республиканского бюджета Казахстана.....	51
--	----

Менеджмент

<i>Бакатова Ж.Е.</i> Институты общественных советов в Республике Казахстан: состояние и перспективы развития.....	60
<i>Казиев Б.Н., Мартынов Л.М.</i> Применение геоинформационной системы менеджмента на примере города Алматы.....	65
<i>Самиденов С.А., Мартынов Л.М.</i> Систематизация подходов и методов оценки реализуемости инновационных проектов по созданию аэрокосмической техники в Республике Казахстан.....	72

ЭКОНОМИКА ECONOMY

SRSTI 04.01.39

A.Amirbek¹, K. Makhanov²

¹*Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University, Turkestan, Kazakhstan* ²*Research Fellow at Eurasian Research Institute, Almaty, Kazakhstan*
(E-mail: ¹aidarbek.amirbek@ayu.edu.kz, ²username1006@gmail.com)

Determinants of Export Sophistication for Kazakhstan: A Destination-Based Approach

Abstract. In this paper, we analyze the determinants of export sophistication for Kazakhstan based on variables of the countries that are destinations for exports of Kazakhstan. Based on common practice in related literature we have chosen parameters like distance, GDP, income per capita, population, GDP growth, urbanization, trade openness, free trade agreement, fuel exports and high technology exports as independent variables. The estimated coefficients for distance and percentage share of high technology exports appear to be negative whereas the relationship between export sophistication and trade openness is positive. The rest of the explanatory variables happen to be statistically insignificant at $\alpha=0.10$.

Keywords. Export Sophistication, Diversification, Determinants, Distance, High Technology Exports, Trade Openness.

Introduction. The issue of export diversification relative to Kazakhstan has gained importance in the academic literature and in the framework of economic policy of the country. Although the term of export “diversification” is commonly mentioned in related literature, in the context of Kazakhstan it often implies or stands for the term export “sophistication”. The degree of interrelatedness of the two notions emanates from the changes in the structure of exports, through which the country passed over the course of the last two decades. Kazakhstan’s model of economic growth was subject to the oil boom that the country experienced since early 2000s, which not only provided necessary conditions for high rates of economic growth, but also made the economy more prone to conditions on the primary commodity markets [1]. For instance, the share of crude oil and related products with low value added in the total exports grew from 20% in mid 1990s to over 70% by 2007. The share of all mineral products combined reached to around four fifths of the total exports. These structural changes also decreased the share of industries with more value added. The vicious effect of such changes was first seen during the crisis of 2008-09 when the export revenues of the country dropped together with the oil prices. Subsequent downturns of primary commodity prices after 2014 produced the same effect. Although the terms “diversification” and “sophistication” are often used in the same context, an important distinction should be made between them. Export diversification is can be understood as not specializing exports in a small range of export commodities and increasing the variety of exported goods [2]. Export sophistication means to produce more sophisticated export commodities with higher value added, more research intense and higher per unit market price. Due to the fact that an increase in export diversification often is accompanied with increase in export sophistication and vice versa, the two concepts are often studied together. Thus, there are series of studies that reveal the linkage between export diversification and per capita income in divers manners [3], [4], [5], [6], [7], [8], [9] indicate that the relationship between GDP growth and export sophistication is significant and positive. Studies of [10] showed that not only export are important for economic growth, but also the composition of exports. This finding supported the statement made much earlier by [11] who claimed that over a long time period, the price of non-processed goods with low value added would decrease relative to the price

of manufactured goods with high value added, thus impoverishing the exporting country. According to [12] export sophistication, if measured using the sophistication of high income countries as indicator, is a significant factor in determining the growth of lower middle-income countries. However, the one of the milestone studies addressing the issue of export sophistication that many scholars make reference to is that of [13] who claimed that upgrades in countries exports lead to higher economic growth in the future.

The purpose of this study is to identify the determinants of export sophistication of Kazakhstan. Unlike most of the studies done on this matter, however, we attempt to determine the factors that affect the export sophistication based on certain features of the countries Kazakhstan has trade relations with. In this sense, this study is a rather rare case. Thus, the value of this study for policy making is that it attempts to identify which countries Kazakhstan should trade with in order to increase the level of its exports' sophistication. The study is based on a cross-sectional analysis made for 2015.

Literature. Studying export sophistication is very related to basic trade theories. Thus, the Heckscher–Ohlin theory states that a country's factor endowments determine the relative costs of production. Therefore, country's exports compositions are shaped in accordance with their factor endowments. According to this theory, countries with abundant in labor tend to export labor intensive goods while countries with high technology intensity tend to produce technology and research intensive goods [14]. The New Trade Theory supports this idea by suggesting that countries are induced to engage in intra-product trade by firms' specialization in different horizontal specialization varieties and consumers' preferences. Therefore, the number of product varieties a country is likely to produce and export is a function of its resource endowments [15].

The literature on exports of Kazakhstan in the context of technological sophistication is very scarce. Relative to Kazakhstan the given issue is tackled from the point of view of export diversification. [16] states that secure economic development of Kazakhstan could be achieved only through diversification of the country's economy pointing to the fact that mineral products with low technological intensity account for more than 65.8% of the country's exports.

Another study on export diversification was done by [1] in which they state that the economic growth of Kazakhstan after 2000 was based on exports of mineral resources. The necessity of changing the structure of exports surged after the crisis of 2008 and stimulated the government to reforms and other actions take subsequently. According to [1], the measures of industrialization implemented after 2010 did not lead to significant changes in the structure of reform. However, they laid a solid foundation necessary for further progress in industrialization of the economy.

[13] is one of the most prominent studies that most scholars make reference to. Their robust findings data for 1962–2003 exports sophistication is one of the most important determinants of economic growth. An interesting finding that [13] suggests is that there is a negative relationship between countries' land area and their exports sophistication level.

The studies done on Kazakhstan usually tackle the topic of diversification rather than sophistication of exports. Therefore, the literature on Kazakhstan is very scarce. However, there are a plenty of studies that consider export sophistication including many countries from different perspectives. One of such studies belong to [17] and [18]. The results of this study done on cross-country panel dataset throughout 1992–2006 suggest that variables like capital deepening, engagement in knowledge creation, transfers via investment in education and R&D and foreign direct investments have significant effect on export sophistication. The effect of natural resources on the sophistication of exports happens to be complex and mixed depending upon the type of resources involved. Moreover, the effects of these determinants vary between low, middle, and high income countries.

[19] confirm the findings of [13] and suggest that GDP per capita and the size of the economy have significant and positive effects on export sophistication. In countries with low quality of institutions, improvements in quality leads to significant upward shift in the exports sophistication. In addition, high technological export sophistication has positive effect on productivity and sustainable economic growth and promotes resistance during periods with small or negative economic growth.

A valuable and rather comprehensive study on export diversification as well as on sophistication was done by [6] on Sub-Saharan African states including 48 countries. Their findings suggest a strong influence of quality of governance and human capital on the degree of export sophistication. Similar results were obtained by [20] in their study on North African countries.

Different determinants of export sophistication for developed and developing countries were identified in [21]. Developed countries rely more heavily on their indigenous capabilities in their traits to gain high-tech exports whereas developing countries rely more on determinants related to their trade liberalization and openness, FDIs and the imports of parts and components. The difference between developed and developing countries concentrating the export sophistication was emphasized by [14] who suggested that due to the globalization of production, export-oriented FDI located in developing countries may lead to large imports of intermediate goods with high technological and research intensity. This led to a significant shift of the developing countries in terms of their export sophistication.

The findings of [13] were confirmed by [22] on the example of Chinese provinces. Particularly, provinces that specialized on exports of more sophisticated goods presented higher growth rates subsequently. However, this happened to be relevant for domestic Chinese firms rather than foreign firms.

There are also studies that reveal the relationship between exports sophistication and natural resource abundance like those of [23]. In practically all cases the effect of natural resource abundance proves to be detrimental.

Methodology and Data. We measure the level of sophistication of export commodities using the method proposed by [24]. Particularly, based on data from Comtrade, we calculate a sophistication score for each SITC 3-digit industry based on average income of exporting countries and the amount of exports. The choice of measurement of the export sophistication is subject of discussion in related academic literature. There are several widely used techniques for measuring the level of commodity sophistication each one with supporters and opponents among scholars with strong arguments on both sides. For instance, there is PRODY indicator proposed by [25] and [13] which is a weighted average of per capita incomes for all the exporting countries. Each country's comparative advantage is taken as the weight. The productivity level associated with a country's exports (EXPY) is then defined as a weighted average of all exported products' PRODY for that country. The share of each product in a country's exports is taken as the weight. Interestingly, this index also has its shortcomings. Particularly, it does not take into account the quality differences within a product category. This may result in an wrong estimations of the EXPY for high or low income countries [26].

Nevertheless, the logic behind those techniques is more or less the same. Particularly, a certain commodity is considered to be sophisticated if it is exported by rich countries. If it is exported predominantly by poor countries, the commodity is considered to have low sophistication. Scholars are usually free to choose the indicator of richness of the country. This general approach is, however, receives much criticism in related literature. For instance, [18] argues that due to the fragmentation and globalization of production chain and increasing global outsourcing, some developing countries started to export technology-intensive products via involvement in processing and manufacturing activities of tradable commodities. Such exporting does not show that these countries have the capability to produce "sophisticated" products: they in fact export these goods simply as a result of processing and assembling high-technology intermediate imports. Moreover, this kind of techniques can mislead due to the fact that more and more developed rich countries switch from commodity exports to services.

For case of Kazakhstan, we calculated sophistication score for 260 industries presented in Table 2. In order to identify the determinants of export sophistication of Kazakhstan we estimate the following OLS model:

The variables in the model have the following interpretations:

DIST - distance between the countries measured between their capital cities.

GDP – GDP size of the country.

GNIpercap – is the proxy for per capita income.

POP – is the population of the country.

GDPgrow – average annual GDP growth rate of the country during the last ten years.

URB – percentage share of the urban population from the total population.

TradeOpen – Trade Openness of the country (Trade as % of GDP).

FreeTrade – is dummy for free trade agreement, which is =1 if the country has a free trade agreement with Kazakhstan and =0 if not.

FuelExp – is the percentage share of fuel exports in total exports of the country.

HighTechExp – is the percentage share of high technology exports in the total exports of the country.

By setting these variables as explanatory for our model, we suppose that they have sufficient explanatory effect to determine the level of sophistication of the exports of Kazakhstan. Our choice of explanatory variables is based on several reasons like common practice among other scholars, intuitive reasoning, theoretical explanations and data availability.

From the available literature on this subject we can observe that choice of variables varies a lot from study to study. The model tested by [13] included GDP per capita, human capital, the rule of law index, population, and land area. [17] includes variable like capital-labor ratio, land area per capita, gross tertiary enrollment, proportion of R&D expenditure in GDP, foreign direct investment, economy size and country institutional quality (rule of law index).

We took data for exports from the UN Comtrade Database. The data has a SITC 3rd revision 3-digit level disaggregation format taken for 2015. In our analysis we consider only exports higher than \$1 million. The data for explanatory variables are taken from the World Bank Data. The study covers 73 destinations of Kazakhstan's exports above \$1 million. The sum of exports included into the study cover 99.8% of the total exports of Kazakhstan for 2015. The results of the regression are presented in Table 1 below.

Analysis and Findings

Table 1 – OLS estimation results

	Coefficients	Standard deviation	t-statistics	p-value
Constant	69.5045	36.0144	1.930	0.0583*
Log-Distance	-8.2140	3.2671	-2.514	0.0146**
Log-GDP	19.2932	25.0443	0.770	0.4441
Log-GNI per capita	-18.8742	25.1498	-0.751	0.4559
Log-Population	-18.7663	25.2621	-0.743	0.4605
GDP growth in %	1.3309	0.8206	1.622	0.1101
Urbanization in %	0.1829	0.1440	1.271	0.2088
Trade openness in %	0.0549	0.0327	1.681	0.0979*
Free trade agreement dummy	2.5114	7.1770	0.350	0.7276
Fuel exports in %	0.1457	0.0923	1.579	0.1196
High technology exports in %	-0.3443	0.1995	-1.726	0.0894*
R-squared				0.3267
Adj. R-squared				0.2146
Observations				73
* Significant at $\alpha=0.10$				
** Significant at $\alpha=0.05$				
Source: prepared by authors				

Out of ten explanatory variables included into our model only Log-Distance appears to be significant at . The relationship between export sophistication of Kazakhstan and distance to its export partners is negative with $=-8.2140$. Hence, one percent increment in distance leads to -8.2140% downshift in export sophistication.

Trade openness shows statistical significance at . The relationship between trade openness and export sophistication is positive with $=0.0549$. Higher trade openness of export partners leads to greater degrees of export sophistication. One percent increment in the degree of trade openness causes nearly a 0.05% increment in the export sophistication score.

Interestingly, there is a negative relationship between export sophistication and the percentage of high technology exports with statistical significance at $=-0.3443$ implying that one percent increase in the share of high technology exports of trade partner leads to 0.34% decrease in the score of export sophistication of Kazakhstan.

The rest of the explanatory variables happen to be insignificant in explaining the variations in the export sophistication of Kazakhstan. The model itself has rather low explanatory variable with R^2 and F . In order to have a more comprehensive picture of our regression outcomes we show the plots of each explanatory variable against the export sophistication score of Kazakhstan in Figure 1 below.

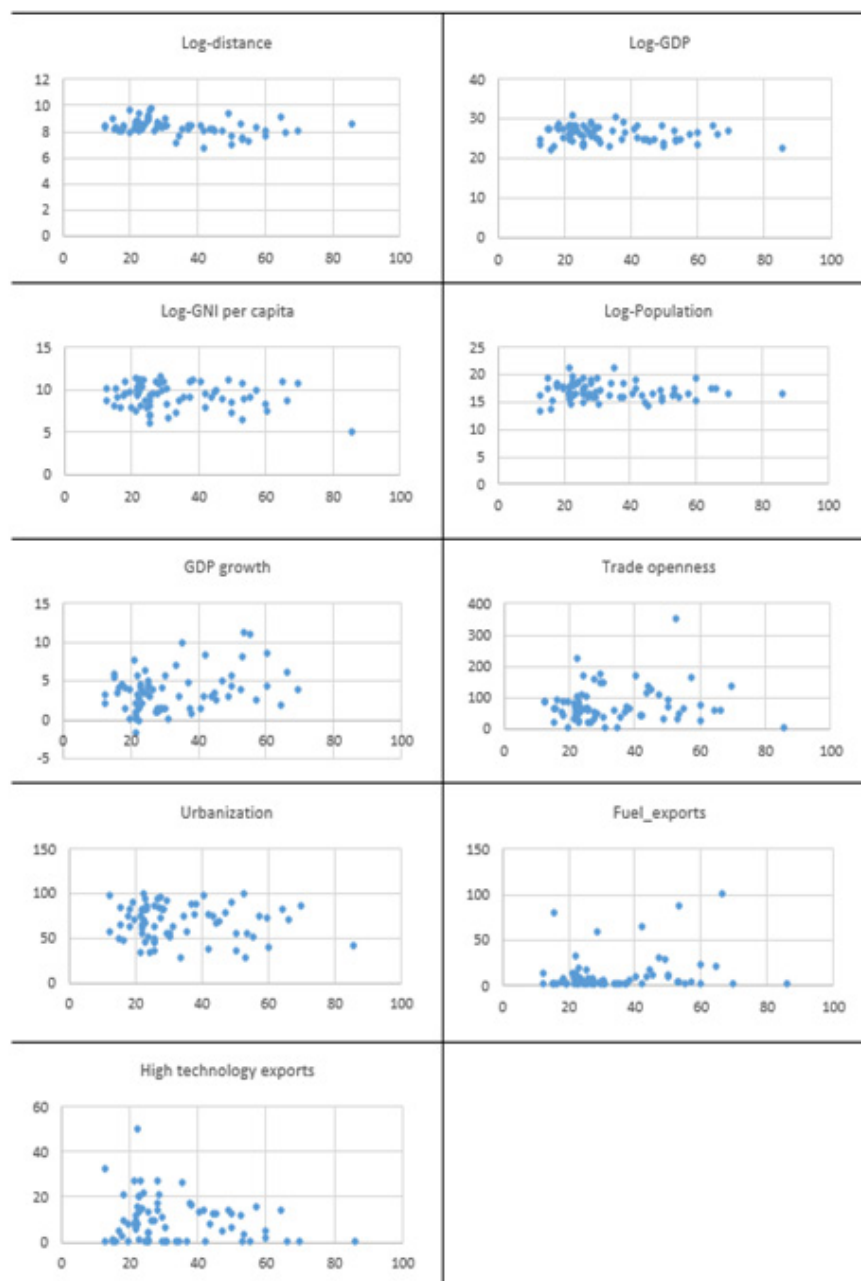

Figure 1. Export sophistication score vs explanatory variables (Source: prepared by Authors based on data from Comtrade and World Bank Data)

The graphical representation confirms the statistical estimation results. There is in general very little interdependence between export sophistication score and explanatory variables we have chosen for our model. In particular, variables like Log-Distance, Log-GDP, Log-GNI per capita, Log-Population and Urbanization level do not show any visual interdependence with export sophistication whereas variables like GDP growth, Trade openness and Fuel exports seem to have a slight positive relationship.

The estimated model appears to be weak in terms of explanatory power and only three out of ten commonly used explanatory variables chosen for this model show statistical significance at or higher levels. The general implication we can draw from it is that features of export partners have little significance in explaining the level of export sophistication of Kazakhstan. Nevertheless, certain features appear to be important in explaining the export sophistication of Kazakhstan. The policy implication we can draw based on our model is that in order to increase the exports sophistication level, Kazakhstan should intensify its trade with nearby countries. Thus, more sophisticated exports tend to go to nearby countries. The model also suggests Kazakhstan to export more to countries with high proportion of trade relative to their GDP. Another implication is that Kazakhstan should export more to countries with lower export sophistication rather than to those with high proportions of sophisticated exports.

Conclusion. We analyze the determinants of export sophistication for Kazakhstan on the basis of variables of the countries that are destinations of exports of Kazakhstan. Based on common practice we have chosen parameters like distance, GDP, income per capita, population, GDP growth, urbanization, trade openness, free trade agreement, fuel exports and high technology exports as independent variable. The model appears to have little explicative power with . Out of abovementioned variables only distance, trade openness and high-technology exports present statistical significance in explaining exports' sophistication of Kazakhstan. The coefficients of distance and high technology exports are negative implying negative relationship with exports sophistication of Kazakhstan. The relationship between export sophistication and trade openness is positive. Hence, our estimation results suggest that exports that go to nearby countries tend to be more sophisticated than those destined for far-away countries. Exports of Kazakhstan that go to countries that export greater amounts of high-technology exports tend to be less sophisticated. Exports of Kazakhstan that are destined for countries with high trade openness tend to be sophisticated. The policy implications to be drawn from the analysis are that more trade with nearby countries and countries with higher trade openness has beneficial effect on export sophistication of Kazakhstan. Also more trade with countries that tend to export less sophisticated goods helps to upgrade the exports of Kazakhstan. Thus, according to our analysis, an ideal exports destination for goods from Kazakhstan would be a nearby country with high degree of trade openness and lower exports sophistication.

Majority of the studies done on this issue try establish a linkage between countries' exports sophistication and their internal factors. In this study, however, we try to present Kazakhstan's exports sophistication as a function of certain parameters of its exports destination countries. By doing this study we intend to contribute to the literature that would help policy makers to design and apply appropriate trade policy that would diversify and upgrade Kazakhstan's exports. Government policies that encourage exports of high-technology products can also promote an upward shift in the export composition of a country [27]. Any form of addressing the issue of identifying the determinants of export sophistication is highly valuable for Kazakhstan from the point of view of policy making.

References

- 1 Konkakov A., Kubayeva G. Progress in diversification of the economy in Kazakhstan. [Электрон.ресурсы]. – 2016. - URL: <https://www.msm.nl/resources/uploads/2016/09/MSM-WP2016-8-1.pdf> (Accessed 3 April, 2017).
- 2 Love J. Concentration, diversification and earnings instability: Some evidence on developing countries' exports of manufactures and primary products // World Development – 1983. - Vol. 11, No. 9. - P. 787-793.
- 3 Cadot O., Carrère C., Strauss-Kahn V. Export Diversification: What's Behind The Hump? // Review of Economics and Statistics – 2011. - Vol. 93. No. 2. - P. 590-605.
- 4 Besedes T., Prusa T. J. The Role of Extensive and Intensive Margins and Export Growth // Journal of Development Economics – 2011. - Vol. 96. No. 2. - P. 371-379.
- 5 Feenstra R. C., Kee H. L. Export variety and country productivity // Cambridge, MA, National Bureau for Economic Research NBER Working Paper 10830 [Электрон.ресурсы]. – 2004. URL: http://eml.berkeley.edu/~obstfeld/281_sp06/Feenstra_1.pdf, (Accessed 27 March 2017)
- 6 Herédia Caldeira Cabral, M., Veiga, P., Determinants of Export Diversification and Sophistication in Sub-Saharan Africa – 2010. [Электрон.ресурсы].- URL: <http://fesrvsd.fe.unl.pt/WPFEUNL/WP2010/Wp550.pdf> (Accessed 5 April, 2017)
- 7 Anand R., Mishra S., Spatafora, N. Structural Transformation and the Sophistication of Production // IMF Working Paper – 2012. [Электрон.ресурсы]. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2012/wp1259.pdf> (Accessed 4 April, 2017)

- 8 Acemoglu D., Johnson S., Robinson J. A. The Colonial Origins Of Comparative Development: An Empirical Investigation // *American Economic Review* – 2001. - Vol. 91. - P. 1369-1401.
- 9 Romer R. Endogenous Technological Change // *Journal of Political Economy* – 1990. - Vol. 98. No. 5. - P. 71-102.
- 10 Greenaway D., Morgan W., Wright P. Exports, export composition and growth // *Journal of International Trade and Development* – 1999. - Vol. 8. No. 1. - P. 41-51.
- 11 Prebisch R. The economic development of Latin America and its principal problems // *Economic Bulletin for Latin America* -1950. - Vol. 7. No. 1. - P. 1-22.
- 12 Dewitte R. Middle Income Trap and Export Sophistication, Unpublished M.A. Thesis, Ghent, Ghent University, Faculty of Economics and Business Administration, 2014.
- 13 Hausmann R., Hwang J., Rodrik D. What you export matters // *Journal of Economic Growth* – 2007. - Vol. 12. No. 1. - P. 1.
- 14 Schott P. K. The relative sophistication of Chinese exports // *Economic Policy*, CEPR, CES, MSH – 2008. - Vol. 23. No. 53. - P. 5-49.
- 15 Krugman P. Scale economies, product differentiation, and the pattern of trade // *American Economic Review* – 1980. - Vol. 70. - P. 950–959.
- 16 Petrenko E., Zhartay Zh., Shevyakova A., Olefirenko O. M. Towards Economic Security through Diversification: Case of Kazakhstan // *Journal of Security and Sustainability Issues* -2016. - Vol. 5. No. 4. - P. 509-518.
- 17 Zhu S., Fu M., Lai M. Ju X. What drives the export sophistication of countries? // *World Economy* -2010. - Vol. 4. - P. 28–43.
- 18 Fu X. Processing Trade, FDI and the Exports of Indigenous Firms: Firm-Level Evidence From Technology-Intensive Industries in China // *Oxford Bulletin of Economics & Statistics* – 2011. - Vol. 73. No. 6. - P. 792–817.
- 19 Poghosyan K., Kočenda E. Determinants of export sophistication: Evidence from Monte Carlo simulations // *IOS Working Papers* - 2016. No. 360. - P. 11-18.
- 20 Jouini N., Oulmane N., Peridy N., “North African countries (NACs) production and export structure: Towards diversification and export sophistication strategy”. 2015. - URL: https://mpira.ub.uni-muenchen.de/62476/1/MPRA_paper_62476.pdf (accessed 7 April 2017).
- 21 Ferreira da Silva Alves, G. Determinants of High-Tech Exports, Unpublished M.A. Thesis, Aveiro, University of Aveiro, Department of Economics, Management and Industrial Engineering, 2010.
- 22 Jarreau J., Poncet, S. Export sophistication and economic growth: Evidence from China // *Journal of Development Economics* – 2012. - Vol. 97. No. 2. - P. 281-292.
- 23 Sachs J. D., Warner A. M. Natural Resources and Economic Development: The Curse of Natural Resources // *European Economic Review* – 2001. - Vol. 45. - P. 827-838.
- 24 Lall S., Weiss J., Zhang J. The ‘Sophistication’ Of Exports: A New Measure of Product Characteristics // *QEH Working Paper Series* – 2005. - Vol. 1. No. 123. - P. 1.
- 25 Rodrik D. What’s So Special about China’s Exports // *China & World Economy* – 2006. Vol. 14. No. 5. - P. 1-19.
- 26 Minond A. Exports’ quality-adjusted productivity and economic growth // *Journal of International Trade and Economic Development* – 2010. – Vol. 19. No. 2. - P. 257–287.
- 27 Lo D. Chan T. M. H. Machinery and China’s nexus of foreign trade and economic growth // *Journal of International Development* – 1998. - Vol. 10. No. 6. - P. 733–749.

Appendix

Table 2 – Export sophistication scores of SITC 3-digit level industries based on method proposed by Lall *et al.* (2005).

Rank	SITC code	Industry	Sophistication score
1	874	Measuring, checking, and controlling instruments.	100,00
2	731	Trunks, suitcases, vanity cases, executive cases, briefcases etc.	94,04
3	351	Electric current.	92,80
4	575	Other plastics, in primary forms.	92,42
5	746	Ball- or roller bearings.	92,08
6	748	Transmission shafts and cranks.	91,73
7	574	Polyacetals, other polyethers and epoxide resins.	91,30
8	735	Parts and accessories for machines.	90,99
9	232	Synthetic rubber; reclaimed rubber; waste rubber.	90,94

10	714	Engines and motors, non-electric.	90,75
11	733	Machine tools for working metal.	89,90
12	712	Steam turbines and other vapor turbines and parts.	88,89
13	573	Polymers of vinyl chloride or of other halogenated olefins.	88,63
14	723	Civil engineering and contractors' plant and equipment.	88,54
15	597	Prepared additives for mineral oils and the like.	88,42
16	629	Articles of rubber, n.e.s.	88,34
17	774	Electrodiagnostic apparatus for medical apparatus.	88,30
18	811	Prefabricated buildings.	88,19
19	593	Explosives and pyrotechnic products.	88,17
20	728	Other machinery specialized for particular industries.	88,15
21	792	Aircraft and associated equipment	87,97
22	581	Tubes, pipes and hoses, and fittings therefor, of plastics	87,43
23	891	Arms and ammunition	87,08
24	726	Printing and bookbinding machinery, and parts thereof	86,94
25	525	Radioactive and associated material	86,81
26	882	Photographic and cinematographic supplies	86,75
27	871	Optical instruments and apparatus, n.e.s.	86,62
28	737	Metalworking machinery (other than machine tools).	86,52
29	718	Power-generating machinery, and parts thereof, n.e.s.	84,73
30	524	Other inorganic chemicals	84,30
31	515	Organo-inorganic compounds	84,17
32	725	Paper mill and pulp mill machinery	84,16
33	722	Tractors	83,88
34	598	Miscellaneous chemical products.	82,98
35	541	Medicinal and pharmaceutical products.	82,98
36	744	Mechanical handling equipment.	82,79
37	872	Instruments and appliances for medical purposes.	82,42
38	742	Pumps for liquids.	82,35
39	713	Internal combustion piston engines.	81,98
40	784	Parts and accessories of the motor vehicles.	81,68
41	551	Essential oils, perfume and flavour materials.	81,58
42	721	Agricultural machinery.	81,57
43	514	Nitrogen-function compounds.	81,55
44	267	Other man-made fibres suitable for spinning.	81,11
45	743	Pumps (other than pumps for liquids).	81,08
46	885	Watches and clocks.	80,96
47	745	Non-electrical machinery, tools and mechanical apparatus.	79,71
48	898	Musical instruments.	79,63
49	676	Iron and steel bars, rods, angles, shapes and sections.	79,60
50	122	Tobacco, manufactured.	79,52
51	663	Mineral manufactures.	79,23
52	011	Meat of bovine animals.	79,15
53	533	Pigments, paints, varnishes and related materials.	78,86
54	781	Motor cars and other motor vehicles.	78,69
55	641	Paper and paperboard.	78,67
56	411	Animal oils and fats.	78,34

57	749	Non-electric parts and accessories of machinery.	77,69
58	282	Ferrous waste and scrap.	77,63
59	553	Perfumery, cosmetic or toilet preparations (excluding soaps).	77,61
60	873	Meters and counters.	77,49
61	783	Road motor vehicles.	77,23
62	724	Textile and leather machinery.	76,64
63	791	Railway vehicles.	76,43
64	695	Tools for use in the hand or in machines.	76,39
65	073	Chocolate and other food preparations containing cocoa.	76,27
66	727	Food-processing machines.	76,15
67	884	Optical goods.	75,91
68	024	Cheese and curd.	75,76
69	012	Other meat and edible meat offal.	75,69
70	582	Plates, sheets, film, foil and strip, of plastics.	75,60
71	881	Photographic apparatus and equipment.	75,41
72	782	Motor vehicles for the transport of goods.	74,79
73	664	Non-metallic mineral manufactures.	74,78
74	778	Electrical machinery and apparatus.	74,53
75	592	Starches, inulin and wheat gluten.	74,36
76	621	Materials of rubber.	74,22
77	751	Office machines.	74,06
78	694	Nails, screws, nuts, bolts and rivets.	73,81
79	516	Other organic chemicals.	73,67
80	741	Heating and cooling equipment.	73,66
81	023	Butter and other fats and oils derived from milk.	73,51
82	583	Monofilament.	73,03
83	772	Electrical apparatus for switching electrical circuits.	72,98
84	269	Worn clothing and other worn textile articles.	72,91
85	674	Flat-rolled products of iron.	72,71
86	247	Wood in the rough or roughly squared.	72,58
87	591	Insecticides, rodenticides and plant-growth regulators.	72,33
88	288	Non-ferrous base metal waste and scrap.	72,19
89	098	Edible products and preparations.	72,13
90	017	Meat and edible meat offal.	72,12
91	895	Office and stationery supplies.	72,05
92	531	Synthetic organic colouring matter and colour lakes.	71,11
93	883	Cinematographic film.	70,97
94	248	Wood, simply worked, and railway sleepers of wood.	70,95
95	642	Paper, paperboard, and articles of paper or paperboard.	70,93
96	513	Carboxylic acids and their anhydrides.	70,78
97	048	Cereal preparations and preparations of flour or starch.	70,77
98	764	Telecommunications equipment.	70,69
99	711	Steam or other vapour-generating boilers.	70,45
100	699	Manufactures of base metal.	70,32
101	251	Pulp and waste paper.	70,26
102	523	Metal salts and peroxy salts.	69,73
103	111	Non-alcoholic beverages.	69,64

104	678	Wire of iron or steel.	69,57
105	511	Hydrocarbons.	69,45
106	335	Residual petroleum products.	69,09
107	776	Thermionic, cold cathode or photo-cathode valves and tubes.	68,53
108	554	Soap, cleansing and polishing preparations.	68,43
109	112	Alcoholic beverages.	68,40
110	893	Articles of plastics.	68,27
111	716	Rotating electric plant.	68,06
112	265	Vegetable textile fibres.	67,50
113	793	Ships, boats and floating structures.	67,20
114	785	Motor cycles.	67,14
115	689	Miscellaneous non-ferrous base metals.	67,14
116	625	Rubber tyres.	66,68
117	692	Metal containers for storage or transport.	65,63
118	752	Automatic data-processing machines.	65,61
119	562	Fertilizers.	65,57
120	677	Rails or railway track construction material, of iron or steel.	65,55
121	899	Miscellaneous manufactured articles.	65,24
122	691	Structures and parts of structures of iron, steel or aluminum.	64,27
123	512	Alcohols, phenols, phenol-alcohols, and their derivatives.	64,22
124	657	Special yarns, special textile fabrics and related products.	63,81
125	673	Flat-rolled products of iron or non-alloy steel.	63,67
126	763	Sound recorders or reproducers.	63,00
127	665	Glassware.	62,32
128	759	Parts and accessories.	62,25
129	046	Meal and flour of wheat.	62,18
130	047	Other cereal meals and flours.	61,28
131	771	Electric power machinery.	60,77
132	062	Sugar confectionery.	60,44
133	693	Wire products.	60,17
134	522	Inorganic chemical elements.	60,14
135	672	Ingots and other primary forms, of iron or steel.	58,95
136	667	Pearls and precious or semiprecious stones.	58,42
137	659	Floor coverings.	58,03
138	656	Tulles, lace, embroidery, ribbons and other smallwares.	57,93
139	059	Fruit juices and vegetable juices.	57,73
140	812	Sanitary, plumbing and heating fixtures and fittings.	57,49
141	821	Furniture and parts thereof.	57,14
142	635	Wood manufactures.	56,99
143	266	Synthetic fibres suitable for spinning.	56,94
144	773	Machine tools for working metal.	56,92
145	572	Polymers of styrene, in primary forms.	56,31
146	679	Tubes, pipes and hollow profiles.	55,15
147	532	Dyeing and tanning extracts.	54,30
148	334	Petroleum oils and oils obtained from bituminous minerals.	54,04
149	775	Household-type electrical and non-electrical equipment.	53,95
150	654	Other textile fabrics.	53,38

151	786	Trailers and semi-trailers.	53,36
152	897	Jewellery, goldsmiths' and silversmiths' wares.	53,09
153	696	Cutlery.	53,05
154	662	Clay construction materials.	52,91
155	057	Fruit and nuts.	50,99
156	634	Veneers, plywood, particle board and other wood.	50,77
157	431	Animal or vegetable fats and oils, processed.	50,51
158	894	Baby carriages, toys, games and sporting goods.	50,39
159	655	Knitted or crocheted fabrics.	50,28
160	286	Uranium or thorium ores and concentrates.	48,55
161	613	Furskins, tanned or dressed.	48,22
162	056	Vegetables, roots and tubers, prepared or preserved.	48,11
163	072	Cocoa.	47,82
164	289	Ores and concentrates of precious metals.	47,33
165	761	Television receivers.	46,91
166	058	Fruit, preserved, and fruit preparations.	46,75
167	653	Fabrics, woven, of man-made textile materials.	46,75
168	652	Cotton fabrics.	45,50
169	651	Textile yarn.	45,26
170	697	Household equipment of base metal.	44,37
171	611	Leather.	42,44
172	661	Lime, cement, and fabricated construction materials.	40,52
173	061	Sugars, molasses and honey	39,40
174	612	Manufactures of leather.	38,34
175	845	Articles of apparel.	37,19
176	846	Clothing accessories.	37,10
177	666	Pottery.	36,96
178	633	Cork manufactures	36,81
179	054	Vegetables, fresh, chilled, frozen or simply preserved.	36,76
180	037	Fish, crustaceans, molluscs and other aquatic invertebrates.	35,52
181	034	Fish, fresh.	35,30
182	762	Radio-broadcast receivers.	34,93
183	287	Ores and concentrates of base metals.	34,87
184	961	Coin.	34,76
185	268	Wool and other animal hair.	33,91
186	284	Nickel ores and concentrates.	33,60
187	042	Rice.	32,11
188	281	Iron ore and concentrates.	32,11
189	843	Men's or boys' clothes.	31,96
190	671	Pig-iron, spiegeleisen, sponge iron and iron or steel.	31,32
191	844	Women's or girls' clothes.	31,02
192	036	Crustaceans, molluscs and aquatic invertebrates.	29,26
193	842	Women's or girls' clothes not knitted or crocheted.	29,18
194	851	Footwear.	29,15
195	323	Briquettes, lignite and peat.	28,68
196	001	Live animals.	28,60
197	831	Trunks, suitcases, vanity cases, executive cases, briefcases etc.	28,14

198	071	Coffee and coffee substitutes.	27,59
199	658	Made-up articles.	26,28
200	274	Sulphur and unroasted iron pyrites.	25,89
201	579	Waste, parings and scrap, of plastics.	25,71
202	285	Aluminium ores and concentrates.	25,17
203	321	Coal, whether or not pulverized.	23,06
204	683	Nickel.	22,36
205	333	Petroleum oils and oils obtained from bituminous minerals.	22,22
206	685	Lead.	22,04
207	223	Oil-seeds and oleaginous fruits.	21,74
208	971	Gold, non-monetary.	20,57
209	344	Petroleum gases and other gaseous hydrocarbons.	19,73
210	342	Liquefied propane and butane.	19,71
211	896	Works of art, collectors' pieces and antiques.	19,19
212	322	Briquettes, lignite and peat.	18,88
213	686	Zinc.	18,73
214	813	Lighting fixtures and fittings.	18,17
215	041	Wheat.	18,08
216	035	Fish, dried, salted or in brine.	17,20
217	421	Fixed vegetable fats and oils.	16,60
218	684	Aluminium.	16,19
219	211	Hides and skins.	15,29
220	246	Wood in chips or particles and wood waste.	15,29
221	892	Printed matter.	15,07
222	343	Natural gas.	14,73
223	841	Men's or boys' cloathes not knitted or crocheted.	14,71
224	043	Barley, unmilled.	14,66
225	747	Taps, cocks, valves and similar appliances for pipes.	13,41
226	571	Polymers of ethylene.	13,33
227	283	Copper ores and concentrates.	12,90
228	542	Medicaments.	12,85
229	278	Fertilizers, crude.	12,73
230	273	Stone, sand and gravel.	11,94
231	681	Silver, platinum and other metals of the platinum group.	11,58
232	261	Silk.	11,07
233	277	Natural abrasives.	11,03
234	682	Copper.	10,79
235	022	Milk and cream and milk products other than butter or cheese.	10,25
236	291	Crude animal materials.	10,02
237	045	Cereals, unmilled.	9,89
238	675	Flat-rolled products of alloy steel.	9,59
239	212	Furskins, raw.	9,39
240	245	Fuel wood and wood charcoal.	9,31
241	074	Tea and maté.	8,96
242	222	Oil-seeds and oleaginous fruits.	8,61
243	025	Eggs, birds', and egg yolks, fresh or dried.	8,47
244	292	Crude vegetable materials.	8,20

245	272	Fertilizers, crude.	8,20
246	422	Fixed vegetable fats and oils, crude, refined or fractionated.	8,09
247	263	Cotton.	8,03
248	687	Tin.	8,02
249	345	Coal gas, water gas, producer gas and similar gases.	8,01
250	081	Feeding stuff for animals.	7,96
251	091	Margarine and shortening.	7,23
252	931	Special transactions and commodities.	7,23
253	121	Tobacco, unmanufactured.	7,08
254	431	Animal or vegetable fats and oils.	7,08
255	016	Meat and edible meat offal, salted, in brine, dried or smoked.	6,29
256	075	Spices.	6,23
257	325	Coke and semi-coke.	5,80
258	231	Natural rubber, guayule, chicle and similar natural gums.	5,60
259	044	Maize.	5,48
260	264	Jute and other textile bast fibres.	0,00

Source: prepared by authors based on data from Comtrade and World Bank Data

А.Амирбек¹, К.Маханов²

¹Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, Түркістан, Қазақстан

²Еуразия ғылыми-зерттеу институты, Алматы, Қазақстан

Қазақстанның экспортын қабылдаушы мемлекеттердің негізінде еліміздің экспорттық күрделілік деңгейінің өлшенуі

Аннотация. Бұл мақалада қазақстандық экспортты сатып қабылдаушы елдердің айнымалыларына негізделген Қазақстан экспорттық даму деңгейінің анықтаушы айнымалыларды талдайды. Сәйкес тақырыпқа жазылған әдебиеттердің теориялық негіздеріне отырып, қашықтық, ЖІӨ, халықтың жан басына шаққандағы табысы, ЖІӨ-нің өсу деңгейі, урбанизация деңгейі, сауда ашықтығы, еркін сауда туралы келісімнің болуы, отын экспортының үлесі және жоғары технологиялық экспорттың үлесін тәуелсіз айнымалы ретінде тандадық. Жоғары технологиялық экспорты үлесінің және қашықтықтың есептелген коэффициенттері теріс, ал экспорттың даму деңгейі мен сауда ашықтығы арасындағы байланыс оң болғаны анықталды. Қалған тәуелсіз айнымалылар статистикалық тұрғыдан оразан зор үлес қоспайтындығы болжанған.

Түйін сөздер. Экспорттық даму, әртараптандыру, анықтаушылар, қашықтық, жоғары технологиялар экспорты, сауда ашықтығы.

А.Амирбек¹, К.Маханов²

¹Международный казахско-турецкий университет имени Ходжи Ахмеда Ясави, Туркестан, Казахстан

²Евразийский научно-исследовательский институт, Алматы, Казахстан

Определители уровня сложности экспорта Казахстана: на основе переменных стран-получательниц экспорта

Аннотация. В этой статье мы анализируем факторы, определяющие уровень развитости экспорта Казахстана, на основе переменных стран, которые являются странами-получателями экспорта Казахстана. Основываясь на общепринятой практике в соответствующей литературе, мы выбрали такие параметры, как расстояние, ВВП, доход на душу населения, численность населения, рост ВВП, уровень урбанизации, открытость торговли, наличие соглашений о свободной торговле, доля топлива в экспорте и доля высоких технологий в экспорте в качестве независимых переменных. Расчетные коэффициенты для расстояния и процентная доля экспорта высоких технологий оказались отрицательными, тогда как взаимосвязь между уровнем развитости экспорта и открытости торговли является положительной. Остальные объясняющие переменные статистически незначительны.

Ключевые слова. Развитость экспорта, диверсификация, определители, расстояния, экспорт высоких технологий, открытость торговли.

References

- 1Konkakov A., Kubayeva G. Progress in diversification of the economy in Kazakhstan. Available at: <https://www.msm.nl/resources/uploads/2016/09/MSM-WP2016-8-1.pdf> (Accessed 3 April, 2017).
- 2 Love J. Concentration, diversification and earnings instability: Some evidence on developing countries' exports of manufactures and primary products. *World Development*, **11**(9), 787-793(1983).
- 3 Cadot O., Carrère C., Strauss-Kahn V. Export Diversification: What's Behind The Hump? *Review of Economics and Statistics*, **93**(2) 590-605, (2011)
- 4 Besedes T., Prusa T. J. The Role of Extensive and Intensive Margins and Export Growth. *Journal of Development Economics*, **96**(2), 371-379(2011).
- 5 Feenstra R. C., Kee H. L. Export variety and country productivity. Cambridge, MA, National Bureau for Economic Research NBER Working Paper 10830 Available at: http://eml.berkeley.edu/~obstfeld/281_sp06/Feenstra_1.pdf, (Accessed 27 March 2017).
- 6 Herédia Caldeira Cabral M., Veiga P., Determinants of Export Diversification and Sophistication in Sub-Saharan Africa. Available at: <http://fesrvsd.fe.unl.pt/WPFEUNL/WP2010/Wp550.pdf> (Accessed 5 April, 2017).
- 7 Anand R., Mishra S., Spatafora N. Structural Transformation and the Sophistication of Production, IMF Working Paper. Available at: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2012/wp1259.pdf> (Accessed 4 April, 2017).
- 8 Acemoglu D., Johnson S., Robinson J. A. The Colonial Origins Of Comparative Development: An Empirical Investigation. *American Economic Review*, **91**(5), 1369-1401, (2001).
- 9 Romer R. Endogenous Technological Change. *Journal of Political Economy*, **98**(5), 71-102, (1990).
- 10 Greenaway D., Morgan W., Wright P. Exports, export composition and growth. *Journal of International Trade and Development*, **8** (1), 41-51 (1999).
- 11 Prebisch R. The economic development of Latin America and its principal problems. *Economic Bulletin for Latin America*, **7**(1), 1-22 (1950).
- 12 Dewitte R. Middle Income Trap and Export Sophistication, Unpublished M.A. Thesis, Ghent, Ghent University, Faculty of Economics and Business Administration,

Information about the authors:

Амирбек А. – PhD, Халықаралық қатынастар кафедрасының меңгерушісі, Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, Түркістан, Қазақстан.

Маханов К. – Магистр, Еуразия ғылыми-зерттеу институтының ғылыми қызметкері, Алматы, Қазақстан.

Amirbek A. – PhD, Head of the Department of International Relations, Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University, Turkestan, Kazakhstan.

Makhanov K.– The Master of Economics, Research fellow at the Eurasian Institute of the Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University, Almaty, Kazakhstan.

МРНТИ 06.54.41; 06.75.10; 82.15.17

М.К. Мырзахмет¹, Л. Ахмаева², В. Борисова³, К. Каби⁴

¹*Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева, Астана, Казахстан*

^{2,3,4}*Казахско-русский международный университет, Актөбе, Казахстан*

(E-mail: ¹*myrzakh@gmail.com*, ²*akhm.liza@gmail.com* , ³*Borissova_lera@mail.ru* , ⁴*Kabi.kobylandy.99@bk.ru*)

Взаимодействие науки, производства и образования в частных университетах Казахстана

Аннотация. Основная задача университетов – дать такой уровень образования своим выпускникам, чтобы они смогли занять в обществе или индустрии рабочие места по своей специальности. Эту задачу в последнее время эффективно могут выполнять только те университеты, которые встроится в производственную цепочку существующей системы в наиболее удобной для них нише – производстве знания и его распространения в общество и индустрию. В настоящей работе рассматривается и анализируется опыт частных университетов Казахстана. Исследование выполнено взбоометрическим методом. Исследование показало, что системы безопасности, финансовые структуры, вышестоящие подразделения менее склонны к доверительным отношениям, скорее к командной системе. Часто подразделения, отвечающие за развитие инновационной деятельности, объединяют в себе все эти элементы, выступая перед ними как вышестоящая организация.

Такому подразделению университета трудно выстраивать доверительные отношения с исследователями, без чего трудно построить эффективную инновационную деятельность. В частных университетах такие отношения создать значительно легче.

Ключевые слова: инновации, университет, наука, производство, коммерциализация, тройная спираль, вэбометрический метод.

Введение. Основная идея новой модели инновационного процесса - теории тройной спирали - состоит в том, что доминирующее положение в этом процессе имеют институты, ответственные за создание нового знания [1], главным образом – университеты.

Обычно университеты ставят задачу дать такой уровень образования своим выпускникам, чтобы они смогли занять в обществе или индустрии рабочие места по своей специальности. Эту задачу в последнее время эффективно могут выполнять только те университеты, которые встроится в производственную цепочку существующей системы в наиболее удобной для них нише – производстве знания и его распространения в общество и индустрию [2].

По существу университеты выполняли эту функцию, только деятельность эта была фрагментарна и зависела от конкретных исполнителей. Теперь такую деятельность надо поставить на поток. Это невозможно сделать без соответствующих организационных изменений, построения необходимой эффективной организационной структуры.

Постановка задачи. В настоящей работе рассматривается и анализируется инновационный потенциал ведущих частных университетов Казахстана – Алматинского университета менеджмента (AlmaU) [3], Университета Туран [4], Университета международного бизнеса (УИБ) [5] и Казахско-русского международного университета (КРМУ) [6].

Цели. Целью настоящей работы является исследовать основные силы, участвующие в инновационном процессе частных университетов, а также характер взаимодействия между ними.

История. Как известно [1] существует три модели инновационного процесса: административно-командная модель (а), рыночная модель (б) и модель тройной спирали (в).

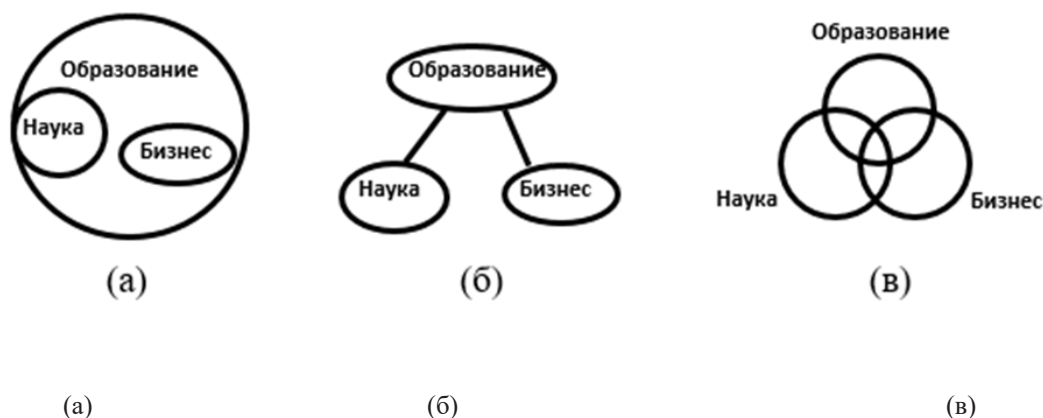

Рисунок 1. Варианты организации инновационной экосистемы университета
Примечание: составлено авторами на основе данных [1]

В административно-командной модели все действия в университете подчинены образовательному процессу. Нет большой необходимости в существовании науки и образования, и если они существуют, то только как часть образовательного процесса.

В рыночной модели образование остается доминирующим фактором, хотя наука и производство становятся автономными, хотя и сильно зависимыми от образования.

В модели тройной спирали все три фактора являются равноправными партнерами и хорошо интегрированными друг с другом.

Методы исследования. Исследование выполнено вэбметрическим методом [7], когда потенциал единиц определяется как количество открываемых страниц на сайте университета при поиске по его наименованию. Для определения взаимодействия единиц подсчитывается число сайтов, содержащих оба наименования.

Все университетские подразделения и компании при университете поделены нами на три категории единиц: образование, наука и бизнес. Функции государства в инновационном процессе на уровне университета выполняет образование – кафедры, институты (факультеты) и другие образовательные единицы. Науку представляют научно-исследовательские институты, научные лаборатории, исследовательские центры и прочие исследовательские подразделения, выпускающие научную продукцию. Бизнес представляют технопарки, бизнес-инкубаторы, офисы коммерциализации и другие подразделения, выпускающие продукцию или предоставляющие услуги (кроме профильных образовательных).

Результаты. Инновационная модель Алматинского университета менеджмента охватывает весь университет и сосредотачивает ресурсы внутри университета в наиболее необходимых местах [3]. Существует как минимум четыре подразделения, относящиеся к бизнесу:

- Open AlmaU;
- Центр медиации и конфликтологии;
- Экспертный центр НПО;
- Институт развития образования.

Эти подразделения либо предоставляют услуги образования на открытом рынке (в отличии от основной деятельности университета), либо предоставляют консультации или услуги для государственных или частных предприятий и учреждений.

Таблица 1

Список подразделений AlmaU по видам деятельности

Образование	Наука	Бизнес
Факультет базовой подготовки	Центр научных исследований	Open AlmaU
Высшая школа бизнеса	Научная среда	Центр медиации и конфликтологии
Высшая школа менеджмента		Экспертный центр НПО
Высшая школа государственной политики и права		Институт развития образования
Center of Excellence		
Центр развития языков		
Школа инженерного менеджмента		

Таблица 2

Потенциал и взаимодействие элементов инновационной экосистемы AlmaU

	Образование	Наука	Бизнес
Образование	4171		
Наука	111	236	
Бизнес	2040	99	3855

Эти закономерности хорошо видны на рисунке 2, где представлены данные таблицы 2 в графическом виде.

Рисунок 2. Соотношение компонент инновационной экосистемы в AlmaU

Образование имеет наибольший потенциал, хотя бизнес отстает совсем немного. Это подтверждает то, что AlmaU позиционируется как ведущий предпринимательский университет Казахстана. В то же время рисунок показывает, что исследовательская часть университета слаба и не может быть ведущей силой в тройной спирали. Очевидно, университет больше пользуется трансфером технологии, чем ее разработкой. Для эффективной работы университета как предпринимательского, AlmaU следует обратить особое внимание на развитие научных подразделений. Опыт развития инновационной деятельности в Алматинском университете менеджмента показывает следующее:

- Университету удалось создать бизнес-подразделения, приближающиеся по потенциалу к основным профильным подразделениям университета;
- Все три элемента инновационной экосистемы университета хорошо взаимодействуют между собой, обладая, тем не менее, достаточной автономностью;
- Наука является слабым звеном инновационной экосистемы, не позволяя университету стать настоящим предпринимательским университетом;
- Слабость науки является главной причиной того, что она пока не может стать основным элементом экосистемы, что крайне важно для эффективного развития университета как инновационного драйвера развития общества.

Университет Туран был создан в 1992 году в г. Алматы и является ядром образовательной корпорации. Университет осуществляет подготовку по 23 специальностям бакалавриата, 15 специальностям магистратуры, 5 специальностям докторантуры PhD по самым популярным направлениям на трех факультетах: экономическом, гуманитарно-юридическом и факультете «Академия кино и телевидения». В своей стратегии развития на 2016-2020-е годы университет провозгласил, что для преодоления существующих ограничений требуется инициация в университете новых видов деятельности, преобразование его внутренней среды и модификация взаимодействия с внешней средой в условиях дефицита ресурсов (финансовых, информационных и человеческих). Решить эти задачи способен университет предпринимательского типа, выстраивающий новые образовательные модели, направленные на подготовку профессионалов-инноваторов, на производство инновационных идей и продуктов для разных отраслей общества и экономики [4]

Таблица 3

Список подразделений университета Туран по видам деятельности

Образование	Наука	Бизнес
Foundation	Институт системных исследований казахстанского общества	Международный институт лидерства
Экономический факультет	Институт мировой экономики и международных отношений	
Гуманитарно-юридический факультет	Научно-исследовательский институт туризма	
Академия кино и телевидения		

Таблица 4

Потенциал и взаимодействие элементов инновационной экосистемы университета Туран

	Образование	Наука	Бизнес
Образование	516		
Наука	2	24	
Бизнес	12	2	23

Эти закономерности хорошо видны на рисунке 3, где представлены данные таблицы 4 в графическом виде. Образование в университете Туран имеет наибольший потенциал, тогда как бизнес значительно отстает. Это подтверждает то, что этот университет позиционируется себя как чисто образовательное учреждение [4]. В то же время рисунок 3 показывает, что исследовательская часть университета практически не имеет потенциала и, следовательно, не может в обозримом будущем стать ведущей силой в тройной спирали. Бизнес и наука полностью зависят от образования и, одновременно, наука полностью зависит от бизнеса. Для эффективной работы университета как предпринимательского, Университету Туран следует обратить особое внимание на развитие бизнеса как самостоятельного комплекса, а также начать развивать научные подразделения.

Рисунок 3. Организация инновационной экосистемы университета Туран

Опыт развития инновационной деятельности в университете Туран показывает следующее:

- Университету пока не удалось создать научный и производственный комплексы, приближающиеся по потенциалу к основным профильным подразделениям университета;
- Не все три элемента инновационной экосистемы университета являются достаточно автономными, особенно наука и бизнес;
- Наука является слабейшим звеном инновационной экосистемы, не позволяя университету стать настоящим предпринимательским университетом;
- Слабость науки является главной причиной того, что она пока не может стать основным элементом экосистемы, что крайне важно для эффективного развития университета как инновационного драйвера развития общества.

Университет международного бизнеса (УМБ) основан в 1992 году, и позиционирует себя как лидер в частном высшем образовании [5]. УМБ разработал программы, сочетающие в себе традиции академического обучения и технологии современного бизнес-образования. Миссия Университета – активное влияние на социально-экономическое развитие страны путем подготовки конкурентоспособных специалистов новой формации, обеспечение опережающего развития и достижения конкурентных позиций в мировом образовательном пространстве. За четверть века своего существования УМБ накопил существенный опыт в подготовке высококвалифицированных специалистов с высшим образованием, способных вести бизнес и быть лидерами в самых различных областях экономики.

Таблица 5

Список подразделений УМБ по видам деятельности

Образование	Наука	Бизнес
Бакалавриат	Научно-исследовательский институт Инновационной Экономики	Центр карьеры
Магистратура		
Докторантура		
MBA		
DBA		

Существует как минимум одно подразделение, относящиеся к бизнесу - Центр карьеры, который выступает в качестве ключевого связующего звена между вузом и работодателями. Партнерские отношения с компаниями-работодателями позволяют Центру карьеры собирать и отслеживать интересы и потребности компаний и проецировать их на возможности вуза и его студентов и слушателей. Это позволяет студентам университета получать необходимые знания о специфике деятельности конкретных компаний и получить практический опыт, не выходя из стен университета.

Партнерские отношения Центр карьеры закрепляет краткосрочными и долгосрочными официальными договорами о сотрудничестве, которые позволяют проходить не только практику, что впоследствии дают право работать в различных отраслях экономического, технического и гуманитарного профиля. К настоящему времени у Университета в базе работодателей свыше 250 постоянных деловых контактов компаний-партнеров. Центр карьеры Благодаря хорошим отношениям Университета с компаниями, партнеры и работодатели охотно принимают студентов на условиях частичной занятости, где без ущерба к учебе студенты получают не только практический опыт, но и накапливают стаж работы. Регулярно проводятся тренинги по подготовке к успешному построению карьеры – техника ведения переговоров, самопрезентация, пробивное резюме и т.д. В центре карьеры также ведется база данных выпускников UIB, где аккумулируются данные о выпускнике. Технические возможности базы данных позволяют формировать запрос конкретными характеристиками для поиска подходящего соискателя для той или иной вакансии.

Таблица 6

	Образование	Наука	Бизнес
Образование	699		
Наука	9	24	
Бизнес	274	6	277

Эти закономерности хорошо видны на рисунке 4, где представлены данные таблицы 6 в графическом виде. В УМБ образование имеет наибольший потенциал, хотя бизнес отстает незначительно. Этот университет позиционирует себя в основном как образовательное учреждение. В то же время рисунок показывает, что исследовательская часть университета не имеет достаточного потенциала и не может быть ведущей силой в тройной спирали. Бизнес полностью зависит от образования и слабо пересекается с наукой. Для эффективной работы университета как предпринимательского УМБ следует обратить особое внимание на развитие бизнеса как самостоятельного комплекса, а также значительно развить научные подразделения.

Рисунок 4. Организация инновационной экосистемы УМБ

Опыт развития инновационной деятельности в УМБ показывает следующее:

- Университету пока не удалось создать научный и производственный комплексы, приближающиеся по потенциалу к основным профильным подразделениям университета;
- Не все три элемента инновационной экосистемы университета хорошо взаимодействуют между собой, особенно наука и бизнес;
- Наука является слабым звеном инновационной экосистемы, не позволяя университету стать настоящим предпринимательским университетом;
- Слабость науки является главной причиной того, что она пока не может стать основным элементом экосистемы, что крайне важно для эффективного развития университета как инновационного драйвера развития общества.

Теперь рассмотрим и проанализируем опыт Казахско-русского международного университета, первого международного негосударственного ВУЗа западного региона Казахстана, основанного в 1994 году. Миссия университета – подготовка высокообразованных граждан, способных в условиях глобальной конкуренции проектировать новейшие виды деятельности, расширять Международные границы знаний с применением основ коммерциализации и передовых инновационных технологий в Западном регионе Республики Казахстан.

Таблица 7

Список подразделений КРМУ по видам деятельности

Образование	Наука	Бизнес
Кафедра юриспруденции	НИИ психотехнологий обучения	Стартап
Кафедра гуманитарных дисциплин	Научно-методологический центр	
Кафедра экономики, менеджмента и сервиса	Научно-исследовательская лаборатория	
Кафедра технических и естественно-научных дисциплин		
Проектная технология		

Существует как минимум одно подразделение, относящиеся к бизнесу: стартап.

Таблица 8

Потенциал и взаимодействие элементов инновационной экосистемы КРМУ

	Образование	Наука	Бизнес
Образование	463		
Наука	6	26	
Бизнес	2	0	30

Эти закономерности хорошо видны на рисунке 5, где представлены данные таблицы 8 в графическом виде. В КРМУ образование имеет наибольший потенциал, тогда как бизнес и наука значительно отстает. Исследовательская часть университета пока не имеет достаточного потенциала и, следовательно, не может быть ведущей силой в тройной спирали. Бизнес полностью зависит от образования и совершенно не пересекаются с наукой. Для эффективной работы университета как предпринимательского, КРМУ нужно развивать научные подразделения.

Рисунок 4. Соотношение компонентов инновационной экосистемы в КРМУ

Опыт развития инновационной деятельности в КРМУ показывает следующее:

- Университету пока не удалось создать научный и производственный комплексы, приближающиеся по потенциалу к основным профильным подразделениям университета;
- Элементы инновационной экосистемы университета не взаимодействуют между собой, особенно наука и бизнес;

- Наука является слабым звеном инновационной экосистемы, не позволяя КРМУ стать предпринимательским университетом.

Закключение. Таким образом, исследование инновационной экосистемы в ведущих частных университетах Казахстана показывает следующее:

- Университетам пока не удалось создать научный и производственный комплексы, приближающиеся по потенциалу к основным профильным подразделениям университетов, кроме AlmaU, у которого компонента Бизнес достаточно мощная и может быть равным партнером компоненте Образование;

- Наука во всех исследованных университетах является слабейшим звеном инновационной экосистемы, не позволяя стать им реальными предпринимательскими университетами;

- Слабость науки является гдавной причиной того, что она пока не может стать основным элементом экосистемы, что крайне важно для эффективного развития университета как инновационного драйвера развития общества.

Список литературы

1. Дежина И.Г. Государство, наука и бизнес в инновационной системе России / И.Г. Дежина, В.В. Киселева. - М.: ИЭПП, 2008 - 227 с.
2. Мырзахмет М.К. Университетские структуры поддержки коммерциализации технологий // Вестник ИвГУ. Серия «Экономика». -2012. - №1. - С. 14-19.
3. Подразделения AlmaU [Электрон. ресурс]. -URL: <http://www.almau.edu.kz/> (дата обращения: 20.03.2018).
4. Подразделения университета Туран [Электрон.ресурс]. -URL: <http://www.turan-edu.kz> (дата обращения: 23.03.2018).
5. Подразделения УМБ [Электрон.ресурс]. -URL: <http://uib.kz/> (дата обращения: 18.03.2018).
6. Список подразделений КРМУ [Электрон.ресурс]. - URL: <http://krmu.kz/> (дата обращения: 23.03.2018).
7. Бардиян Д. Эффективная работа с поисковыми службами // Свет в Internet. [Электрон. ресурс]. – 2005. – URL: <http://lightnet.obninsk.ru/Review/Webreview/198.shtml> (дата обращения: 11.03.2018).

М.К. Мырзахмет¹, Л. Ахмаева², В. Борисова³, К. Каби⁴

¹*Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан*

²³⁴*Қазақ-орыс халықаралық университеті, Актөбе, Қазақстан*

Қазақстан жекеменшік университетінің ғылыми, өндірістік және білім беру саласындағы орындау

Аннотация. Жоғары оқу орындарының басты міндеті – түлектеріне қоғамда немесе өндірісте өз мамандығы бойынша жұмыс орындарына орналасатындай деңгейде білім беру. Бұны тек өндірістік тізбектің ең қолайлы саласында, яғни білім жинау мен оның қоғамда және өндірісте тарату саласында жұмыс атқара алатын университеттер жүзеге асыра алады. Бұл зерттеу жұмысы Қазақстанның жеке жоғары оқу орындарының тәжірибесі қарастырып талдайды. Зерттеу вебометриялық әдіспен жүргізілді. Зерттеу қауіпсіздік жүйесі, қаржы құрылымдары мен жоғарыда жұмыс атқаратын бөлімдер сенімді қарым-қатынастан гөрі командалық жүйеде жұмыс істеуге бейім екенін көрсетті. Көбінесе инновациялық қызметті дамытуға жауапты бөлімдер өздеріне бұл элементтердің барлығын біріктіріп, жоғары ұйым ретінде әрекет етеді. Университеттің мұндай бөлімі зерттеушілермен сенімді қарым-қатынас орнатуы қиынға соғады, сол себепті тиімді инновациялық әрекеттестікті жасау да қиын. Жеке университеттерде осындай қарым-қатынастарды құру әлдеқайда жеңілдірек.

Түйін сөздер. Инновациялар, университет, ғылым, өндіріс, коммерцияландыру, кішігірім үштік спираль, вебометриялық әдіс.

M.K. Myrzakhmet¹, L. Akhmaeva², V. Borissova³, K. Kabi⁴

¹L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

^{2,3,4}Kazak-Russian International University, Aktobe, Kazakhstan

Interaction of science, production and education in kazakhstani private universities

Abstract. The main task of universities is to give such a level of education to their graduates so that they can occupy jobs in the society or industry corresponding to their specialties. Recently, this task can be performed effectively only by those universities which are integrated into the production chain of the existing system in the niche most convenient for them - the production of knowledge and its spread to society and industry. In the present work, the experience of private universities in Kazakhstan is analyzed. The study was carried out using the webometric method. The study showed that security systems, financial structures, higher-level units are less prone to trusting relationships and are more related to a command system. Often, the units responsible for the development of innovation activity combine all these elements and start acting as a higher division. It is difficult for such a subdivision of the university to build trusting relationships with researchers, without which it is difficult to build effective innovative activity. In private universities, such relationships are much easier to build.

Key words: innovations, university, science, production, commercialization, small triple spiral, webometric method.

References

1. Dezhina I. G, Kiseleva V.V. Gosudarstvo, nauka i biznes v innovatsionnoi sisteme Rossii [State, science and business in the innovation system of Russia] (IEPP, Moscow, 2008, 227 p.).
2. Myrzakhmet M.K. Universitetskie struktury podderzhki kommersializatsii tekhnologii [University structures supporting technology commercialization], Vestnik IvGU. Seriya "Ekonomika"[Bulletin of Ivanovo State University. economic series], (1), 14-19(2012).
3. Podrazdeleniya AlmaU [AlmaU Divisions] [Elektron. resurs]. URL: <http://www.almau.edu.kz/> (accessed 20.03.2018).
4. Podrazdeleniya [Turan Divisions][Elektron. resurs]. URL: <http://www.turan-edu.kz> (accessed 23.03.2018).
5. Podrazdeleniya UIB [UIB Divisions] [Elektron. resurs]. URL: <http://uib.kz/> (accessed 18.03.2018)
6. Spisok podrazdelenii KRMU [List of Divisions of KRMU] [Elektron. resurs]. URL: <http://krmu.kz/> (accessed 23.03.2018)
7. Bardijan D. Effektivnaja rabota s poiskovymi sluzhбами [Effective work with search services], Svet v Internet [light on the Internet]. [Elektron. resurs]. – 2005. – URL: <http://lightnet.obninsk.ru/Review/Webreview/198.shtml> (accessed 11.03.2018).

Сведения об авторах:

Мырзахмет М.К. – к.ф.-м.н., профессор международной кафедры «Ядерная физика, новые материалы и технологии» Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева, ул. Сатпаева, 2, г. Астана, Казахстан.

Ахмаева Л. – бакалавр 1 курса специальности «Туризм» Казахско-русского международного университета, ул. Айтеке би, г. Актобе, 52.Казахстан.

Борисова В. – бакалавр 1 курса специальности «Учет и аудит» Казахско-русского международного университета, ул. Айтеке би, г. Актобе, 52.Казахстан.

Кабі К. – бакалавр 1 курса специальности «Менеджмент» Казахско-русского международного университета, ул. Айтеке би, г. Актобе, 52.Казахстан.

Myrzakhmet M.K. – Ph.D., Professor of «Nuclear physics, new materials and technologies» L.N. Gumilyov Eurasian National University, Satbaev st., 2, Astana, Kazakhstan.

Akhmaeva L.– 1-nd year Bachelor of “Tourism” student, Kazakh-Russian International University, Aiteke bi st. 52, Aktobe, Kazakhstan.

Borissova Valerija – 1-nd year Bachelor of “Account and Audit” student, Kazakh-Russian International University, Aiteke bi st. 52, Aktobe, Kazakhstan.

Kabi Koblandy – 1-nd year Bachelor of “Management” student, Kazakh-Russian International University, Aiteke bi st. 52, Aktobe, Kazakhstan.

ЕСЕП ЖӘНЕ АУДИТ ACCOUNTING, AUDITING AND ANALYSIS УЧЕТ, АУДИТ И АНАЛИЗ

SRSTI 06.35.31

E.B. Karabayev¹, T.B. Mukushev²

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

(E-mail: ¹ekarabayev@yahoo.com, ²tolegen1986@mail.ru)

International experience of state audit implementation

Abstract. The article examines the experience of foreign countries in the field of state audit and determines the possibilities of using its elements in modern conditions in Kazakhstan.

The main purpose of state audit is to contribute to the successful implementation of economic policy, the effective use of the production potential of the country, regions, industries, spheres. Despite the differences in management systems, independent supreme bodies of financial control (audit) are united in their aspiration - to promote transparency and efficient use of resources in favor of the state and the population of the country.

In the long term, taking into account international experience, the development of the system of state audit and financial control provides for strengthening the capacity of external and internal audit services of state bodies.

Key words. budget, state audit and financial control, audit of efficiency, foreign experience, control work, the Accounting Chamber, financial reporting.

Introduction. International experience shows that at various levels of government in the state, supervisory and supervisory bodies and, mainly, in the budgetary and financial sphere are very effective. The current system of state audit, which has developed in a specific country, has its own peculiarities related to the historical aspects of the development of the state. Moreover, in world practice, state audit bodies become an integral part of a democratic society and an indispensable element of public financial management. Consequently, the study of world experience in the implementation and operation of state audit for our country is of considerable interest.

The purpose of state audit is to improve the efficiency of management and use of budgetary funds, state assets and subjects of the quasi-public sector.

Depending on the subject, state audit is divided into the following types:

1) external state audit, whose tasks are analysis, assessment and verification of effective and legal management of national resources (financial, natural, production, personnel, information) to ensure dynamic growth in the quality of living conditions of the population and national security of the country;

2) internal state audit, the tasks of which are the analysis, assessment and verification of the achievement by the object of state audit of direct and final results provided for in the documents of the System of State Planning of the Republic of Kazakhstan, reliability and reliability of financial and management information, the effectiveness of internal organization processes of state bodies, State services, security of state assets.

State audit is divided into the following types:

1) audit of financial statements - assessment of reliability, reasonableness of financial statements, accounting and financial condition of the object of state audit;

2) efficiency audit - evaluation and analysis of the activity of the object of state audit for efficiency, productivity and effectiveness;

3) compliance audit - assessment, verification of compliance by the object of state audit with the norms of the legislation of the Republic of Kazakhstan, as well as acts of subjects of the quasi-public sector adopted for their implementation [1].

Among the generally accepted worldwide functions of state audit are: - control over the receipt of budgetary funds; Control over the expenditure of budgetary funds; Control over the use of state property,

conducting its nationalization; Control over the use of state and off-budget funds; Control over the movement of budgetary funds and off-budget funds in banks and other credit institutions; Control effectiveness of the provision and legality of the use of tax benefits and received subsidies; Suppression of financial violations and abuses.

Formulation of the problem. To study the experience of foreign countries in the sphere of state audit and to determine the possibilities of using its elements in modern conditions in Kazakhstan.

The purpose of the study is to review foreign experience in the implementation of state audit.

Methodology - system-structural, comparative, statistical methods were used.

The first bodies of financial control arose in the beginning of the XIV century. The most important stages in the formation and development of state financial control in the world are as follows:

1314 - General Controller of the State Treasury of England

1319 - The Court of Accounts was established in France

1365 - The Accounting Chamber of the Kingdom of Navarre (Spain)

1761 - The Audit Chamber of Austria-Hungary was established

1862 - The Chamber of Accounts of Italy

10.11.1920 - Adopted by the Austrian Constitution of November 10, 1920, which contains a section on the principles of state control over settlement and financial activities

1921 - Established the General Budget Office in the United States as an independent political agency within the legislative branch

1977 - At the IX Congress of INTOSAI (International Organization of Supreme Audit Institutions) in Lima, the Declaration of the Guiding Principles of Control was adopted, which enshrined the basic principles and tasks of external control over public finances in a democratic society [2].

State audit in foreign countries is built on different models, but in general for the development of this system, there is a tendency for decentralization and the allocation of audit or its elements to an independent branch of control activity, in the process of which it is determined the appropriateness and proper distribution of revenues and expenditure of budgets of different levels, the implementation of the decisions taken, as well as the provisions of the relevant legislation, the effectiveness of the authorities to execute when AI functions assigned to them.

Results / discussion. Today in developed countries, most of the organs of state financial control are widely use performance audit as one of the most important methods of state budget control. Its most important goal is to determine socially significant results from the use of available state resources, for example, in the form of improving the health and quality of life of the population, improving the quality of education or reducing crime. The share of performance audit in the total number of inspections by the supreme audit institutions in some developed countries exceeds 50% [3].

In some countries (Australia, Canada, Great Britain, Denmark, India, Egypt, Ireland), the functions of state financial control are performed by individual officials. In other states (Belarus, Lithuania, Moldova, Cyprus, Albania, Israel, Afghanistan, Jordan, Indonesia, Colombia, Monaco), the counting agencies are endowed with the powers of the state control service. The third group consists of countries in which the functions of the financial control bodies are performed by the Court of Accounts (France, Italy, Romania, Tunisia, Argentina, Haiti, Algeria, Guinea, Morocco, Slovenia). The same group includes countries where state financial control is carried out in the form of the Accounts Tribunals (Brazil, Portugal, Uruguay). A large group of control bodies are countries in which financial control is carried out by the General Audit Office, which is headed by one auditor. In some countries, control functions are assigned to the State General Inspectorate, the Chamber of Accounts, as well as the Control Chambers and the Audit Chambers. It should also be noted that in Greece and Congo financial control is carried out by the Accounts Divisions in the Supreme Court; In Mauritius and Mali - the Department of Public Expenditure Control; In Laos, Cambodia and Equatorial Guinea - the Accounting Office in the Ministry of Foreign Affairs; In Senegal, the second section of the Presidential Report in Parliament.

The name of the majority of the control and accounting bodies of the states reflects the principle of federalism: the Federal Accounts Chamber in Germany, the Federal Accounts Office in Switzerland. In Finland and Estonia the generalized term - the Supreme control body is applied.

The main features that most control and accounting bodies possess abroad are: independence of the financial control bodies from the legislative and executive authorities; Special attention is paid to the targeted

use, efficiency and cost-effectiveness of programs for spending financial resources; The effectiveness of the activities of control bodies is determined by comparing the funds spent for its implementation and received as a result of «revenues» (money returned to the budget and / or not expended with violation of budget legislation, possible loss of profit from disposal of state property). In particular, in Japan, the body that carries out state audit is the Accounting Chamber. It is endowed with a constitutional status of independence from the three branches of state power (judicial, executive, legislative). The effectiveness of this controlling body in Japan can be estimated at 336,700 million yen. It should be noted that efficiency criteria are calculated on the basis of the amount of money returned to the budget as a result of measures taken by the Chamber and the amount of money that was «saved» in the course of the Chamber's analytical activities in planning the budget for the next financial year.

Beginning in 1921, in the United States, the functions of the Supreme Financial Control Authority at the federal level are performed by the United States Department of Control and Finance (U. S. GAO). Departmental financial control is implemented by the US Treasury Department, and the internal departmental financial chief is the chief inspector of the US Department of Education. In addition, the efficiency of the US Supreme Audit Institution in 2010 amounted to \$ 49.9 billion, or \$ 87 per \$ 1 spent on the management activities.

Organizational, institutional separation of state financial control from the executive and legislative power means that the subject and the control object of the controller are not the same, moreover, there is a certain distance between them. For example, the Supreme Control Chamber of Poland is accountable to the Seimas and acts as an independent supreme body of state control. The State Audit Office of Hungary, as the financial economic body and the controlling body of the National Assembly, is accountable exclusively to the National Assembly. In some countries, the status of a special judicial body or body exercising the functions of a judicial authority is assigned to the financial control body.

The supervisory authorities of some foreign states interact or try to find lines of delimitation of their functions with the functions of ombudsmen. In turn, the latter are independent structures that are formed by parliaments. However, there are some kind of administrative ombudsmen. In particular, in France the mediator is appointed by the Council of Ministers and acts as an intermediary between the management apparatus and citizens. He is assisted by correspondents specially allocated in the ministries and departments. In the US, executive state ombudsmen are appointed by the governors, and often with the participation of legislatures. In Austria, the president appoints members of the staff of the Collegium of People's Rights [4].

The world experience in the formation of the chambers or committees shows that one of the three models is possible: parliamentary (the essence of it is that the parliament has a decisive role in determining the composition of the counting committee and, mainly, its chairman); Extra-parliamentary (its essence consists in the fact that the chairman of the committee is appointed by the president of the republic by the decision of the council of ministers, or appointed by the government, and the other members appointed by the president); Mixed (its essence lies in the fact that it allows the synthesis of the first two models, that is, the participation of both the parliament and the president in determining the composition of the counting committee).

The main tasks of the counting committees, which are formulated in the legislation of a number of foreign countries, are: control over the execution of the state budget (in particular, in Italy the Chamber of Accounts carries out preliminary control over the legality of acts of the Government and subsequent control over the execution of the state budget, in Portugal the supervisory body exercises control over the execution of the state Budget); Control over state revenues and expenditures (in Greece, the Accounting Chamber organizes and monitors public expenditure, and also, because of special legislative requirements, controls the costs of local governments and other legal entities of public law, in Bulgaria the Chamber of Accounts monitors state revenues and Costs, determines the technology and methodology of financial reporting and monitors their implementation); Control over financial activities of various state bodies (in Austria, the Chamber of Accounts conducts checks on the financial activities of the Federation, lands, community unions, communities and other legal subjects established by law; in Poland, the Supreme Chamber of Control monitors the economic, organizational, managerial and financial activities of public administration authorities, and Also subordinate enterprises and other organizations).

The purpose of the control work of the supreme audit body is the legality, correctness, efficiency and economy of the management of monetary and material resources. Perhaps the main prerogative of the

bodies of state financial control of the body is to establish the relative importance of one or the other of them.

Analyzing the provisions of normative legal acts of a number of foreign countries and the constitution as the main law of the state, the state budget, that is, its incomes and expenditures, as well as execution as a whole, should be allocated as the main object of the control activity of the supreme body of financial control. In addition, all state institutions can be named as objects of control. However, the performance of control functions by state bodies with regard to the named objects has specific differences. In particular, as an example, it is possible to consider the supervisory powers of the state financial control authority in relation to banks. In Hungary, the Accounts Chamber, as a body of state financial control, monitors and verifies the tax activities of the tax administration and local councils, the activities of the State Customs, the Office of Stamp Duties and even the economic activities of parties. The Austrian Audit Chamber is authorized to inspect not only the state economy of the Federation, but also to audit the finances of the federal lands, as well as financial activities related to charitable and other funds and institutions managed by the Federation bodies.

In some countries (Austria, the United States, Germany, Great Britain) the system of state and municipal financial control is built as a single system, which is based on unified principles and standards. Standardization acts as a factor in ensuring the systemic interaction of state financial control bodies in the world practice; Forms the organizational and methodological base of their specialization and cooperation, gives their system the properties of self-organization; Determines the synergistic effect in the system of state financial control; Carries out a professional integrative function that unites employees of state financial control bodies.

In the international practice, regional financial control bodies also operate, which exist in two main forms: a centralized system of financial control (in the form of a single structure), ie, regional financial and control institutions are directly subordinated to the supreme body of financial control of the state. The model of this type ensures the implementation of budgetary and financial control throughout the country according to a single system plan, on the basis of common criteria for analysis, ensuring the legal and appropriate management of all public finances. A decentralized system of financial control in the form of separately existing regional control and accounting chambers designed to monitor the budget of the state in its administrative territorial formation, including municipalities, without forming a single system of nationwide state financial control and not subordinate to higher financial State control authority [5].

The analysis shows, on the one hand, the existence of various forms of control (external and internal), and on the other - on the unity and commonality of the object and the content of forms and methods of implementing state financial control. In these conditions of control organization, the communicative function becomes the basis for the manifestation of the derivative functions of state financial control, namely, preventive and analytical. A critical analysis of foreign models of financial control allows one to draw a conclusion: first, about the existence of common tasks and general principles in the organization of the work of control bodies, taking into account national specifics, economic conditions and historical development; Secondly, the lack of a common and common approach to the problems of organizing control and auditing public finances in the world.

Conclusion. Thus, international practice shows that state financial control bodies can exist and operate quite efficiently on the basis of seemingly contradictory, mutually exclusive and conflicting principles and approaches. Summarizing all of the above, it can be concluded that the state financial control authorities, as a rule, play an important and active role in the management of public finances. Existing bodies of state financial control are mostly independent, and their activities are sufficiently effective. In addition, it should be noted that the adaptation of positive foreign experience in the functioning of the system of state financial control will give a chance to significantly improve the effectiveness of the control work, to create a more powerful tool for providing the state and society with high-quality, reliable, timely, independent information, effectiveness of public administration and the adoption of critical management decisions at all levels of government.

References

- 1 О государственном аудите и финансовом контроле: закон Республики Казахстан от 12 ноября 2015 №392-V [Электронный ресурс] –URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=37724730 (Дата обращения: 20.01.2018).
- 2 Лимская декларация о руководящих принципах аудиторских предписаний: международный стандарт

для высших органов финансового контроля (ISSAI) издан Международной организацией высших органов финансового контроля [Электронный ресурс]. -2015. <https://www.eurosai.org/handle404?exporturi=/export/sites/eurosai/.content/documents/others/ISSAI/ISSAI-1-Lima-declaration-Ruso.pdf> (Дата обращения: 08.02.2018).

3 Степашин С.В. Аудит эффективности как важнейшая форма государственного финансового контроля. [Электронный ресурс]. -2014.– URL: <http://www.ach.gov.ru/ru/chairman/?id=217>.

4 Чикхвадзе В.В. Организационно-правовые основы государственного контроля в зарубежных странах. [Электронный ресурс]. –2013.– URL: <http://www.justicemaker.ru/view-article.php?id=23&art=3164>. (Дата обращения: 08.02.2018).

Э.Б. Карабаев, Т.Б.Мукушев

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

Международный опыт осуществления государственного аудита

Аннотация. В статье исследован опыт зарубежных стран в сфере осуществления государственного аудита и определены возможности применения его элементов в современных условиях в Казахстане.

Основное назначение государственного аудита заключается в содействии успешной реализации экономической политики, эффективному использованию производственного потенциала страны, регионов, отраслей, сфер. Несмотря на различия в системах управления, независимые высшие органы финансового контроля (аудита) едины в своем устремлении – способствовать повышению прозрачности и эффективности использования ресурсов в пользу государства и населения страны.

В перспективе, с учетом международного опыта, развитие системы государственного аудита и финансового контроля предусматривает усиление потенциала служб внешнего и внутреннего аудита государственных органов.

Ключевые слова. Бюджет, государственный аудит и финансовый контроль, аудит эффективности, зарубежный опыт, контрольная работа, счетная палата, финансовая отчетность.

Э.Б. Карабаев, Т.Б.Мукушев

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

Мемлекеттік аудиттің халықаралық тәжірибесі

Аннотация. Мақалада шет елдердің мемлекеттік аудит саласындағы тәжірибесі зерттеліп, оның элементтерін Қазақстанның қазіргі жағдайында пайдалану мүмкіндіктері анықталды.

Мемлекеттік аудиттің басты мақсаты экономикалық саясатты табысты жүзеге асыруға, өңірлердің, өндірістердің, салалардың, еліміздің өндірістік әлеуетін тиімді пайдалануында жатыр. Басқару жүйесіндегі айырмашылықтарға қарамастан, тәуелсіз жоғарғы қаржылық бақылау (аудиторлық) органдары мемлекеттің және елдің тұрғындарының пайдасына ресурстарды пайдаланудың ашықтығы мен тиімділігін көтермелеу үшін өзінің ұмтылысында олар біріктіріледі.

Болашақта халықаралық тәжірибені ескере отырып, мемлекеттік аудитті және қаржылық бақылау жүйесінің дамуы мемлекеттік органдардың сыртқы және ішкі аудит қызметтерінің әлеуетін күшейтуді көздейді.

Түйін сөздер. Бюджет, мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау, аудит, шетелдік тәжірибе, бақылау жұмысы, Есеп палатасы, қаржылық есептілік.

References

1 O gosudarstvennom audite i finansovom kontrole ot 12 noyabrya 2015 №392-V: Zakon Respubliki Kazahstan [On State Audit and Financial Control of 12.11.2015: Law of the Republic of Kazakhstan] [Electronic resource]. Available at: // https://online.zakon.kz/Document/?Doc_id=37724730. (accessed date: 20.01.2018).

2 Linskaja deklaracija o rukovodjashhij principah auditorskih predpisanij: mezhdunarodnyj standart dlja vysshij organov finansovogo kontrolja (ISSAI) izdan Mezhdunarodnoj organizaciej vysshij organov finansovogo kontrolja [The Lima Declaration of Guidelines on Auditing Precepts: International Standard for Supreme Audit Institutions (ISSAI) issued by the International Organization of Supreme Audit Institutions] [Electronic resource]. Available at: <https://www.eurosai.org/handle404?exporturi=/export/sites/eurosai/.content/documents/others/ISSAI/ISSAI-1-Lima-declaration-Ruso.pdf> (accessed date: 08.02.2018).

3 Stepashin S.V. Audit jeffektivnosti kak vazhnejshaja forma gosudarstvennogo finansovogo kontrolja [Efficiency audit as the most important form of state financial control] [Electronic resource] Available at: <http://www.ach.gov.ru/en/chairman/?Id=217> (accessed: 08.02.2018).]

4 Chhikvadze V.V. Organizacionno-pravovye osnovy gosudarstvennogo finansovogo kontrolja v zarubezhnyh stranah

[Organizational and legal bases of state financial control in foreign countries] [Electronic resource]. Available at: [http://www.justicemaker.ru /view-article.php?id=23&art=3164](http://www.justicemaker.ru/view-article.php?id=23&art=3164) (accessed date: 08.02.2018).]

Сведения об авторах:

Karabayev E.B.- Master student, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

Mukushev T.B. - Master student, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

ТУРИЗМ TOURISM

XFTAP 06.52.13

Ж.М. Акимов

*Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан
(E-mail: akimov_zhm@enu.kz)*

Халықаралық туризмнің қазіргі жағдайы

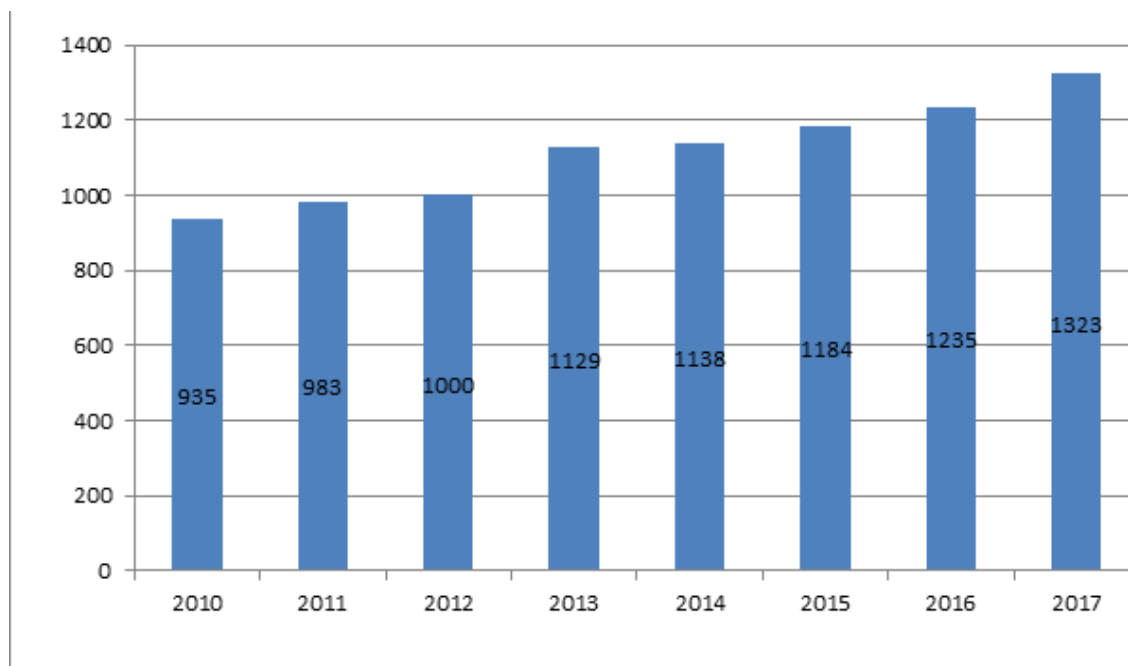
Аннотация. Қазіргі уақытта туризм әлемдік экономикадағы ең табысты және қарқынды дамып келе жатырған салалардың бірі болып саналады. Бұған дәлел туризм саласына әлемдік жалпы ұлттық табыс үлесінің шамамен 10% тиесілі екендігі. Әлемдегі ең табысты бизнестің бірі ретінде әрекет ететін туризм – елдің немесе аймақтың бюджетін қалыптастыруда маңызды көздерінің бірі болып табылады. Мақалада 2010-2017 жылдарға арналған туристік қызметтердің халықаралық нарықта даму үрдістері қарастырылды. Сонымен қатар халықаралық туризмнен түскен табыстарға және халықаралық туристік кеулерге ерекше көңіл бөлінді. 2017 жылы әлемдік туризм нарығының құрылымына талдау жасалып өзгерістер анықталды. Талдау барысында туризмнің қарқынды дамуы, ең алдымен, дамушы елдерде байқалады. Соңғы жылдары халықаралық туристік келу көлемінің үлкен бөлігі дамушы елдердің үлесіне тиесілі болып табылады.

Түйін сөздер. Туризм, халықаралық туризм, халықаралық туристік нарық, туристік келулер, туризм статистикасы, халықаралық туризм перспективалары, туристік өңірлер.

Халықаралық туризм қазіргі уақытта сыртқы экономикалық қызметтің қарқынды дамып келе жатқан секторларының бірі болып табылады. Туризмнің қарқынды дамуы тұтастай алғанда әлемдік экономикаға да, жекелеген елдер мен аймақтардың экономикаларына да оң әсерін тигізуде, сонымен қатар туризм саласы әлемдік экономиканың тұрақты және ұзақ мерзімді үрдістердің қалыптасуы мен дамуына ықпал ететін салалардың бірі болып табылады.

Туризм ұлттық экономиканың ауқымды және тәуелсіз саласына айналып келе жатқандығы анық. Бұл саланы дамыту барысында жергілікті халықтың негізгі қажеттіліктерін де қанағаттандыру қажет. Осы жергілікті халықтың көптеген қажеттіліктерін туристік кәсіпорындар ғана емес, сондай-ақ басқа салалардың кәсіпорындары да қанағаттандыруы тиіс. Бұл экономиканың дамуына мультипликативтік әсер ету факторларының бірі ретінде туризмнің маңыздылығын анықтайды. Туризм - әлемдік интеграциялық үдерістердің факторларының бірі болып табылады, ал туристік бизнес экономиканың маңызды секторына айналуға. Әлемдегі туризмнің дамуына ғылыми-техникалық прогрес, халықтың өмір сүру сапасының жақсаруы, бос уақыттың көбейуі, еңбек демалысы, экономикалық және саяси тұрақтылық және басқа да факторлар әсер етеді [1,17 бет]

Туризм индустриясы - әлемдік экономиканың қарқынды дамып келе жатқан салаларының бірі. Туризм саласы 2009 жылғы әлемдік қаржы-экономикалық дағдарыстың салдарынан кейін сегіз жыл қатарынан тұрақты өсуді көрсетуде. Бұндай тұрақты үздіксіз өсу XX ғасырдың 60. жылдарынан бері болмаған. Тұрақты өсу салдарынан 2017 жылы әлем бойынша саяхаттаған халықаралық туристер саны 2008 жылғы қаржы-экономикалық дағдарыс алдындағы көрсеткіштермен салыстырғанда 400 миллионнан астам адамға өсті. 2017 жылы бүкіл әлем бойынша саяхаттаған туристер саны 1 миллиард 323 миллион адамға жетті. 2010 жылдан 2017 жылға дейін әлемдегі туристер саны, жыл сайын орташа 4% -дан астам өсу қарқынын көрсетті (1-суретті қараңыз).

Ескерту: Халықаралық туристік ұйымның ресми <http://www2.unwto.org/> сайты негізінде автормен құрастырылған

Алдағы уақытта да туристер ағынының артатындығы болжанады, нәтижесінде туризм табысының өсуі байқалады. Бұл жалпы экономикалық көрсеткіштер мен халықаралық туризм индикаторларының жақсаруына әкеліп соғады, сонымен қатар пайыздық ставкалар мен инфляция деңгейін төмендетеді.

Дегенмен, жұмыссыздықтың өсуі, жаһандық экономикалық дағдарыс, салықтардың өсуі, туристік аймақтардағы саяси тұрақсыздық және тағы басқалар сияқты басты қауіптер халықаралық туризмнің даму динамикасының төмендеуіне әсер етуі мүмкін.

Туристік саланы халықаралық деңгейде дамытудың перспективалы бағыттары ретінде келесілерді көрсетуге болады:

- мәдени және танымдық туризм, туристік ағымдардың 10% -нан астамын құрайтын негізгі бағыттардың бірі ретінде;
- туризмнің белсенді және мамандандырылған түрлері, соның ішінде круиз;
- іскер туризмі [2, 228 бет].

Аталмыш бағыттармен қатар, халықаралық қатынастар жүйесіндегі туризмді дамытуда, тақырыптық іс-шаралар, жаппай ойын сауық іс-шараларын және бұқаралық іс-шаралар өткізуге ерекше көңіл бөлу қажет. Сондай ақ, туристерді ауыл туризміне көптеп тарту арқылы, қоршаған ортаны қорғау және тамашалауға бейімдеуді қалыптастыра отырып, жаңа жекелей және топтық туризм бағыттарын ұйымдастыру жолдарын қарастыру қажет.

Халықаралық туристік ұйымдар халықаралық туризм нарығының жай-күйін бақылап қана қоймай, сонымен қатар болашақта туризм саласының дамуына болжамдар да жасайды. Осы болжамдар негізінде ДТҰ және ЕО комиссиясы туристік саланы дамытудың негізгі үрдістерін атап көрсетті. Олар:

- аймақаралық қалааралық алыс сапарлардың үлесі артады (2020 жылға қарай ол 24,2% -ға дейін артады). Мұндай сапарлар болашақта қарқынды дамып бағасы да тез төмендеу үрдісі байқалады, әсіресе жаңа жоғары жылдамдықты ұшақ жаппай қолданысқа енгенде;
- сыртқы факторлардың туризмге әсері артады: экономикалық жағдай, саяси жағдай, саяхат қауіпсіздігі деңгейі;
- туризм дамуына айтарлықтай әсер етеді: компьютермен брондау жүйесі, технологиялық даму, әуе тасымалдарын жақсарту, электронды ақпарат, байланыс жүйелері;
- әуе көлігін пайдалану артады (тікелей және ыңғайлы рейстер саны артуына байланысты);
- саяхаттың барлық түрлеріне шығындар артады, ең алдымен көлік шығындары отбасылық бюджеттің басқа шығындарына қарағанда тезірек артады

(бүгінгі таңда туризм үшін орта тап отбасыларының бюджетінен 8-12% бөлінеді, бұл азық-түлік, киім-кешек, жиһазға бөлінетін бюджеттен көп, алайда тұрғын үй шығындарынан төмен). Саяхаттар жиірек болады, бірақ қысқа мерзімді болады. Жалпы алғанда саяхаттардың бағасы сапалы демалыстардың сұранысқа ие болуына байланысты артады.

- Туризм индустриясы үшін нарық жағдайындағы маусымдық өзгерістер жақын арада проблема болудан қалады, өйткені маркетингтік қадамдар арқылы оларды жыл бойы пайдалануға ынталандырады;

- Екі жас топтары басқаларға қарағанда белсенді саяхаттайтын болады: зейнеткерлер мен жастар;

- Қоршаған ортаның жағдайы туристерді тартудың басым факторларының бірі болады, әсіресе ауылдық және жағалаудағы аудандарда;

- Туризмнің мәдени көрікті жерлерге бару және белсенді демалыс түрлеріне сұраныстың өсуі жалғасады: [3, 93 бет].

Халықаралық туризм нарығын зерттеу үшін оның жай-күйін, проблемаларын, даму перспективаларын және туристік ағынның бағыттарын талдау қажет. Халықаралық туристік ағынның біркелкі болмайтындығы анық. Осы орайда әлемдік туризм бағыттарын Дүниежүзілік туристік ұйымы бес макро туристік аймаққа бөлгендігін көреміз. Олар: Еуропа, Америка, Азия-Тынық мұхиты, Африка және Оңтүстік-Азия, Таяу Шығыс. Олардың жағдайы кіретін елдер мен аймақтардың әлеуметтік-экономикалық даму деңгейіне байланысты.

Еуропа аймағына – Батыс, Солтүстік, Оңтүстік, Орталық және Шығыс Еуропа елдерімен қатар бұрынғы Кеңес одағының мемлекеттері, Израиль, Кипр және Түркия мемлекеттері жатады. Америка аймағына – Солтүстік, Оңтүстік, Орталық Америкамен қатар Кариб бассейні аумағындағы арал мемлекеттері межатады. Азия-Тынық мұхиты аймағына – Шығыс және Оңтүстік-Шығыс Азия елдері, **Аустралия және Мұхиттық аралдары елдері жатады.** Африка және Оңтүстік-Азия аймағына – Африка елдері (Египет пен Ливияны қоспағанда) және Оңтүстік Азия елдері жатады. Таяу Шығыс макрорегионына – Батыс және Оңтүстік-Батыс Азиямемлекеттерімен қоса Египет және Ливия мемлекеттері жатады [4, 460 бет].

1 кесте

Әлемдік аймақтар бойынша халықаралық туристік келулер **2010-2017 жж.**

Аймақтар	Халықаралық туристік келулер (млн. адам)							
	2010 ж.	2011 ж.	2012 ж.	2013 ж.	2014 ж.	2015 ж.	2016 ж.	2017 ж.
Әлем бойынша барлығы	935	980	1035	1129	1138	1183	1235	1323
Еуропа	527,3	502,3	534,8	563	588	609	620	671
Азия және тынық мұхит аймағы	195,2	217,1	232,9	248	263	277	303	324
Америка аймағы	190,4	156	162,1	169	181	191	201	207
Африка және Оңтүстік-Азия	47	50	52,3	56	56	52	58	63
Таяу шығыс	35,9	54,8	52,6	52	50	53	54	58

Ескерту: Халықаралық туристік ұйымның ресми <http://www2.unwto.org/> сайты негізінде автормен құрастырылған

Халықаралық туристік келулер саны бойынша Еуропа аймағы бірінші орынға ие, ол жалпы әлем бойынша туристтер санының жартысына жуығын құрайды; екінші орында Азия және тынық мұхит аймағы, үшінші орында Америка туристік аймағы. Ал Африка және Оңтүстік-Азия мен Таяу шығыс аймақтарында динамика тұрақсыз болғанмен, соңғы жылдары оң динамикаға ие болуда.

Өткен жылмен салыстырғанда, 2017 жылы туристік трафиктің өсуі көшбасшысы Африка және Оңтүстік-Азия аймағы болды. Бұл аймақта туристер саны 9% өсті.

Еуропа аймағында туристердің келу индикаторы 8% артты. Бұл аймақта былтырғы даму көрсеткіші тек 2% арту байқалған еді.

Азия және тынық мұхит аймағына туристтер ағыны 6% артты.

Таяу Шығыс елдеріне деген туристтердің сұранысы өткен жылмен салыстырғанда 4% артты.

Америка аймағындағы елдерге туристтердің сұранысы әртүрлі нәтижелерді көрсетті - кейбір елдерге сұраныс өсті, кейбір елдерге сұраныс төмендеді, тұтастай алғанда туристер ағымы бұл аймақта 3% -ға өсті.

Халықаралық туризм - әлемдік экономиканың маңызды саласы болып саналады. Бұл индустрияның әлемдік ЖІӨ-ге қосқан үлесі шамамен 11% -ды құрайды. Сонымен қатар бұл саланың үлесіне жалпы жұмыс күшінің 10%-ы, инвестициялардың 11%-ы және салық түсімдерінің шамамен 11% -ы тиесілі. Халықаралық туризмнен түсетін табыс көлемінің ең жоғарғы көрсеткіші 2014 жылы болды (1,3 трлн. АҚШ долларынан асты). Бұл көрсеткіш 2017 жылы қайталанып отыр (2-суретті қараңыз).

Ескерту: Халықаралық туристік ұйымның ресми <http://www2.unwto.org/> сайты негізінде автормен құрастырылған

Халықаралық туризм жылдан жылға халықаралық сауданың маңызды құрамына айналып келеді. Бұған халықаралық туризмнен жыл сайын түсетін табыс дәлел бола алады. Шикізат бағасының төмендеуі жағдайында, халықаралық туризмнен түскен табыс 2014 жылы айтарлықтай өсті. Келесі жылдарда саяхатқа шыққан туристердің өсуіне қарамастан, туризмнен түскен пайда төмендеді. Бұған бірнеше себептер бар. Олар:

- Халықтың жұмысбасты болып бос уақытының аздығына байланысты қысқа мерзімді турлар танымалдылыққа ие болып отыр.
- Кейбір елдердің ұлттық валюталарының АҚШ долларына шаққанда девальвацияға ұшырауы.
- Туризм саласында бәсекелестіктің артуына байланысты туристік өнімнің бағасының арзандауы.
- Туризм орталықтарының туристтің тұрғылықты жеріне жақын орналасуы.

Қазіргі заманда туризм әлемнің әр елінде әртүрлі даму сатысында. Негізінен туристер жоғары дамыған мемлекеттерден саяхатқа шығуда. Бұндай елдерді – туристтермен қамтамасыз етуші елдер

немесе донор мемлекеттер деп атайды. Бұл топтағы мемлекеттерге Батыс, Шығыс және Солтүстік Еуропа мемлекеттері, Солтүстік Америка мемлекеттері, Парсы шынағы мемлекеттері және Жапония жатады. Соңғы жылдарда бұл елдер қатарына жаңа индустриалды дамыған мемлекеттер Корея Республикасын, Сингапурді және т.б. мемлекеттерді жатқызуға болады [5, 32 бет]. Оңтүстік жағалауда жаңа жағажайларды ашу арқылы және солтүстікте мәдени-ойын-сауық саяхаттарын жетілдірудің арқасында Тайланд әлемде туризм индустриясының маңызды бағыттарының бірі болып табылады.

Ішкі және халықаралық туризмнің дамуында дамыған және дамушы мемлекеттердің үлесі жоғары. Дамушы мемлекеттер туристік қызметтерді экспорттауды жылдам ұлғайтты, бұл олардың дамыған мемлекеттерге жақындауына септігін тигізді. Дамушы мемлекеттердің үлесіне әлемдік туризмнің 45 % тиесілі. Ал, әлемдік туризм экспортының 2% -ын қамтамасыз ететін өтпелі экономикасы бар елдер, әлемдік экономиканың туристік сегментін дамытуға елулі әсерін тигізбейді. Аталмыш нәтижелер Дүниежүзілік туризм ұйымының статистикалық деректерін талдау арқылы алынды. Сонымен қатар деректерді талдау нәтижесінде мемлекеттердің рейтингтері және туризмнен түскен табысы анықталады.

Осылайша, 2017 жылғы мәліметтер бойынша туристерді қабылдаудың негізгі орталықтары дамыған елдер болып табылады. Олардың ішінде Франция (88,9 млн адам), Испания (82,2 млн адам), АҚШ (72,9 млн адам), Италия (57,8 млн адам), Ұлыбритания және Германия. 2017 жылы Испания корольдігіне келген туристер саны 2016 жылмен салыстырғанда 9% өсті, ал Дүниежүзілік туризм ұйымының статистикалық деректері бойынша 2017 жылы АҚШқа туристер ағыны 4% төмендеді. Бұл АҚШ президенті Дональд Трамптың жүргізген саясатына байланысты болып отыр.

Дамушы елдер қатарында рейтингте жоғары орынды Қытай (59,3 миллион турист), Түркия (39,9 миллион турист) және Мексика мен Таиланд алады. 2016 жылмен салыстырғанда Түркия 2017 жылы рейтингтегі орнын айтарлықтай жақсартты. Ол рейтингте 10 шы орынан 6-шы орынға көтерілді.

2017 жылы кейбір елдерде туристер ағыны қысқарды, олар Оңтүстік Корея мен Ресей болды. Оңтүстік Корея 2017 жылы бір жыл бұрынғы туристтердің санымен салыстырғанда 23,9% -ын жоғалтса, Ресей - 8,4% туристтерінен айырылды.

Аталмыш елдердің жетекші позицияда болуына бірқатар факторлар әсер етеді:

- географиялық жағдайының жақсылығы және туристік маусымның ұзақтығын анықтайтын табиғи-климаттық жағдайлардың артықшылығы;
- мәдени және тарихи мұралардың кеңдігін анықтайтын тарихи және сәулет өнері ескерткіштерінің болуы;
- қызмет көрсетудің жоғары сапасы;
- жергілікті халық пен шағын бизнес өкілдерінің туристтермен өзара қарым қатынасы, шет тілдерін білуі және туристік мүмкіндіктерді оңтайлы жарнамалай білуі;
- Туризм саласындағы іс шараларды мемлекет тарапынан қолдау арқылы жүзеге асыру [6, 64 бет].

Кейбір мемлекеттер мен аймақтардағы проблемаларға қарамастан соңғы 8 жылда әлемдік туризм орташа есеппен алғанда жыл сайын 4% дан астам көрсеткішке өсу үстінде. 2017 жылы әлемде туристтер ағыны 1,323 млн. адамға жетті. Ал, 2017 жылы 2016 жылмен салыстырғанда 7% өсті. 2017 жылы туризмнен түскен табыс көлемі 1,3 млрд. АҚШ долларынан асты. Туризмнің қарқынды дамуы негізінен дамушы елдерде жақсы байқалады. Халықаралық туристік келулердің басым бөлігі дамушы елдердің үлесіне тиесілі. Дүниежүзілік туризм ұйымының 2020 жылға дейін туризм индустриясы жыл сайынғы 4,1% көрсеткішімен өсетіндігін болжауда. Ал, алдымыздағы 2018 жылы 2017 жылмен салыстырғанда 5% өсіп, туристтер саны — 1,388 млрд адамға жететінін болжауда.

Әдебиеттер тізімі

1. Кузик С.П. География туризма: учебное пособие/ С.П. Кузик. – Киев:Знания. – 2011. -17 с.
2. Богомазова И.В. Формирование и развитие сферы туризма в регионе в современных условиях (на примере Белгородской области). -Белгород: Издательский дом «Белгород», 2013. - 228 с.
3. Вавилова Е.В. Основы международного туризма: учебное пособие / Е.В. Вавилова.—Moscow, Гардарики, 2005. – 93 с.

4. Александрова А.Ю. Международный туризм: учебник/А.Ю. Александрова. -М.: Кнорус, 2016. -460 с.
5. Чудновский А.Д. Управление индустрией туризма: учебное пособие / А.Д. Чудновский, М.А. Жукова, В.С. Сенин. – М. – 2-е изд. 2005. – 32 с.
6. Бельских И.Е. Территориальные стратегии имиджа туристского бизнеса в мировой экономике // Региональная экономика: теория и практика. -2009. -№ 8. - С. 62-67.

Ж.М. Акимов

Евразийский национальный университет имени Л.Н.Гумилева, Астана, Казахстан

Текущее состояние международного туризма

Аннотация. В современном мире туризм рассматривается как одна из наиболее доходных и интенсивно развивающихся отраслей мирового хозяйства. Об этом свидетельствует приходящаяся на него доля мирового валового национального дохода (порядка 10%). Выступая в качестве одного из самых прибыльных видов бизнеса в мире, туризм является одним из важнейших источников формирования бюджета. В статье рассмотрены тенденции развития международного рынка туристических услуг за период 2010-2017 гг. Особое внимание уделено доходам от международного туризма и международным туристическим прибылям. Представлен анализ изменений структуры мирового туристского рынка, сложившейся в 2017 году. Значительное развитие в сфере туризма наблюдается, прежде всего, в развивающихся странах. Их доля в объёме международных туристических прибытий составляет большую часть.

Ключевые слова. Туризм, международный туризм, международный туристический рынок, туристические прибытия, статистика туризма, перспективы международного туризма, туристские регионы.

Zh.M. Akimov

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

Current state of international tourism

Abstract. Within the context of the everyday world, tourism is regarded as one of the most lucrative and intensively developing branches of the world economy. This is evidenced by the share of world gross national income that comes from it (about 10%). Acting in capacity of one of the most profitable businesses in the world, tourism is one of the most significant sources of budget formation. The tendencies of the international market development of tourist services for the period from 2010 to 2017 are considered in the article. Particular attention is paid to income from international tourism and international tourist arrivals. The analysis of changes in the structure of the world tourist market, prevailed in 2017, is presented. Significant development in the tourism sector is observed, first of all, in developing countries. Their share in the volume of international tourist arrivals is very large.

Keywords. Tourism, international tourism, international tourist market, tourist arrivals, tourism statistics, prospects for international tourism, tourist regions.

References

1. Kuzik S.P. Geografiya turizma: uchebnoye posobiye [Geography of Tourism: a tutorial], (Znannya, Kiev 2011). [in Ukrainian].
2. Bogomazova I.V. Formirovaniye i razvitiye sfery turizma v regione v sovremennykh usloviyakh (na primere Belgorodskoy oblasti) [Formation and development of tourism in the region in modern conditions (on the example of the Belgorod region)] (Publishing house "Belgorod", Belgorod, 2013, 228 p.).
3. Vavilova Ye.V. Osnovy mezhdunarodnogo turizma: uchebnoye posobiye [The fundamentals of international tourism: a tutorial] (Moscow, 2005, 93 p.).
4. Aleksandrova A.YU. Mezhdunarodnyy turizm: uchebnik [International tourism: a textbook] (Knorus, Moscow, 2016).
5. Chudnovskiy A.D., Zhukova M.A., Senin V.S. Upravleniye industriyey turizma: uchebnoye posobiye [Management of the tourism industry: a tutorial] (Moscow, 2005, 32 p.).
6. Bel'skikh, I.Ye. Territorial'nyye strategii imidzha turistskogo biznesa v mirovoy ekonomike [Territorial strategies of the image of the tourist business in the world economy], Regional'naya ekonomika : teoriya i praktika. [Regional economy: theory and practice], (8), 62-67(2009).

Автор жөнінде мәлімет:

Акимов Ж.М. – «Туризм» кафедрасының докторанты, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан.

Akimov Zh.M. – doctoral student of the department «Tourism», L.N.Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

МРПТИ 06.01.05

O.V. Podsukhina¹, K.P. Mussina²

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

(E-mail: ¹Podsuhina.Olga@mail.ru, ²kamshatmussina@mail.ru)

The role and importance of city tourism in modern tourist industry

Abstract. The article considers the urban type of tourism as a factor contributing to the socio-economic development of not only a single city, but also neighboring regions. The growing importance and role of international tourist exchanges and the provision of tourism services in the context of international trade, as well as the role of tourism in the economies of individual countries, and the share of tourism services in the GDP of a particular state are shown. A number of understandings of urban tourism as a modern phenomenon from the perspective of theorists in the field of tourism are presented. Several definitions of a new kind of tourism for Kazakhstan are considered. The role of world cities in tourism production from the point of view of a historical retrospective was studied. Some statistical data on the development of urban tourism, both in the world as a whole and in the country, in particular, are analyzed. Examples of world-scale events at the metropolitan areas are given. The results of further development of Astana as a center for event tourism were summed up.

Key words. Tourist destination, city tourism, attraction, event tourism, Expo-international exhibition, tourist services, excursion, service, tourist company.

Introduction. Tourism in the modern world provides an opportunity for economic development and can be a kind of key to thriving and prosperity. More and more countries understand that investment in the country's tourism industry is necessary so that it, in turn, can become the driving force of social and economic progress and development due to a number of endogenous and exogenous factors of demographic, economic, technical and social nature: the creation of jobs, receiving revenues from the export of tourist services, infrastructure development and so on. The dynamics of international tourism development over the past half-century has shown that this form of international trade has undergone significant changes in the direction of increasing and diversifying, which has allowed it to become the largest and fastest growing sector of the economy in the world. It is tourism that shows a steady growth of all its indicators for a long period of time. Despite minor downturns, related mainly to economic and political crises, however, they did not irreparably damage the sector, which demonstrates its viability, flexibility, sustainability and strength. International tourist arrivals, according to the WTO, increased from 25 million worldwide in 1950 to 278 million in 1980, 674 million in 2000, and 1,186 million in 2015. In addition, revenues from international tourism around the world increased from \$ 2 billion in 1950 to \$ 104 billion in 1980, in 2000 - \$ 495, and in 2015 - \$ 1,260 billion. International tourism today accounts for 7% of world exports of goods and services. During the year, its share grew by 1%, which is clearly demonstrated by the fact that tourism is growing faster than many other sectors. As one of the categories of international trade, tourism takes the third place and follows only the oil and chemical industry and outstrips the food and automotive industry. It is no secret that tourism is the main branch of the economy in many countries of the world [1].

Objectives. The purpose of this paper is to identify the role and show the importance of city tourism in modern state of the tourist industry development. Another purpose is to find out how this relatively new type of tourism can help cities to increase the influx of tourist. Also we would like to dwell on the brightest examples of city tourism development in the world.

Methods. In order to reveal the role and importance of city tourism in modern tourist industry quantitative and qualitative types of research were carried out. Such scientific methods as analysis, synthesis, content-analysis, surveying were employed. Qualitative information taken from scientific papers on the basis of content analysis, as well the statistical data provided by Statistics committee were taken into consideration. Those methods are the most appropriate because such kind of statistical review and content analysis are convenient.

Discussion and Results. Along with traditional types of tourism and tourist destinations, new interesting destinations for recreation, ways of organizing travel and types of tourism regularly appear. Today we can claim with confidence that cities are very popular as places for tourists' rest. That is, we can witness the development of urban tourism.

According to a number of theorists in the field of tourism, this is a separate type of tourism. For example, D.S. Ushakov believes that due to a number of reasons a huge role in the reception of tourists traveling with cognitive purposes belongs to the cities. Each city has its own unique history, its color, its appeal. Ushakov D.S. considered the possibility of geographical association of cities for a number of characteristics in certain groups in terms of their potential in the development of tourism: European cities, Russian cities, Arab cities, cities in Asia, cities of the New World [2, 73]. If we study the history of tourism development, it can be noted that at all times it were the large cities which played role of the centers for the exchange of goods, the exchange of knowledge, the exchange of culture. In the Ancient World - it's Memphis in Egypt, Sparta and Athens in Greece, Rome in Italy; in the Middle Ages - it's Venice, Florence, Rome, Paris, London, Cologne. Urbanization and suburbanization subsequently led to the emergence of huge megacities, the largest of which are Shanghai, Istanbul, Moscow, Beijing, Tokyo, Cairo, Mexico City, London, New York, Hong Kong, etc. This is not a complete list. It is constantly updated with new names. More than half of the world's population lives in cities. In cities, for a number of reasons, the main tourist flows are generated and they are also the main host destinations for holidaymakers. Although the size of the city and the population density in it is not an indicator of the development of a particular sphere of economic, cultural and scientific activity. According to Karandaeva D.V., urban tourism is a visit to large settlements for tourist purposes. Karandaeva D.V. groups all cities as tourist centers on the centers of cultural and educational tourism, business tourism centers, event tourism centers, resorts and centers of medical tourism, pilgrimage centers [3, 464].

Even the World Tourism Organization has singled out this type of tourism in a separate direction and, together with the "Marketing of European Cities" and the University of Vienna, MODUL, in 2014, began work on developing a joint framework and methodology to compare the data on urban tourism globally. Last year, the issues of urban tourism development were discussed at the 5th UNWTO Summit on Urban Tourism, held in Luxor, Egypt, where about 400 experts from 40 countries gathered to discuss the topic "Cities: Local Culture for the International Tourist". Such already existing documents like the Istanbul Declaration and the Smart City concept allow to react in a timely manner to all changes in the tourism sector, applying innovative strategies and with active participation of the private sector [1]. All such events and meetings make it possible to assert that urban tourism has become a strategic element of urban planning for many cities in the world. The administrations of some of the cities that have a rich history and original architecture managed to find a "golden mean" between the desire to modernize cities and preserve their identity and unique architecture. A competent tourist policy has allowed attracting a significant number of tourists, without changing the cardinal shape of the city only for the sake of momentary benefits.

In September 2016, Mastercard released the Global Destination Cities Index, which ranked 132 of the most visited cities around the world [4]. According to the rating, the top ten cities in terms of popularity among tourists are as follows (Table 1):

Table 1

The most visited cities in the world in 2016

№	City	Number of visitors (mln.)
1	2	3
1	Bangkok, Thailand	21.47
2	London, England	19.88
3	Paris, France	18.03
4	Dubai, United Arab Emirates	15.27
5	New York, USA	12.75
6	Singapore	12.11
7	Kuala Lumpur, Malaysia	12.02
8	Istanbul, Turkey	11.95
9	Tokyo, Japan	11.70
10	Seoul, South Korea	10.20

Note - compiled by the authors on the basis of the source [4].

In the authors' understanding, city tourism is a combination of event, congress, business, cultural, cognitive, entertaining and educational tourism in various combinations.

At the moment, Kazakhstan faces a number of ambitious tasks, the solution of which would allow our country to enter the list of the most developed and competitive countries in the world. Judging by the world experience, tourism, as part of the service sector, is becoming increasingly important in the GDP of countries. In the Republic of Kazakhstan, in the structure of GDP for the last reporting period, according to the Statistics Committee of the Ministry of National Economy of the Republic of Kazakhstan, the production of goods was 36.9%, and the production of services 56.5% [5]. And one of the primary tasks is to increase the share of the services sector by a few more percent, including the growth of tourism services firstly. After all, the share of tourism in our country's GDP for 2015 according to the World Atlas of Data was 1.6%. But, of course, it makes no sense to make the country completely dependent on the tourism industry, like the Maldives (52.4% in GDP), the Seychelles (24.1%) and the Bahamas (20.9%). But it is necessary to develop alternative sources of social and economic development in the country. A striking example of this is the UAE policy in this field. The contribution of tourism to the country's GDP is 4.2%. And yet in 2007 this indicator was equal to 2.7% [6].

According to the same Statistics Committee of the Ministry of National economy of the Republic of Kazakhstan, the tourist industry in the country shows a strong outbound character, that is, initiative tour operator-flyers acting on the market since the moment of gaining independence of Kazakhstan - the main products form for outbound tourism and are sold through a network of travel agents. In other words, more tourists leave the country than they come. But in all the country's program documents related to tourism, it is written that it is domestic and inbound tourism that should become a priority - the Law on Tourism, the Concept for the Development of the Tourism Industry of the Republic of Kazakhstan until 2023, etc.

It is possible to judge the development of tourism only by analyzing the main economic indicators of tourism development in the country. If a couple of years ago the number of tourists leaving the country has steadily increased, then due to a number of external and internal events, the situation began to change in relation to national tourism, which is a set of travels of the Kazakhstan's citizens both outside the country and within Kazakhstan. The main factors are economic (devaluation of the national currency along with the remaining wages at the previous level), which sharply reduced the purchasing power of Kazakhstanis for traveling abroad; and political (terrorist attacks, military conflicts, tensions in the world political arena), which are more of an external threat. These facts to some extent influenced the activation and changes in the domestic market. More and more of our tourists are beginning to look for alternatives for their vacation in the country. Local resorts and sights start to be in great demand. For instance, modern architecture of Astana, beaches of Balkhash and Borovoe, ski resorts of Almaty, unique natural and historical objects of Eastern, Southern and Western Kazakhstan. In January-June 2016, the number of domestic tourists increased by 5.8% and amounted to 2.1 million people. (According to the results of January-December 2015, the number of domestic tourists was 4.1 million people) according to the Statistics Committee of the Ministry of National economy of the Republic of Kazakhstan.

Leading positions on a number of key indicators taken into account in tourism, according to the Committee on Statistics of the Ministry of National economy of the Republic of Kazakhstan, Astana and Almaty occupy a stable position. Those indicators include the number of tourists served, the number of accommodation and beds, the number of services provided, etc. (Table 2).

Table 2

The volume of services provided by placements in the regional breakdown

	2013	2014	2015
1	2	3	4
The Republic of Kazakhstan	59 714 164,2	72 618 723,1	73 108 551,3
Akmola	3 329 941,1	3 987 484,3	4 255 885,7
Aktobe	1 305 907,8	1 697 767,8	1 445 833,9
Almaty	1 101 212,4	2 244 240,7	3 202 810,2
Atyrau	8 412 823,5	5 689 243,5	7 314 084,1
West Kazakhstan	1 317 940,0	1 465 823,5	1 970 286,6
Zhambyl	537 390,2	669 522,3	874 895,3

Karaganda	2 884 647,3	3 399 112,3	3 418 374,4
Kostanay	1 018 681,6	1 109 894,3	1 075 420,3
Kyzylorda	822 941,9	900 957,0	739 374,3
Mangistau	5 010 419,4	5 097 621,0	4 656 540,8
South Kazakhstan	1 398 196,2	1 539 512,2	1 915 253,7
Pavlodar	1 450 686,5	1 612 252,1	1 550 449,8
North Kazakhstan	432 000,0	473 721,1	583 507,5
East Kazakhstan	2 940 325,5	3 677 811,8	3 290 367,2
Astana	13 292 428,2	18 456 615,4	18 228 423,7
Almaty city	18 587 043,8	20 597 143,8	18 587 043,8

Note - compiled by the authors on the basis of the data of the Statistics Committee of the Republic of Kazakhstan [5].

These cities are centers for the development of urban tourism in Kazakhstan. We would like to dwell on Astana and its role in the development of this direction. The life of Tselinograd has changed dramatically after the collapse of the USSR. This is a series of renaming from Tselinograd to Akmola and later to Astana. But the fateful decision for the city was the transfer of the capital in 1997. If we adhere to the classification of the main reasons for the emergence of cities by Ushakov D.S., the reason for the emergence of Akmolinsk in the 19th century is the desire to “gain a foothold” in a certain territory that serves as an outpost, and Astana is passionary. In the world there are examples of the disappearance and decline of passionary cities, but also bright positive examples: Brasilia, St. Petersburg, etc. Speaking about tourism in the capital, it is necessary to note the importance of business tourism for the city. After all, according to the Committee on Statistics of the Ministry of National economy of the Republic of Kazakhstan, 50% of Kazakhstan residents come to Astana for business purposes, and 50% - with personal ones. But the situation with foreign visitors is different, more than 75% of non-residents coming to Kazakhstan come with business purposes (Fig. 1).

The diagram shows that the main part of Astana’s visitors are pursuing either personal or business goals. And if the focus is on foreign guests, then the destination need to further promote the image of the city as a center for business tourism. To date, a number of hotel chains with a world-wide reputation are oriented first of all to people pursuing business goals: Rixos President Hotel Astana, Astana Marriott Hotel, Hilton Garden Inn Astana. Along with business tourism, the capital can offer a considerable number of sightseeing and thematic excursions. Excursion tourism in Astana is a separate topic. Despite the short history of existence on a world scale, the city tries to provide excursion services at a high level. The shortcomings that need to be addressed are: insufficient number of certified and licensed tour guides, lack of a state authority in charge in this area, and a number of infrastructure problems. Undoubted advantages include: conducting excursions by highly qualified in dozens of foreign languages, updating the material and technical base of tour services (double-decker buses, radioguides, installations and touch panels in the museums of the city), the opening of seven-month professional courses for training guides, etc.

Note - compiled by the authors on the basis of the data of the Statistics Committee of the Republic of Kazakhstan [5].

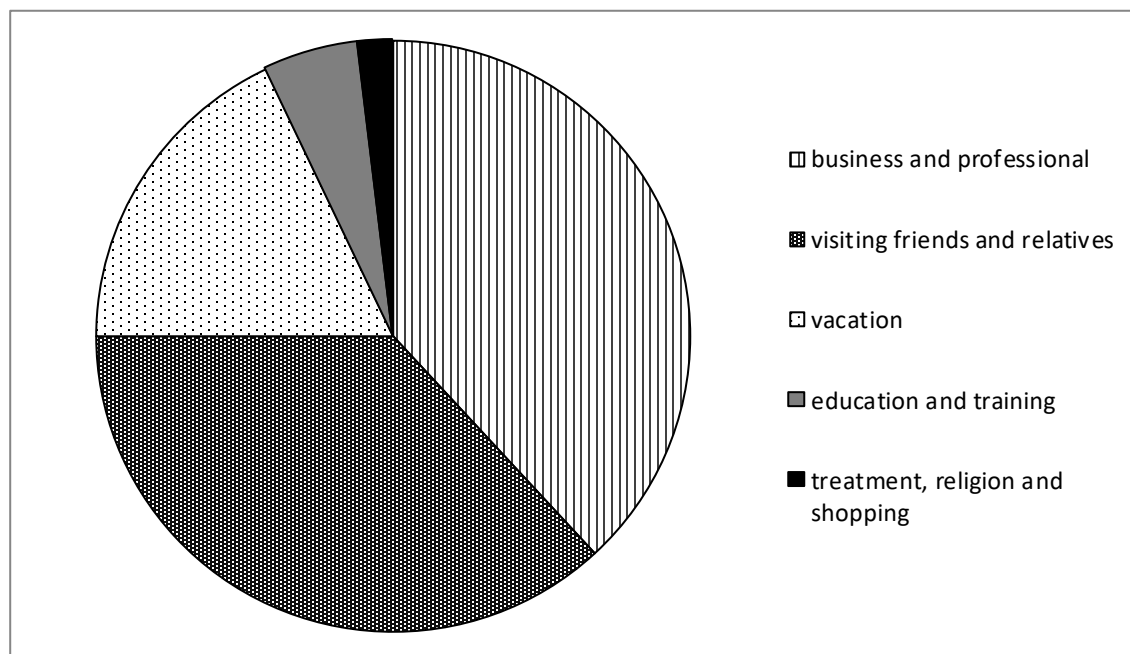

Figure 1. Distribution of visitors (residents and non-residents) to Astana by the purposes of trips for 2016

In addition, Astana is a platform where bright and significant events of a global scale take place. In 1999, Astana was awarded the “City of Peace” title by decision of UNESCO. Since 2000 the main city of Kazakhstan is a member of the International Assembly of the capitals and major cities of the CIS. In 2011, Astana hosted the 7th Asian Winter Games. In 2013, Astana received an invitation to join a large international tourist organization - the World Tourism Cities Federation (WTCF), which includes more than fifty major cities and tourist centers such as Los Angeles, Rome, Berlin, Macau, Beijing, London, Vienna, etc. Astana became the 56th city of the world and the 3rd city of the post-Soviet space that joined the WTCF. The reasons for this are quite understandable - extraordinary dynamics of growth, a unique architectural environment, the introduction of pilot technological innovations into the everyday life of citizens, including urban infrastructure. It is for this indicator that in 2016 Astana was on the 23rd place in the ranking of the best smart cities in the world. In 2014, Astana was included in the Concept for the Development of the Tourism Industry of the Republic of Kazakhstan until 2023 as one of five tourist clusters. In 2017 the city hosted the international specialized exhibition Expo 2017.

A special place in stimulating the development of domestic tourism is the organization and holding of the International Exhibition “EXPO” on “Energy of the Future” from June 10 to September 10, 2017. EXPO-2017 had a cumulative effect on the influx of new innovative ideas and technologies into the country’s economy and social life of the population, gave a sharp impetus to the formation of new tourist products, will influence the formation of new cultural and leisure centers, resulting in forming completely new motives to visiting the country by tourists.

The practice of the past years shows that the organization and holding of the International Exhibition “EXPO” has both positive and negative examples, but it is quite a strong motivator for the development of the tourist industry. During the EXPO 2005 in Aichi (Japan), the organizers received \$ 51 million in net income, plus \$ 152 million was invested by the company’s corporate partners. EXPO-2010 in Shanghai brought to organizers a profit of 12 billion US dollars [7]. “EXPO-2015”, held in Milan, increased the attendance of the Italian regions by 2 times, the flow of tourists from abroad exceeded 47%. In addition, according to the results of the social survey, it was revealed that 58.3% of the surveyed tourists planned their trip to Italy precisely thanks to the “EXPO-2015”. In many respects, success depends on a number of activities on the part of Kazakhstan, both at the stage of preparation (advertising, construction), at the stage of implementation (quality of tourist services provided, high level of service) and efficient use of the infrastructure remained after the exhibition.

More than 116 countries took part in EXPO-2017, 7000 journalists attended the event, about 3000

cultural and entertainment and mass events were held. In general, according to the report of the experts of the NC “EXPO-2017”, for the three months of the exhibition, about 5 million tourists visited the exhibition, of which 85% are Kazakhstanis, 15% are foreign visitors.

Within the framework of the organization “EXPO-2017” a number of tours have been developed that covered, practically, all regions of Kazakhstan and State National Parks located there. In addition, work was carried out to increase the number of accommodation facilities that can provide quality services that meet world standards. So, during the exhibition accommodation facilities located in nearby regions were involved in the process of accommodation of guests, and, thus, to increase the number of beds by an additional 40 thousand seats.

The events of such a global scale are intended primarily to increase the recognition of Kazakhstan in the international arena, including as a tourist destination. Kazakhstan has been regularly participating in contests for holding events for several years. And as our experience shows, it often wins because of objective reasons.

Conclusion. To become the center of city tourism there are not enough sports and entertainment events held from time to time in Astana. We need to work not only to further improve the city’s infrastructure (traffic jams, parking, attractions, public toilets, etc.), the quality of servicing the city’s guests (staff training, expanding the range of services provided, etc.), but also to effectively use material resources - the technical base remaining after such large-scale projects on a regular basis. Only good service, reasonable prices, well thought out urban infrastructure, goodwill of the local population, richness of city events, effective advertising can become an opportunity for Astana to develop as a center for city tourism

References

- 1 The official website of the World Tourism Organization [Elektron. resurs]. -URL: <http://www.e-unwto.org/doi/book/> (accessed 18.05.2018)
- 2 Ushakov D.S. Regional geography/ D.S. Ushakov. - M: Publishing center «Mart», 2007. - 256 p.
- 3 Alexandrova A.Y. Tourism geography/ A.Y. Alexandrova. - M.: Publishing center «KNORUS», 2009. – 592 p.
- 4 The 20 most visited cities around the world in 2016 [Elektron. resurs]. -URL: <http://uk.businessinsider.com/most-visited-cities-in-world-2016> (accessed 10.05.2018).
- 5 The official website of the Ministry of National Economy of the Republic of Kazakhstan Statistics Committee [Elektron. resurs]. -URL: <http://stat.gov.kz> (accessed 15.05.2018).
- 6 The World Data Atlas [Elektron. resurs]. -URL: <http://knoema.ru/atlas> (accessed 15.05.2018).
- 7 Shayekina Zh.M., Mamrayeva D.G., Tashenova L.V. Development of event tourism in Kazakhstan through the prism of “EXPO 2017”//Bulletin of Karaganda University, Ser. Economy -2014. –V. 76. -№ 4. -P. 18–25.

О.В. Подсухина, К.П. Мусина

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан

Қазіргі туристік салада қалалық туризмнің рөлі мен маңызы

Аннотация. Мақалада қалалық туризмнің түрі жеке қаланың әлеуметтік-экономикалық дамуына әсер етуші фактор ғана емес, сонымен бірге, оған жақын жатқан аймақтарға да әсер етуші фактор ретінде қарастырылады. Халықаралық сауда шеңберінде халықаралық туристік айырбастың және туристік қызметті көрсетудің мәні мен рөлінің артуы, сол сияқты жеке елдердің экономикасындағы туризмнің рөлі, жеке мемлекеттің ЖІӨ туристік қызметтер саласындағы үлесінің артуы айтылады. Тарихи ретроспектива тұрғысынан туристік өндірісте әлемдік қалалардың рөлі зерттелді. Қалалық туризмнің әлем бойынша, бүкіл ел ішінде, сол сияқты жеке қалалардың дамуы бойынша кейбір статистикалық мәліметтер талданды. Әлемдік деңгейде ел астаналарында жүргізілген іс-шаралардың мысалдары келтірілді. Астананы әрі қарай оқиғалық туризмнің орталығы ретінде дамыту бойынша қорытындылар жүргізілді.

Түйін сөздер. Туристік дестинация, қалалық туризм, аттракция, оқиғалық туризм, Экспо-халықаралық көрме, туристік қызметтер, экскурсиятану, сервис, қызмет, туристік фирма.

О.В. Подсухина, К.П. Мусина

Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева, Астана, Казахстан

Роль и значение городского туризма в современной туристской индустрии

Аннотация. В статье рассматривается городской вид туризма, как фактор, способствующий социально-экономическому развитию не только отдельного города, но и близлежащих с ним регионов. Показано всевозрастающее значение и роль международных туристских обменов и оказания туристских услуг в контексте международной торговли, а также роль туризма в экономике отдельных стран, доля сферы туристских услуг в ВВП отдельного государства. Представлен ряд пониманий городского туризма, как современного явления, с точки зрения теоретиков в области туризма. Рассмотрено несколько определений нового для Казахстана вида туризма. Изучена роль мировых городов в туристическом производстве с точки зрения исторической ретроспективы. Проанализированы некоторые статистические данные по развитию городского туризма, как в мире в целом, так и в стране, в частности. Приведены примеры проведения событий мирового масштаба на столичных площадках. Подведены итоги по дальнейшему становлению Астаны как центра событийного туризма.

Ключевые слова. Туристская дестинация, городской туризм, аттракция, событийный туризм, Экспо-международная выставка, туристские услуги, экскурсоведение, сервис, услуга, туристская фирма.

References

- 1 The official website of the World Tourism Organization [Elektron. resurs]. Available at: <http://www.e-unwto.org/doi/book/> (accessed 18.05.2018)
- 2 Ushakov D.S. Regional geography (Publishing center «Mart», Moscow, 2007, 256 p.).
- 3 Alexandrova A.Y. Tourism geography (Publishing center «KNORUS», Moscow, 2009, 592 p.).
- 4 The 20 most visited cities around the world in 2016 [Elektron. resurs]. Available at: <http://uk.businessinsider.com/most-visited-cities-in-world-2016> (accessed 10.05.2018).
- 5 The official website of the Ministry of National Economy of the Republic of Kazakhstan Statistics Committee [Elektron. resurs]. Available at: <http://stat.gov.kz> (accessed 15.05.2018).
- 6 The World Data Atlas [Elektron. resurs]. Available at: <http://knoema.ru/atlas> (accessed 15.05.2018).
- 7 Shayekina Zh.M., Mamrayeva D.G., Tashenova L.V. *Development of event tourism in Kazakhstan through the prism of "EXPO 2017"*, Bulletin of Karaganda University, Ser. Economy, **76**(4), 18–25(2014).

Information about the authors:

Подсухина О. - «Туризм» кафедрасының аға оқытушысы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан.

Мусина К. - э.ғ.к., «Туризм» кафедрасының доцент м.а., Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан.

Podsukhina O. - senior lecturer of «Tourism» department, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

Mussina K. - PhD, acting associate professor of «Tourism» department, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

ФИНАНСЫ FINANCE

МРНТИ 06.73.15

A.K. Zhussupova, D.Meirembayeva, A.Beisembayeva

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

(E-mail: aigera_76@mail.ru)

Analysis of the formation of incomes and expenditures of the republican budget of Kazakhstan

Abstract. The article examines the indicators of the republican budget for 2013-2017 from the point of view of the implementation of the fiscal policy of the state. Particular attention is paid to the formation of the revenue side of budgets, including tax revenues for their main types and transfers in the form of budgetary exemptions and budgetary subventions. The study of dynamic changes in the formation of the revenue side of budgets, including tax revenues by their main types, as well as the volume of expenditures by functional groups, allows one to methodically evaluate their interrelations and the possibilities of implementing approved state development programs. The methodology of the study is the using of methods of comparison and calculation of dynamic indicators, which characterize both the forecasted indicators of budgets, and the amount of financing of budget programs.

Keywords. The republican budget, revenues, expenditures, deficit, transfers, budget loans, tax revenues.

In accordance with the provisions of the Budgetary Code, the Republican Budget is a centralized monetary fund formed at the expense of tax and other revenues determined by the Budgetary Code. The republican budget is intended for financial provision of tasks and functions of central governmental authorities, government institutions subordinate to them and implementation of all-republican public policies. Expenses of the republican budget are intended for the implementation of all-republican public policies, as well as financial support for the tasks and functions of central governmental authorities and government institutions subordinate to them (for example, the Government of the RK and the Ministry, the Parliament, the Supreme Court, authorities directly subordinate to the President of the Republic of Kazakhstan, etc.). The adoption of the republican budget is accompanied by the approval of the Supreme Soviet of the RK of the Law on the Republican Budget for the next three years.

Taxes in the amount of 1.6 trillion tenge were collected in the republican budget for the first quarter of 2017 in Kazakhstan. (Figure 1) Tax revenues for the state budget for the current period increased by 14 %. This year, tax revenues will increase by 600 billion tenge, or by 10 % compared to the previous period, amounting to 6.6 trillion tenge according to the plan. 72 % of them go to the republican budget and 28 % go to the local budget.

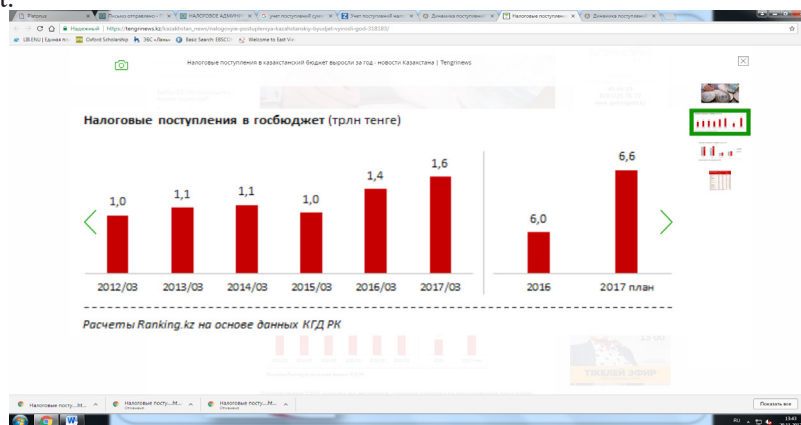

Figure 1. Tax revenues for the state budget (trillion tenge)

Source: compiled by the authors on the basis of the official online resource of the SRC of the RK <http://kgd.kz>.

gov.kz/ru [1]

The main parameters of the republican budget show growth over the period 2013-2017. Thus, the revenues of the republican budget grew from 5.18 trillion tenge in 2013 up to 7.66 trillion tenge in 2016. In 2017, the revenue was approved in the amount of 9.54 trillion tenge. Expenses of the republican budget for the same period increased from 5.7 trillion tenge (2013) up to 10.74 trillion tenge in 2017 or for 180%. For the period under review, the peak of the public budget loans issued from the republican budget falls on 2016 – 315 billion tenge (only 93.6 billion tenge were paid off), whereas in 2013 the amount of public budget loans was 122.1 billion tenge (83.9 billion tenge was repaid). There is no transition to the main parameters of the budget! The largest amount for the acquisition of financial assets was spent in 2014 (480 billion tenge), in 2017, this amount was approved in the amount of 162.4 billion tenge. The deficit of the republican budget in 2017 was approved in the amount of 1.55 trillion tenge, compared with 741.2 billion tenge in 2016, the growth of the budget deficit was 209%. (Figure 2)

Figure 2. The main parameters of the republican budget for 2013-2019, billion tenge

Source: The Figure was compiled by the authors on the basis of the data from: the Law of the RK dated November 29, 2016 No. 25-VI ZRK “On the Republican Budget for 2017-2019” [2],[3]

The revenue of the republican budget is formed in the form of tax and non-tax revenues, proceeds from the sale of fixed capital and transfers.

The main part of the tax revenues of the republican budget is the value added tax and corporate income tax.

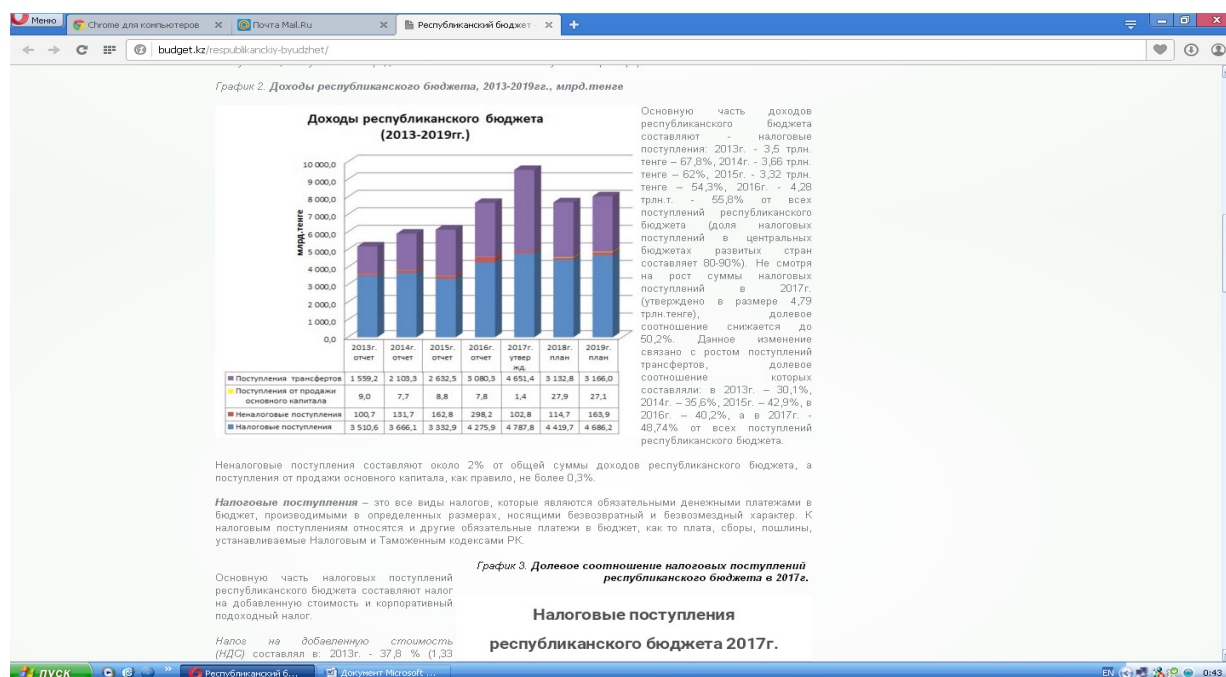

Figure 3. Incomes of the republican budget (2013-2019)

Source: The figure was compiled by the authors on the basis of the data “On the republican budget for 2013-2019” [4]

Thus, the tax revenues of the republican budget amounted to: 3.5 trillion tenge or 67.8% of total tax revenue in 2013, 3.66 trillion tenge or 62% in 2014, 3.32 trillion tenge or 54.3% in 2015, 4.28 trillion tenge or 55.8% of all revenues of the republican budget in 2016. Despite the growth of tax revenues in 2017 in the amount of 4.79 trillion tenge, their ratio is reduced up to 50.2%. This change is due to an increase in the transfers revenues, the equity proportion of which was: in 2013 – 30.1%, 2014 – 35.6%, 2015 – 42.9%, in 2016 – 40.2%, and in 2017 – 48.74% of all revenues of the republican budget. (Figure 3)

Non-tax revenues amount to about 2% of the total revenue of the republican budget, and revenues from the sale of fixed capital usually not more than 0.3%.

Tax revenues are all types of taxes that are mandatory monetary payments to the budget, produced in certain amounts, which are irretrievable and non-repayable. Tax payments include other mandatory payments to the budget, such as fees, charges and duties established by the Tax and Customs Codes of the Republic of Kazakhstan.

The main part of the tax revenues of the republican budget is the value added tax and corporate income tax. (Figure 4)

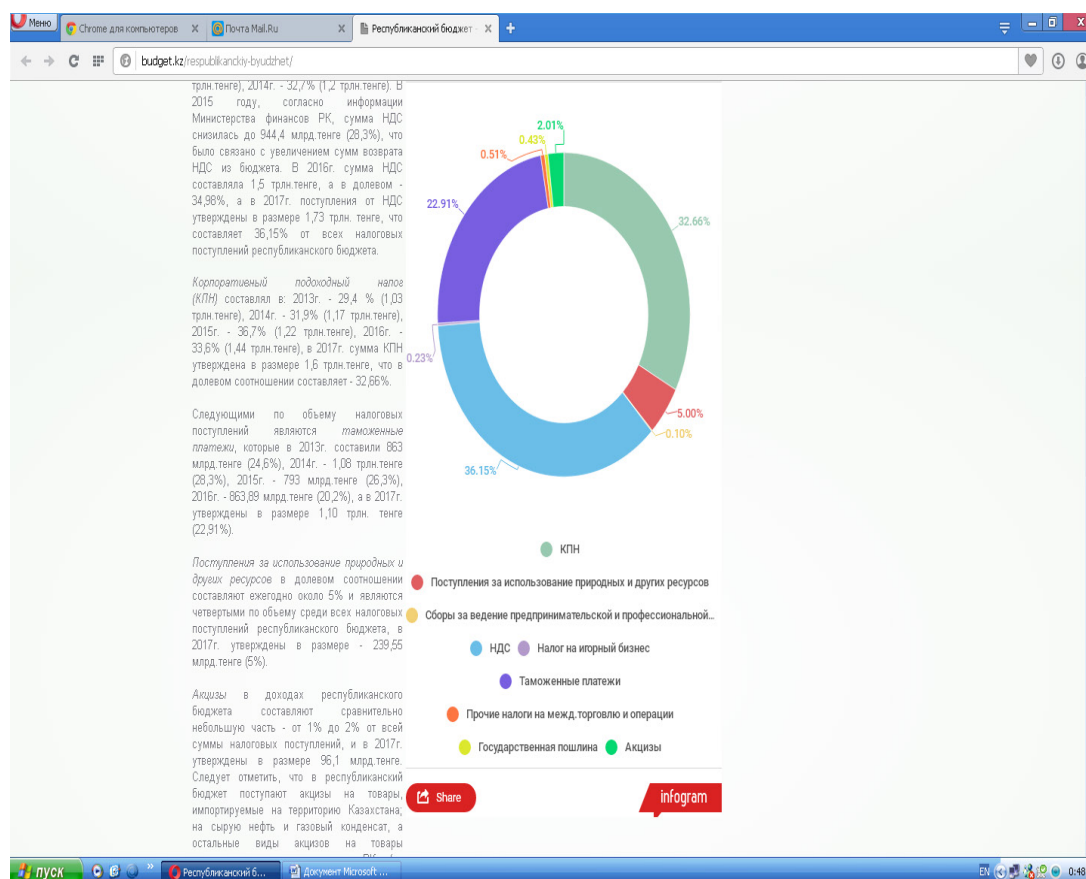

Figure 4. structure of tax revenues of the republican budget in 2017.

Source: compiled by the authors on the basis of the official online resource of the SRC of the Republic of Kazakhstan <http://kgd.gov.kz/ru> [1]

The ratio of VAT in 2013 was 37.8% (1.33 trillion tenge) from the total volume of taxes of the republican budget, in 2014 – 32.7% (1.2 trillion tenge), in 2015 – 28.3% (944.4 billion tenge), the share of VAT revenues decreased, which was due to an increase in VAT refunds from the budget. In 2016, revenues from VAT amounted to 1.5 trillion tenge or 34.98%, and in 2017 they were approved in the amount of 1.73 trillion tenge, which is 36.15% of all tax revenues of the republican budget.

The CIT amounted to 29.4% (1.03 trillion tenge) in 2013, 31.9% in 2014 (1.17 trillion tenge), and in 2015 it was 36.7% (1.22 trillion tenge), in 2016 – 33.6% (1.44 trillion tenge), in 2017 the amount of CIT was approved at 1.6 trillion tenge, which in the equity proportion is 32.66%.

The next in terms of tax revenue are customs payments, which in 2013 amounted to 863 billion tenge (24.6%), 2014 – 1.08 trillion tenge (28.3%), 2015 – 793 billion tenge (26.3%), 2016 – 863.89 billion tenge (20.2%), and in 2017 were approved in the amount of 1.10 trillion tenge (22.91%).

The revenues for the use of natural and other resources in the equity proportion are about 5% and are the fourth largest among all tax revenues of the republican budget, in 2017 were approved in the amount of - 239.55 billion tenge (5%). Excises in the revenues of the republican budget constitute a relatively small part from 1% to 2% of the total amount of tax revenues, and in 2017, were approved in the amount of 96.1 billion tenge. It should be noted that the republican budget receives excises on goods imported into Kazakhstan; for crude oil and gas condensate, and the remaining types of excises for goods produced in the territory of the Republic of Kazakhstan (for tobacco products, alcohol, gasoline, etc.) come to the local budget.

Table 1 – Tax revenues to the state budget by region March 2017 (billion tenge)

Regions	Total		Growth out of year	
	2017/03	2016/03	2016/03	
Almaty	418,9	403,0	15,9	4,0%
Atyrau	241,2	193,0	48,2	25,0%
Astana	221,0	224,7	-3,7	-1,6%
Mangistau	82,1	74,7	7,4	9,9%
Almaty region	76,6	55,9	20,7	37,1%
Eastern region of RK	74,2	48,1	26,1	54,3%
Aktobe	71,0	52,4	18,6	35,4%
South region of RK	69,8	62,5	7,4	11,8%
Karaganda	68,0	40,6	27,4	67,5%
Western region of RK	65,7	54,4	11,3	20,7%
Pavlodar	37,2	47,1	-9,9	-21,0%
Kostanay	36,6	25,8	10,8	42,0%
Akmola	30,4	22,2	8,2	36,8%
Kyzylorda	23,5	18,9	4,6	24,2%
North region of RK	16,2	13,2	3,0	22,5%
Zhambyl	16,0	16,2	-0,2	-1,4%
Source - was compiled by the author on the basis of SRC of the RK data http://kgd.gov.kz/ru				

Based on the data in this Table-1, we see that the greatest number of taxes to the government budget comes from Almaty, Atyrau Region, Astana and Mangistau Region, which in turn are donor regions in the Republic of Kazakhstan. Every year the budgetary funds are withdrawn from the budgets of the above-mentioned regions, which can be used to help the subsidized regions of Kazakhstan.

The remaining tax revenues of the republican budget (gambling tax, fees for conducting entrepreneurial and professional activities, public due, other taxes on international trade and operations) make only about 2% of all tax revenues of the republican budget.

Social tax, individual income tax, property tax, land tax, vehicle tax, most of the excises and others go into the local budgets of the country.

Receipts of transfers are receipts of transfers from one level of the budget to another, and from the National Fund of the Republic of Kazakhstan to the republican budget and then to local budgets and vice versa. Transfers between the levels of budgets are divided into general transfers, special current transfers, and special transfers for development.

The receipt of transfers in the republican budget are formed at the expense of: transfers from the regional budgets, budgets of Almaty and Astana, as well as transfers from the National Fund to the republican budget. As indicated above, in recent years, the share of transfers received in the revenues of the republican budget has increased and is 48.7% of all revenues of the republican budget in 2017, mainly due to the increase in transfers from the National Fund, which in turn consist of guaranteed and targeted transfers.

Figure 6. Receipts of transfers to the republican budget, 2014-2019, billion tenge

Source: compiled by the authors on the basis of the official online resource of SRC of the RK data <http://kgd.gov.kz/ru>

As can be seen from Figure 6, the main share in the transfers is accounted for by a guaranteed transfer from the National Fund, the amount of which is determined in absolute fixed value and approved by the law of the Republic of Kazakhstan on the republican budget for three years. According to the Concept of Formation and Use of the National Fund of the Republic of Kazakhstan, the following amounts of the guaranteed transfer from the National Fund were approved: in 2014, - 1.48 trillion tenge, 2015 – 1.7 trillion tenge, in 2016 – 2.48 trillion tenge, which is 146% more than in the previous year, in 2017 the amount of the guaranteed transfer was increased upto 2.88 trillion tenge and make almost 30% of all revenues of the republican budget. [5], [6], [7]. The active use of the funds of the National Fund of the Republic of Kazakhstan is also associated with the transition to a floating exchange rate of the national currency – tenge, as well as with the fall of global oil prices. Starting from 2020, the amount of the guaranteed transfer to the republican budget will be fixed in absolute value in tenge and set at 2 trillion tenge, which corresponds to the policy.

At the same time, for the purpose of smooth transition to a new rule for the formation and use of the funds of the National Fund of the Republic of Kazakhstan, the amount of the guaranteed transfer from the National Fund to the republican budget will be lowered on a phase basis in order to stabilize the use of the fund's assets:

- in 2018 – 2.6 trillion tenge;
- in 2019 – 2.3 trillion tenge;
- in 2020 and the following years - 2 trillion tenge. [8], [9].

Special transfers are transferred to the republican budget for the purposes determined by the President of the Republic of Kazakhstan. For example, in 2017 the special transfers are allocated for the construction and reconstruction of roads, an increase in the charter capital of Astana International Airport JSC, Samruk-Kazyna Sovereign Wealth Fund JSC, Baiterek National Holding, for the allocation of special transfers for the development of regional budgets and budgets of Astana and Almaty and others.

In addition to transfers from the National Fund, the republican budget also receives transfers from the regional budgets, budgets of Almaty and Astana. Exemptions to the republican budget are carried out only

from 4 budgets: Mangistau Region, Atyrau Region and budgets of Almaty and Astana, which are donors, and subventions are transferred to all the other 12 subsidized regions. [10]

Budget expenses are such expenses of budgetary funds, which are directly related to their development, performance by the government authorities of the functions and powers assigned to them. The main indicator that determines the category of costs is the allocation of budget funds on a non-refundable basis. Comparing costs with other types of expenses, such as budget lending, the acquisition of financial assets, repayment and servicing of loans, which unlike costs are returnable, i.e. must be returned to the appropriate budget on certain conditions.

References

1. Официальный интернет-ресурс Комитета госдоходов Министерства финансов РК. [Электрон. ресурс]. – URL: <http://kgd.gov.kz/ru>.
2. Отчеты правительства об исполнении республиканского бюджета за 2013, 2014, 2015, 2016
3. О республиканском бюджете на 2017-2019 годы: закон Республики Казахстан от 29 ноября 2016 №. 25-VZRK. [Электрон. ресурс]. -2017. –URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=35276520. (Дата обращения: 30.07.2018).
4. О республиканском бюджете на 2013-2015 годы: закон Республики Казахстан от 23 ноября, 2012. №54-V. [Электрон. ресурс]. -2013. –URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31295908 (Дата обращения: 30.07.2018).
5. О гарантированном трансферте из Национального фонда РК на 2013-2015 годы: закон Республики Казахстан от 20 ноября, 2012 г. № 52- VZRK. -[Электрон. ресурс]. 2015. –URL: https://tengrinews.kz/zakon/parlament_respubliki_kazahstan/hozyaystvennaya_deyatelnost/id-Z1400000258/ (Дата обращения: 30.07.2018).
6. О гарантированном трансферте из Национального фонда РК на 2014-2016 годы: закон Республики Казахстан от 29 ноября, 2013 г. № 147- VZRK. -[Электрон. ресурс]. 2014 –URL:<http://egov.kz/cms/ru/law/list/Z1300000147> (Дата обращения: 30.07.2018).
7. О гарантированном трансферте из Национального фонда РК на 2015-2017 годы: закон Республики Казахстан от 28 ноября 2014 г. № 258-VZRK.
8. О гарантированном трансферте из Национального фонда РК на 2016-2018 годы: закон Республики Казахстан от 30 ноября 2015 г. № 427-VZRK. -[Электрон. ресурс]. 2015. –URL: <https://zakon.uchet.kz/rus/docs/Z1500000427> (Дата обращения: 30.07.2018).
9. О гарантированном трансферте из Национального фонда РК на 2017-2019 годы: закон Республики Казахстан от 29 ноября, 2016 г. № 23-VI ZRK. -[Электрон. ресурс]. 2014 –URL: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=34412411 (Дата обращения: 30.07.2018).
10. Utibayeva G., Utibayev B., Zhussupova A. Prediction Parameters of the Republican Budget for 2016-2018 and their Analysis// Journal of Advanced Research in Law and Economic. -2016.-Vol. VII. -Issue.- 4(18).- P.945-955.

А.К. Жусупова, Д. Мейрембаева, А. Бейсембаева

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан

Қазақстан бюджеттің кіріс және шығыс бөлігін қалыптастыру талдау

Аннотация. Мақала фискалдық саясатты іске асыру тұрғысынан 2013-2017 жылдарға арналған республикалық бюджет параметрлерін сипаттайды. Ерекше назар фискалдық жеңілдіктер мен бюджеттік субсидиялар түрінде салық түсімдерінің және трансферттердің негізгі түрлері, соның ішінде бюджет табыстарын қалыптастырудың, беріледі. функционалдық топтар бойынша шығындардың салықтық олардың негізгі түрлері бойынша түсімдер мен көлемін, соның ішінде бюджет табыстарын қалыптастырудың динамикалық өзгерістер, зерттеу әдістемелік дұрыс қарым-қатынасын және бекітілген мемлекеттік даму бағдарламаларын жүзеге асыру мүмкіндігін бағалауға мүмкіндік береді. Ғылыми-зерттеу әдістемесі мен әдістері картаға бюджеттік бағдарламалардың қаржыландыру бюджет қайраткерлері мен көлемін сипаттайтын динамикалық параметрлерін есептеу пайдалану жасады.

Түйін сөздер. Республикалық бюджет, кірістер, шығыстар, тапшылық, трансферттер, бюджеттік кредиттер, салық түсімдері.

А.К. Жусупова, Д. Мейрембаева, А. Бейсембаева

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

Анализ формирования доходной и расходной части республиканского бюджета Казахстана

Аннотация. В статье рассмотрены параметры республиканского бюджета за 2013-2017 годы с точки зрения реализации фискальной политики государства. Особое внимание уделено формированию доходов бюджета, включая основные виды налоговых поступлений и трансферты в форме бюджетных изъятий и бюджетных субвенций. Изучение динамических изменений в формировании доходной части бюджетов, в том числе налоговых поступлений по основным их видам, а также объемов затрат по функциональным группам, позволяет методически правильно оценить их взаимосвязи и возможности реализации утвержденных государственных программ развития. Методологию исследования составили использование методов сопоставления и расчетов динамических показателей, характеризующих как показатели бюджетов, так и объемы финансирования бюджетных программ.

Ключевые слова. Республиканский бюджет, доходы, затраты, дефицит, трансферты, бюджетные кредиты, налоговые поступления.

References

1. Official Internet resource of the Committee of State Revenues of the Ministry of Finance of the Republic of Kazakhstan [Electronic resource]. Available at: <http://kgd.gov.kz/ru>.
2. Annual reports on the execution of the republican budget for 2013, 2014, 2015, 2016.
3. O respublikanskom bjudzhetе na 2017-2019 gody: zakon Respubliki Kazakhstan ot 29 nojabrja 2016 №. 25-VZRK [Law of the Republic of Kazakhstan dated November 29, 2016 No. 25-VI ZRK «On the republican budget for 2017-2019»] [Electronic resource] Available at: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=35276520. (accessed: 30.07.2018).
4. O respublikanskom bjudzhetе na 2013-2015 gody: zakon Respubliki Kazakhstan ot 23 nojabrja, 2012. №54-V. [Law of the Republic of Kazakhstan dated November 23, 2012 No. 54-V «On the Republican Budget for 2013-2015»]. [Electronic resource]. 2013. Available at: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31295908. (accessed: 30.07.2018).
5. O garantirovannom transferte iz Nacional'nogo fonda RK na 2013-2015 gody: zakon Respubliki Kazakhstan ot 20 nojabrja, 2012 g. № 52- VZRK [Law of the Republic of Kazakhstan as of November 20, 2012 No. 52-V. «On Guaranteed Transfer from the National Fund of the Republic of Kazakhstan for 2013-2015»]. [Electronic resource]. 2015. Available at: (accessed: 30.07.2018). https://tengrinews.kz/zakon/parlament_respubliki_kazakhstan/hozyaystvennaya_deyatelnost/id-Z1400000258/ (accessed: 30.07.2018).
6. O garantirovannom transferte iz Nacional'nogo fonda RK na 2014-2016 gody: zakon Respubliki Kazakhstan ot 29 nojabrja, 2013 g. № 147- VZRK. [Law of the Republic of Kazakhstan dated November 29, 2013, No. 147-V ZRK. «On Guaranteed Transfer from the National Fund of the Republic of Kazakhstan for 2014-2016»] [Electronic resource]. 2014. Available at: <http://egov.kz/cms/ru/law/list/Z1300000147> (accessed: 30.07.2018).
7. O garantirovannom transferte iz Nacional'nogo fonda RK na 2015-2017 gody: zakon Respubliki Kazakhstan ot 28 nojabrja 2014 g. № 258-VZRK [Law of the Republic of Kazakhstan of November 28, 2014 No. 258-VZRK. «On Guaranteed Transfer from the National Fund of the Republic of Kazakhstan» for 2015-2017 «]
8. O garantirovannom transferte iz Nacional'nogo fonda RK na 2016-2018 gody: zakon Respubliki Kazakhstan ot 30 nojabrja 2015 g. № 427-VZRK [On Guaranteed Transfer from the National Fund of the Republic of Kazakhstan for 2016-2018: Law of the Republic of Kazakhstan No. 427-VZRK of November 30, 2015] [Electronic resource]. 2014. Available at: <https://zakon.uchet.kz/rus/docs/Z1500000427> (accessed: 30.07.2018).
9. O garantirovannom transferte iz Nacional'nogo fonda RK na 2016-2018 gody: zakon Respubliki Kazakhstan ot 30 nojabrja 2015 g. № 427-VZRK [Law of the Republic of Kazakhstan dated November 29, 2016 No. 23-VI ZRK. «On Guaranteed Transfer from the National Fund of the Republic of Kazakhstan for 2017-2019»] [Electronic resource]. 2014. Available at: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=34412411 (accessed: 30.07.2018).
10. O garantirovannom transferte iz Nacional'nogo fonda RK na 2017-2019 gody: zakon Respubliki Kazakhstan ot 29 nojabrja, 2016 g. № 23-VI ZRK [Gulzhan Utibayeva, Begendyk Utibayev, Aigerim Zhussupova. Prediction Parameters of the Republican Budget for 2016-2018 and their Analysis, Journal of Advanced Research in Law and Economic, .VII Issue.- 4(18).- P.945-955] (2016).

Сведения об авторах:

Жусупова А.К. – э.ғ.к., “Қаржы” кафедрасының доценті, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан.

Мейрембаева Д. - экономика факультетінің студенті, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Қажымұқан көш. 2, Астана, Қазақстан.

Бейсембаева А. - экономика факультетінің студенті, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан.

Zhussupova A. - PhD in Economics, associate professor of «Finance» department, L.N. Gumilyov Eurasian National University., Astana, Kazakhstan.

Meirebayeva D. – student of economic faculty, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

Beisenbayeva A. – student of economic faculty, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

МЕНЕДЖМЕНТ MANAGEMENT

ХҒТАР 11.15.45

Ж.Е. Бакатова

*Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы мемлекеттік басқару академиясы, Астана, Қазақстан
(E-mail: jani_bakatova_1989@mail.ru)*

Қазақстан Республикасындағы қоғамдық кеңестер институты: қазіргі жағдайы мен даму болашағы

Аннотация. Осы мақалада Қазақстандағы республикалық және аймақтық қоғамдық кеңестер қызметінің ағымдағы жағдайына шолу ұсынылып отыр. Мемлекеттік органдардағы қоғамдық кеңестердің қызметі қарастырылды, осы зерттеу жұмыс аясында қоғамдық кеңестердің қатысуымен өтетін мемлекеттік басқарудағы шешім қабылдау саласында кейбір өзекті мәселелер көтерілді. Қоғамдық кеңестермен шешімді қабылдаудағы халықаралық тәжірибені талдау нәтижесі көрсетіп отырғандай, қоғамдық кеңестер қабылдаған шешімдердің екі түрлі болатындығы анықталды. Мемлекеттік басқару саласы бойынша дамыған елдердің тәжірибесін зерттеу нәтижесінде мемлекет пен қоғам арасындағы өзара әрекеттестік арналарының ойластыру аясында өкімет органдары мен халық арасындағы сенімнің артуы орын алғандығы айқындалды. Сонымен қатар, осы зерттеуде Қазақстан Республикасы мемлекеттік органдарының басқару шешімдерін қабылдау үрдісінде қоғамдық кеңестер қызметін одан әрі дамыту бағыттары ұсынылып отыр.

Түйін сөздер. Қоғамдық кеңестер, мемлекеттік органдар, мемлекеттік саясат, шешім қабылдау, азаматтық қоғам институты, мемлекеттік басқару.

Азаматтық қоғам институттарының Қазақстандағы даму болашағы, қазіргі таңда, өзекті тақырыптардың бірі екені мәлім. Қоғам өмірінде болып жатқан реформалық үдерістері үздіксіз мониторингті, бағалауды, талқылауды талап етіп отырады, және де ол қажет болған жағдайда, азаматтық қоғамның жеке элементтер жұмысының тетіктеріне өзгерістер енгізу де артық етпейді.

Заманауи жағдайда Қазақстанда мемлекеттік басқаруды жаңғырту үдерісі жүргізілуде, оның басты мақсаты болып азаматтар мен ұйымдардың қызығушылығына және қажеттілігіне қарай мақсаттарды, басымдықты және мемлекеттік құрылым қызметінің әдістерін қайта бағдарлау болып табылады. Экономика мен қоғамдық-саяси өмірдің үшінші секторының дәрежесін арттыру – бүкіл ғаламдық үрдіс. Және де осы үрдіс біздің елімізге де келіп жетті. Еліміздегі азаматтық қоғамның дәрежесі жылдан жылға артуда.

Халықаралық тәжірибе көрсетіп отырғандай, қоғамның ой-пікірін талдау саяси коммуникацияның ең басты тетіктерінің бірі болып қана қоймай, сонымен қатар мемлекеттік басқару үдерісінің бір маңызды бөлшегі болып табылады.

Мемлекеттік органдардағы қоғамдық кеңестердің Қазақстанда маңыздылығы күннен күнге артуда, елімізде қызмет жасап отырған қоғамдық кеңестер мемлекет пен азаматтық қоғам арасындағы делдалдық функцияны қамтамасыз ететін, сондай-ақ жеке және көпшіліктің мүдделері арасында консенсусты табу міндеті тұр. Азаматтардың мемлекеттік органдарының саяси, экономикалық және әлеуметтік қызметіне қатысу нысаны ретінде осындай қоғамдық кеңестердің маңыздылығы заң шығару бастамасы әр түрлі қатынастағы құқықтық реттеудегі қоғамның нақты қажеттілігін анықтауға, азаматтық топтардың мүдделерін ескеру, тұрғындардың белсенділігін ынталандыруға мүмкіндік береді.

Зерттеу жұмысын жүргізу барысында шешімдерді қабылдау үдерісінде республикалық, сонымен қатар аймақтық қоғамдық кеңестердің қазіргі жағдайын зерделеу мақсаты қойылған болатын, сол арқылы алынған нәтиже бойынша осы институттың Қазақстандағы даму болашағын анықтау мақсаты тұр.

Қазақстан Республикасындағы қоғамдық кеңесті институцияландырудың хронологиясын талдауға сүйенсек, оны құру идеясы Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың

Қазақстан халқына Жолдауында айтылған болатын [1].

Біздің елімізде 2015 жылы 2 қарашада «Қоғамдық кеңестер туралы» Заңы қабылданған. Бұл Заңға сәйкес қоғамдық кеңестер (бұдан әрі – ҚК) – министрліктер, Қазақстан Республикасының Президентіне тікелей бағынысты және есеп беретін органдар, сондай-ақ жергілікті мемлекеттік басқару органдары өз құзыретіндегі мәселелер бойынша құратын консультативтік-кеңесші, байқаушы органдар, қоғамдық кеңестер екі деңгейде – республикалық және жергілікті деңгейлерде құрылады, және де ол автономды және дербес болып табылады.

Қоғамдық кеңестер азаматтардың, қоғамдық бірлестіктердің, мемлекеттік органдардың және жергілікті өзін-өзі басқару органдарымен бірлесе қоғамдық маңызы бар мүдделерін келісуді қамтамасыз ету қажет, және де маңызы бар экономикалық және әлеуметтік даму мәселелерін шешу мақсатын, келесі жолдармен жүзеге асырады:

1) азаматтық қоғамның мүдделерін білдіру және республикалық және жергілікті деңгейлерде шешімдерді талқылау мен қабылдау кезінде жұртшылықтың пікірін ескеру;

2) орталық және жергілікті атқарушы органдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарының азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл жасауын дамыту;

3) қоғамдық бақылауды ұйымдастыру мен орталық және жергілікті атқарушы органдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдары қызметінің ашықтығын қамтамасыз ету болып табылады [2].

Қазақстанда 2016 жылдан бастап еліміздің түпкір түпкірінде қоғамдық кеңестер құрыла бастады, ал қазіргі таңда осы қоғамдық кеңестер белгілі деңгейде қызмет ету тәжірибесі бар. Бүгінгі күні қоғамдық кеңестерге саясаткерлер, сарапшылар және де бұқаралық ақпарат құралдары белсенді түрде назар аударуда.

Қоғамдық-саяси трендтер көрсетіп отырғандай, Қазақстан Республикасындағы қоғамдық кеңестер институты терең талдауды және одан әрі жетілдіруді қажет етіп отыр. Жүргізілген зерттеудің аясында статистикалық мәліметтер талданды, мемлекеттік органдардың мәліметтері, қоғамдық кеңестердің халықаралық тәжірибелері, сондай-ақ азаматтар арасында сауалнама жүргізілді.

Жалпы алғанда қоғамдық кеңестер қызметі шамамен XX ғасырдың ортасынан бастап кең тарала бастады, оның белгісі ретінде азаматтық қозғалыстар санының артуын айтуға болады [3]. Қоғамдық кеңестердің құқықтық статусы, мүшелер құрамы, қалыптасу тәртібі, қабылданған шешімнің әсер ету деңгейі, сондай-ақ құзыреті әртүрлі болуы мүмкін екендігін ескеру қажет.

Осылайша, заманауи жағдайда азаматтық қоғамның мемлекеттік шешім қабылдауда қатысуы көптеген уақыт бойы қолданылып келеді. Әр түрлі факторларға байланысты мемлекет пен қоғам арасындағы өзара әрекеттестігінің түрлі-түрлі тетіктері қолданылған. Консультациялық кеңестерге қоғамның қатысуы және азаматтық қоғамның жеке өкілдерін қосылуы көптеген елдерге мемлекеттік саясатты жүзеге асыру барысында ашықтықты және транспаренттілікті қамтамасыз етеді [4].

Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасына сәйкес Қоғамдық кеңестер институты келесі белгілерге ие болуы шарт:

1. Қазақстан Республикасы азаматтарының қажеттілігін және мүдделерін ескеру, Қазақстан Республикасы азаматтарының құқықтарын және бостандығын қорғау және мемлекеттік саясатты қалыптастыруда және жүзеге асыруда қоғамдық бірлестіктердің құқықтарын қорғау;

2. азаматтардың әлеуметтік-экономикалық амандығын, және олардың тіршілігін қамтамасыз ету.

Мемлекеттік органдарда құрылған қоғамдық кеңестер қабылданған шешімдерінің ықпал ету деңгейіне қарай бөлінеді. Халықаралық тәжірибені талдау нәтижесі көрсетіп отырғандай, қоғамдық кеңестер қабылдаған шешімдердің екі түрі бар: ұсыныстық және міндеттілік. Қоғамдық кеңестердің шешімі көптеген елдерде консультативті болып табылады (Дэйтон қаласының кеңесі (АҚШ), яғни олардың шешімі орындауға міндетті болып табылмайды. Осындай кеңестің басты маңыздылығы биліктің жергілікті немесе орталық органдарының жүргізіліп жатқан саясатына деген қоғамның реакциясы туралы билікке ақпарат беру болып табылады.

Алайда, кеңестердің шешімі міндетті сипатқа ие болатын жағдайлар кездеседі. Мысалы, Боливия еліндегі бақылау комитеттері жергілікті атқарушы органдарының бюджет қаражатының шығысын бақылайды екен [5]. Қаражаттың тиімсіз қолдануында комитеттер муниципалитет өкілдерінің қызметтен кетіру құқығы бар. Тағы басқа мысал ретінде, Сан-Франциско қаласының (АҚШ) жедел тобын келтіруге болады, олар мемлекеттік органның көпшілікке қолжетімді құжаттарды

беруден бас тартуы бойынша азаматтардан шағымдарды қабылдайды. Осы кеңестің бастамасы бойынша мемлекеттік органдар қажетті құжаттарды беруге міндетті болады. Қазақстанда жұмыс қорытындысы бойынша қоғамдық кеңестер ұсыныстар ғана бере алады, және де аталған ұсыныстар тек кеңесші сипатқа ие.

Аймақтық ҚК-нің ақпараттық сүйемелдеу саласында келесі үрдіс байқалады:

- ақпараттың ұсақталғаны;
- кері байланыстың болмауы;
- ҚК қызметі туралы толық ақпараттың болмауы;
- қазақ және орыс тілдерінде беріліп отырған ақпараттың толыққанды болмауы.

Жүргізілген зерттеу нәтижесінде орталық ҚК-нің ақпараттық сүйемелдеу саласында төмендегі үрдіс байқалады:

- барлық ақпарат сәйкес орталық атқарушы органның интернет-парақшасындағы «Қоғамдық кеңестер» арнайы рубрикасында жарияланады.

- кері байланыстың болмауы. Тек Қазақстан Республикасының Қаржы министрлігі, Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрлігі және Қазақстан Республикасының Энергетика министрлігі ғана кері байланыс арналарына ие.

- ҚК қызметі туралы ақпараттың толыққанды болмауы, сондай-ақ мәліметтердің тұрақты түрде жаңартылмауы мәліметтердің өзекті емес болуы мүмкін, ал ол жағдайда ақпараттық сүйемелдеу төмен деңгейде екендігінің бір көрсеткіші болып табылады.

- ҚК мүшелерінің лауазымдары көрсетілмеген, немесе тек Қазақстан Республикасының азаматы деп жазылған, ал ол «Қоғамдық кеңестер туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 4-бабында көрсетілген жариялық қағидаттарын бұзу болып табылады.

ҚК қызметінің тиімділігінің төмендігінің негізгі факторларына келесілер жатады:

- ҚК мүшелеріне деген сенімділіктің төмендігі. Қолданыстағы заңда ҚК мүшелерінің ротация үдерісінің және жаңа мүшелерді қайта таңдау тетіктерінің жоқтығы;

- белсенді азаматтық позицияны көрсетуге қоғамның дайын болмауы, осының ішінде ҚК алаңында да, азаматтардың селқостығы;

- ҚК ұсыныстық сипаттағы шешім, мемлекеттік органдармен қабылданатын шешімдерге ҚК ықпалының төмен деңгейге алып келеді;

- ҚК ұйымдастыруды қамтамасыз ету үшін қаржыландыру көздерінің болмауы [6].

Осы факторлар Еуразиялық Интеграция Институтының жүргізілген зерттеуімен расталды. Ақпараттық саясаттың басты кемшіліктердің арасында сарапшылардың ойынша ақпаратты қабылдау ерекшеліктерін елемей, және немқұрайлы қарау жатады. Сарапшылардың тең жартысы (50 %) осындай ойға ие. Ал сарапшылардың 36 % шешімді түсіндіруде жеделдіктің, және мемлекеттік қызметшілердің қоғаммен байланыс орнатқанда біліктіліктің және икемнің болмау себептен ақпараттық саясаттың төмен деңгейде орналасқан деп санайды.

Сарапшылардың 24 % мемлекеттік мекемелердің бұқаралық ақпарат құралдарына деген ашықтықтың болмауы мен коммуникация жоқтығын көрсетіп отыр. Сарапшы қоғамның тек 8 % ғана коммуникациялық саясаттың және де біртекті қағидалардың жоқтығына сілтеме жасап отыр [6].

Сонымен қатар, жалпы әлеуметтік-саяси үрдістер туралы азаматтарды ақпараттандыру, сондай-ақ кері байланыс тетіктерінің жұмыс істеуі азаматтардың саяси сенімнің ең басты құраушысы болып табылатындығын ескеру қажет.

2016 жылы қыркүйек айында Қазақстан Республикасының Дін істері және азаматтық қоғам министрлігінің құрылуымен мемлекеттің барлық деңгейде қоғаммен коммуникацияны арттыру маңызды екендігінің бір дәлелдемесі. Жүргізіліп отырған жаңа саясат аясында азаматтардың сенім деңгейі арта түсті. Еуразиялық Интеграция Институтының зерттеулеріне жүгінсек, жалпы, елімізде жүргізіліп жатқан ақпараттық саясаттың қанағаттанарлық деңгейде екенін көре аламыз. Сауалнамаға жауап берушілердің 22,9 % ақпараттандыруды және түсіндірме жұмыстарын нақты және уақытылы деп санайды. Сауалнамаға жауап берушілердің жартысы, яғни 41,7 % ақпараттың қажетті көлемін белгілейді, алайда жеке оқиға мен шешімді жариялау әлі де жеткіліксіз деген ойда. Ал сауалнамаға жауап берушілердің 22 % біршама оқиға мен шешімдердің сапалы түсіндіру жұмыстарының жүргізіліп жатқандығын белгіледі және сауалнамаға жауап берушілердің тек 5,9 % «мемлекетпен жүргізіліп жатқан жұмыс туралы ақпараттандыру төмен деңгейде жүргізіліп жатыр деп мәлімдеді» [6].

Мемлекеттік басқару саласы бойынша дамыған елдердің тәжірибесіне сүйенсек, мемлекет пен қоғам арасындағы өзара әрекеттестік арналары мұқият ойластырылған және де басты мемлекеттік шешімдерді қалыптастыруда және қабылдауда азаматтар өздерінің дауысы ескерілгендінен сезінген жағдайда өкімет органдары мен халық арасындағы арақашықтықтың азаюына алып келетіндігінде. Осындай ынтымақтастық мемлекеттік саяси тұрақтылығының нық негіздердің бірі болып табылады.

Белгілі ресей экономисті Б. Ракитскийдің ойынша «тек халық мүддесімен келісімде әрекет жасаған және де халықтың мүддесіне сай келетін және оның дайындығына сәйкес шараларды жүзеге асыратын реформатор табысқа қол жеткізе алады» [7].

Жалпы, біздің еліміздің азаматтарының Қазақстанда болып жатқан қоғамдық-саяси оқиғалар туралы ақпаратына деген қызығушылығы сарапшылардың ойынша жоғары деңгейде. Жүргізілген зерттеудің нәтижесі көрсетіп отырғандай, қоғамдық-саяси оқиғалар туралы ақпаратпен қызығатындардың саны халықтың 26 %, қажет болған жағдайда және мезгіл-мезгілімен тек 43,2 %, тек маңызы бар оқиғалар болған жағдайда 24,8 %, сонымен қатар ешқашан қызықпайтындар саны 5,9 %.

Мемлекеттік қызметті қайта реформалау және дамыту аясында мемлекеттік органдарда қызмет жасап жатқан ҚК өкілдерін тепе-тең бастамасында осы органдардағы байқау және аттестациялық комиссиялардың қызметіне қатысу мүмкіндігін ескеру қажет. Сондай-ақ, ҚК мүшелерінің де қызмет тиімділігін бағалауды енгізу орынды болып тұр.

Жүргізілген зерттеу қорытындысы бойынша, біз ҚК қызметінің тиімділігін бағалау үшін келесі белгілерді ұсынамыз:

1. мемлекеттік органдармен орындалған ҚК ұсыныстар саны;
2. мониторинг қызметінің нәтижесі;

Яғни, ҚК жұмыс тиімділігінің көрнекті белгісі болып ҚК берілген ұсыныстардың мемлекеттік органдардың өз жұмысында пайдалану және іске асыру болып табылады.

Қазақстандағы республикалық және аймақтық ҚК қалыптастырудың жаңа механизмдерін әзірлеу қоғамдық бақылауды тек тиімділік жағынан арттыра қоймай, сонымен қатар мемлекеттік басқару саласындағы шешімдерді дайындау мен жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Қазақстан Республикасы Президентімен алға қойылған бес институционалдық реформа, және оларды жүзеге асырудағы Ұлт жоспары – 100 нақты қадам заманауи шарттарда мемлекеттік басқаруды демократияландыру, мемлекет пен халық бірлесе әрекет ету жолындағы негізгі кезең болып отыр [8].

«Қоғамдық кеңестер туралы» Қазақстан Республикасы Заңы қоғамдық кеңестердің құқықтық мәртебесін, халық алдында есеп беретін мемлекет қалыптастыру жөніндегі мемлекеттік саясатты іске асыруға, барлық деңгейлердегі мемлекеттік органдардың шешімдер қабылдауына кеңінен қатысуын қамтамасыз етуге бағытталған қызметін қалыптастыру және ұйымдастыру тәртібін айқындайды [2].

Жоғарыда аталған Заң мемлекеттік органдардың стратегиялық жоспарларын, территорияларды дамыту бойынша жергілікті басқару органдарының бағдарламаларын және бюджет жобасын орындауды талқылаудағы олардың рөлін күшейтуге бағытталған. Қоғамдық кеңестер қызметінің маңызды бағыты негізгі индикаторларды жетуде, азаматтардың құқығы мен бостандығын қозғайтын нормативтік құқықтық актілерді жүзеге асыруда, сондай-ақ қоғам алдында шешім қабылдауда мемлекеттік органдардың жауапкершілігін арттыру үшін азаматтық қоғамды қатыстыру болып табылады.

Қазақстанда азаматтық қоғамды жандандыру, мемлекеттік органдар мен үкіметтік емес сектордың серіктестігінің жаңа нысанын табу бойынша жүргізіліп отырған реформалардың табысы мен үрдісі оң тәжірибесін ескере отыра, бүгінгі таңда азаматтық қоғам институттарының қызмет мәселелеріне, және де мемлекеттік басқаруда қатысуына назар салу қажет.

Осы зерттеуді қорытындылай келе, бүгінгі күні мемлекеттік басқару саласында шешімді сарапшылық даярлау мен сүйемелдеудің негізгі субъектісі ретінде қоғамдық кеңестердің құқықтық мәртебесін бекіткен толыққанды құқықтық қор қалыптастырылғандығын ескеру қажет.

Мемлекет пен халық мүдделерін жариялық келісімнің институционалды платформасы ретінде Қазақстан Республикасындағы ҚК институтының рөлін одан әрі күшейту оның өз құзыреті шеңберінде тәуелсіздігін және дербестігін одан әрі нығайтуда деген шешімге келдік, ҚК ұсыныстарының қол жетімділігін қамтамасыз ету және ақпараттық ашықтығын нығайту және жалпы ҚК қызметінің және ҚК шешімдерінің жариялығын, ағымдағы не болмаса стратегиялық

мәселелер бойынша мемлекеттік орган қызметінде азаматтық қоғам өкілдерінің конструктивті ұсыныстарын не пікірлерін анықтау үшін шарттардың болуы қажет.

Қазақстан Республикасындағы қоғамдық кеңес институтының келешегінің маңыздылығы негізгі индикаторларға жетуде, нормативтік құқықтық актілерді жүзеге асыруда, сондай-ақ басқару шешімді қабылдауда халық алдында мемлекеттік органдардың жауапкершілігін арттыру азаматтық қоғамның одан әрі мемлекетте болып жатқан басқару шешімдеріне тарту болып табылады.

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының Президенті - елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты [Электрондық ресурс]. -2012. – URL: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1200002050>. (Қараст. мерзімі: 04.04.2018).
2. Қоғамдық кеңестер туралы: 2015 жылғы 2 қарашадағы Қазақстан Республикасының Заңы. [Электрондық ресурс]. -2012. –URL: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1500000383>. (Қараст. мерзімі: 04.04.2018).
3. Тонкачева Е.Б., Черепок Г.Б. Государство и гражданское общество: практика эффективного взаимодействия. Международный опыт: Сборник статей и докладов / Центр правовой трансформации и Фонд развития правовых технологий. -2009. - Вып.12. -163 с.
4. Общественные советы в Казахстане: основные тренды развития: брошюра/ под редакцией З.К. Шаукуновой – А.: КИСИ, 2017 – 15 с.
5. Blair H. Participation and accountability at the Periphery: Democratic local governance in six countries// World development. -2000. –V. 28. -№ 1. -P.26
6. Медеуов Ж.К. Коммуникативная политика в Республике Казахстан: современное состояние и перспективы развития: монография / Ж.К. Медеуов, Р.А. Кудайбергенов, К.Н. Каппаров и др. – Астана: Институт Евразийской интеграции, 2017. - 142 с.
7. Ракитский Б.В. Наука о социальной политике: методология, теория, проблемы российской практики. Становление науки о социальной политике: в 2-х т. 2017. - М., 53 с.
8. Ұлт жоспары – бес институционалдық реформаны жүзеге асыру жөніндегі 100 нақты қадам: Қазақстан Республикасы Президентінің 2015 жылғы 20 мамырдағы бағдарламасы [Электрондық ресурс]. -2015. –URL: https://www.inform.kz/kz/ult-zhospary-n-nazarbaevty-n-bes-institucionaldyk-reformasyn-zhuzege-asyrudyn-100-kadamy_a2777949 2015.

Ж.Е. Бакатова

Академия государственного управления при Президенте Республики Казахстан, Астана, Казахстан

Институты общественных советов в Республике Казахстан: состояние и перспективы развития

Аннотация. Представлен обзор текущего состояния деятельности республиканских, а также региональных общественных советов Казахстана. Изучены деятельность общественного совета функционирующих при центральных государственных органах, так и местных исполнительных органах, где было выявлено, что имеются ряд проблем в области принятия решений в сфере государственного управления. Анализ мирового опыта принятия решений с участием общественных советов показывает, что существует два вида решений. Также в данной статье отмечается, что информированность граждан о социально-политических процессах в целом, а также функционирование механизмов обратной связи – один из главных составляющих политического доверия граждан к проводимой политике в стране. Вместе с тем, предложены перспективные направления деятельности общественных советов в процессе принятия управленческих решений государственных органов Республики Казахстан.

Ключевые слова. Общественные советы, государственные органы, государственная политика, принятие решений, институт гражданского общества, государственное управление.

Zh. Bakatova

Academy of Public Administration under the President of the Republic of Kazakhstan, Astana, Kazakhstan

The Public Council of the Republic of Kazakhstan: the present state and future prospects

Abstract. An overview of the current state of the activities of the republican and regional public councils of Kazakhstan is presented. The activities of the public council functioning under the central state bodies and local executive bodies, where it was revealed that there are many problems in the field of decision-making in the public administration. The analysis of the world experience in decision-making with the participation of public councils shows that they have only two types of solutions. Also, this article is noted that awareness of citizens about socio-political processes in general, as well as the functioning of feedback mechanisms is one of the main components of

the political trust of citizens to the current policy in the country. Moreover, this article is offered perspective direction of activity of public councils in the process of taking management decisions of state bodies of the Republic of Kazakhstan.

Key words. Public councils, state authorities, public policy, decision-making, civil society institutions, public administration.

References

1. Qazaqstan Respublikasynyn Prezidenti - elbasy N.Ә. Nazarbaevtyн Qazaqstan halqyna Zholdaуy. «Qazaqstan-2050» Strategijasy қалыптасқан мемлекеттің zhana saјasi bagyty [Message of the President of the Republic of Kazakhstan - Leader of the Nation of Nursultan Nazarbayev to the People of Kazakhstan “Strategy” Kazakhstan-2050 “: a new political course of the held state”] [Electronic resource]. -2012. –URL: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1200002050>. (accessed: 04.04.2018).
2. Qogamdyq kenester туралы: 2015 zhylgy 2 qarashadagy Qazaqstan Respublikasynyn Zany [About public councils: The Law of the Republic of Kazakhstan of November 2, 2015 No. 383-V ZRK] [Electronic resource]. 2012. URL: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1500000383>. (accessed: 04.04.2018).
3. Tonkacheva E.B., Cherepok G.B. Gosudarstvo i grazhdanskoe obshhestvo: praktika jeffektivnogo vzaimodejstvija. Mezhdunarodnyj opyt: Sbornik statej i dokladov / Centr pravovoj transformacii i Fond razvitija pravovyh tehnologij [State and civil society: the practice of effective interaction. International experience: Collection of articles and reports / Legal Transformation Center and Legal Technologies Development Fund]. 12, 163 (2009).
4. Obshhestvennye sovety v Kazahstane: osnovnye trendy razvitija: broshjura/ pod redakciej Z.K. Shaukenovoj [Public councils in Kazakhstan: main development trends: brochure / edited by Z.K. Shaukenova] (KISI, Almaty, 2017, 15 s.).
5. Blair H. Participation and accountability at the Periphery: Democratic local governance in six countries, World development. 28(1), 26(2000).
6. Medeuov Zh.K., Kudajbergenov R.A., Kapparov K.N. and others Kommunikativnaja politika v Respublike Kazahstan: sovremennoe sostojanie i perspektivy razvitija: monografija [Communicative policy in the Republic of Kazakhstan: current state and prospects for development: monograph] (Institut Evrazijskoj integracii, Astana, 2017, 142 p.).
7. Rakitskij B.V. Nauka o social’noj politike: metodologija, teorija, problemy rossijskoj praktiki. Stanovlenie nauki o social’noj politike: v 2-h t. [The science of social policy: methodology, theory, problems of Russian practice. The formation of the science of social policy: in 2 vol.] (Moscow, 2017, 53 p.).
8. «Ylt zhospary – bes institucionaldyқ reformany zhyzege asyru zhenindegi 100 naktы қadam» Qazaqstan Respublikasy Prezidentinin 2015 zhylgy 20 mamyrday bagdarlamasy [Letters and telegrams in support of the “Nation Plan - 100 concrete steps to implement the five institutional reforms]. [Electronic resource]. -2015. URL: https://www.inform.kz/kz/ult-zhospary-n-nazarbaevtyн-bes-institucionaldyk-reformasyn-zhuzege-asyrudyn-100-kadamy_a2777949.

Автор туралы мәлімет:

Бакатова Ж.Е. - Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы мемлекеттік басқару академиясының «Мемлекеттік саясат» бағдарламасы мамандығының магистранты, Астана, Қазақстан.

Bakatova Zh. - a graduate student of the Academy of Public Administration under the President of the Republic of Kazakhstan for receiving a master degree, the specialty is «Public policy», Astana, Kazakhstan.

МРНТИ 06.61.53

Б.Н. Казиев¹, Л.М. Мартынов²

*Московский государственный технический университет имени Н.Э. Баумана, Москва, Россия
(E-mail: ¹baglank@yandex.ru, ²livonmartinov@mail.ru)*

Применение геоинформационной системы менеджмента на примере города Алматы

Аннотация. Актуальность создания 3D ГИС города Алматы велика как никогда, если учитывать темпы роста мегаполиса. Чтобы новая 3D ГИС система была конкурентоспособной, для ее создания рекомендуется использовать новейшие геоинформационные технологии и опыт высококвалифицированных зарубежных специалистов. Сегодня, подобные карты уже внедрены в крупнейших городах мира, таких как Токио, Дубай, Сингапур, Лондон, Барселона.

Излагаемая в статье информация описывает основные задачи создания 3D ГИС карты города, методику

ее формирования, цели использования. Актуальность внедрения геоинформационной системы неоспорима. Полезность описываемой системы кроется в усовершенствовании менеджмента городских служб, повышении инвестиционной привлекательности и способствованию притоку туристов из других регионов и иностранных государств. Также, в статье описывается общие процессы внедрения геоинформационной системы менеджмента на примере внедрения единой автоматизированной интеграционной пространственной геоинформационной карты города Алматы (3D ГИС города Алматы).

Ключевые слова. 3D ГИС, управление, методика сбора информации, геоинформационная система, интерактивные карты, направления развития города, мониторинг.

Введение. В большинстве стран мира, таких как Россия, Германия, Япония и пр. формируются или уже действуют правила, процедуры и механизмы реализации инфраструктур пространственных данных как информационно-телекоммуникационных систем. Все это облегчает доступность государственных органов, предприятий и граждан, к распределению ресурсов пространственных данных, а также к их распространению и обмену в общедоступной глобально-информационной сети, для того, чтобы повысить эффективность производства с использованием пространственных данных. Основным функциональным звеном инфраструктур пространственных данных являются геоинформационные системы [1], объединяющие в себе средства поиска, визуализации, загрузки, преобразования и обращения к внешним данным.

Постановка задачи. Создание необходимых условий, для обеспечения централизованного доступа государственных органов, предприятий и граждан к достоверным и актуальным пространственным данным и является основной целью внедрения геоинформационной системы менеджмента. Система позволит ускорить процесс прогрессивного развития цифровой экосистемы городов, что позволит достигнуть устойчивого экономического роста, повышения конкурентоспособности экономики, а также улучшить качество жизни граждан городов.

Геоинформационная система менеджмента должна, в том числе, обеспечить развитие информационных-коммуникационных технологий городов для создание информационного обеспечения государственных органов и других заинтересованных юридических и физических лиц.

Цели. Создание единой геоинформационной системы менеджмента в Республике Казахстан назрело давно, и уже сейчас необходимо повсеместное внедрение систем в крупные города Республики Казахстан [2]. Сама по себе разработка такой системы – процесс, требующий значительных совместных усилий различных государственных структур.

Применение геоинформационной системы менеджмента, мы предлагаем рассмотреть на основе единой автоматизированной интеграционной пространственной геоинформационной карты города Алматы (далее по тексту – 3D ГИС). Разработка 3D ГИС велась одновременно с разработкой областных ГИС развития населенных пунктов. При это использовалась единая методическая основа сбора и анализа информации об имеющихся ресурсах для развития населенных пунктов региона.

Рассмотрим подробнее структуру геоинформационной системы. Отметим, что структура ГИС, как правило, включает в себя четыре основные подсистемы:

- подсистема ввода данных – для ввода и/или обработки пространственных данных, полученных с различных источников (карт и др.);
- подсистема хранения и поиска – для оперативного получения данных с целью соответствующего анализа, актуализации и корректировки;
- подсистема обработки и анализа – для оценки параметров, решения расчетно-аналитических задач;
- подсистема предоставления данных в различном виде (карт, таблиц, блок-диаграмм, цифровых моделей местности и т.д.).

Применение ГИС дает возможность оперативно реагировать в любой возникающей ситуации на интересующей территории. На выходе - возможность получения картографической и тематической информации. Информация представляется в виде картометрического исследования с одновременным построением любых карт, планов и схем. Также, на основе ГИС имеется возможность моделирования различных процессов, явлений и детальным изучением изменений их состояния (мониторинг) во времени. К примеру, изменения экологической ситуации, стихийные бедствия и др. Структура и наполнение ГИС определяются различными решаемыми в ней научными и прикладными задачами. Среди этих задач, важной можно считать инвентаризацию ресурсов

(кадастр), анализ, оценка, мониторинг, управление и планирование, поддержка принятия решений. Интегрированные ГИС, ИГИС (integrated GIS, IGIS) совмещают в себе функциональные возможности ГИС и систем цифровой обработки изображений (данных дистанционного зондирования) в единой интегрированной среде [3].

Следует отметить, что визуализация карт ГИС можно дополнить трехмерными изображениями, т.е. на основе ГИС имеется возможность создать 3D ГИС карту. Этот элемент обеспечивает интерактивность и привлекательность города. Администрации городов являются одной из традиционных областей применения геоинформационных технологий.

В нашей стране, на сегодняшний день отсутствует практика внедрения 3D ГИС для управления городом. Первый, и пока что единственный город, южная столица Республики Казахстан – город Алматы.

В то же время, для управления городами имеющими большой потенциал и большое количество объектов историко-культурного наследия, необходимо создание геоинформационных систем широкого профиля, для решения задач учета объектов инфраструктуры, историко-культурных памятников территории, предприятий сферы обслуживания и туристических маршрутов; анализа туристских потоков; инженерных сетей, планирования развития территории города, инвестиционной привлекательности и др.

Методы исследования. Преимущества создания и использования 3D ГИС очевидны, но возникают проблемы разработки, внедрения и сопровождения системы, такие как информационные, технические и финансовые. Процесс сбора и сведения имеющихся сведений о картографической основе (карты, схемы, планы и пр) города Алматы достаточно сложный и трудоемкий, который требует огромных финансовых средств (к примеру, Акимат города Алматы выделил на создание 3D геоинформационной карты 250 млн.тг [4]). В целом, разработка и формирование структуры 3D ГИС, ее наполнения и ввода в эксплуатацию – этапы, на осуществление которых, возможно, потребуется несколько лет. После этого, следует этап сопровождения 3D ГИС, включающая актуализацию данных, добавление дополнительной информации, техническая поддержка [5].

Как уже было отмечено ранее, создание 3D ГИС развития городов в Республике Казахстан – процесс, требующий значительных временных и финансовых ресурсов (рис. 1), но формирование 3D ГИС систем развития городов однозначно будет способствовать решению множества задач.

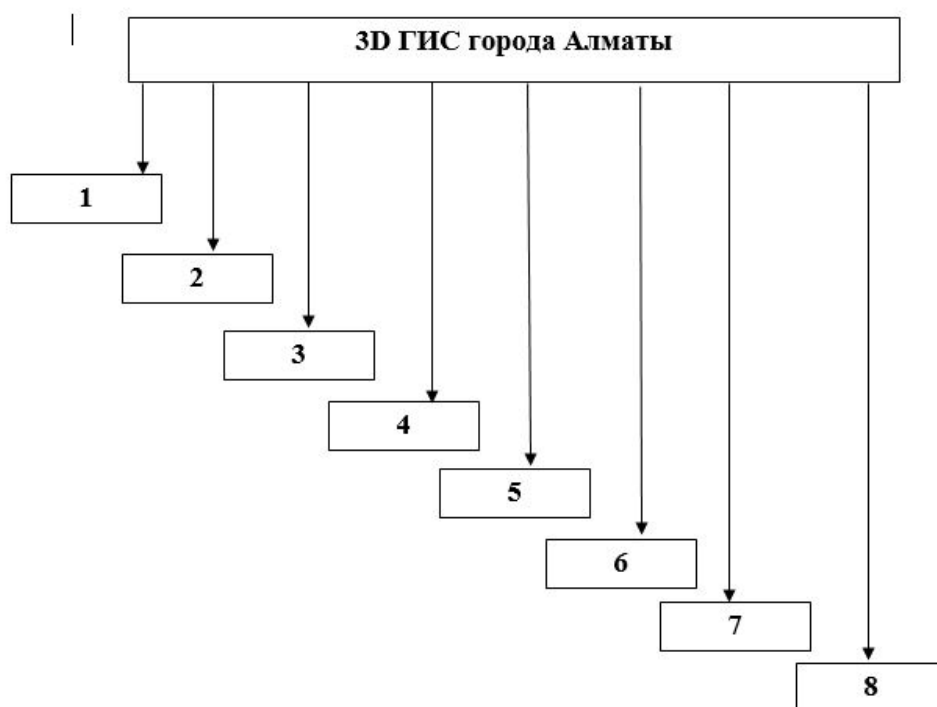

Рисунок 1. Основные задачи создание 3D ГИС карты города

Раскроем содержание рисунка 1:

- 1 – сбор информации и оценка имеющейся картографической основы;
- 2 – актуализация данных на основе данных с беспилотных летательных аппаратов, космических снимков и данных с мобильного лазерного сканера.
- 3 – районирование территории (кадастровые данные);
- 4- паспортизация объектов инфраструктуры, ресурсов и исторических объектов;
- 5- формирование базы данных объектов;
- 6 – создание тематических (векторных) слоев;
- 7 - создание 3D ГИС карты
- 8 – поддержка решений в области управления городом.

Рассмотрим подробнее некоторые этапы формирования 3D ГИС управления и развития города. Стоит отметить, что сбор, оценка и предоставление информации об имеющийся картографической основе – это одна из основных проблем наполнения 3D ГИС. Методическая база сбора информации, перевод данных в цифровой вариант и оценка ресурсов развития городов в Казахстане находится на начальном этапе своего формирования.

Сбор информации и оценка ресурсов развития города.

Методическое обеспечение создания 3D ГИС – это целый комплекс работ: определение стандартной методики сбора информации об имеющихся ресурсах управления и развития города и их оценки, решения вопроса комплексной оценки ресурсов управления и развития города и условий, составляющих инвестиционный потенциал города. Конечно, пока таковой отсутствует универсальная методика оценки ресурсов, но активная работа по разработке уже идет. Для этого необходимо использовать комплексный подход к оценке, т.е. давать интегральную оценку всех групп ресурсов управления и развития города (состояние экономики в городе, инвестиционная привлекательность, туризм и пр.).

Районирование территории. Четкое определение районов города должно осуществляться на начальных этапах формирования 3D ГИС. Практика такова, что иногда административные границы не совпадают с физическими границами города. В таких случаях рекомендуется на картах использовать два подхода деления территории: по административным границам и по фактическим границам территорий (в ГИС необходимо использовать два подхода, но основным считать административное деление территории Республики Казахстан). Следовательно, для оценки потенциала необходимо применять подход деления по административным границам территорий. Данный подход нужен для государственных органов, которые занимаются разработкой программ развития городов и управляющих органов (Акиматов) в частности. Подход по делению по фактическим границам территорий можно применить для субъектов туристского рынка и для конечных потребителей туристских услуг. Итоговая рейтинговая оценка выводится на основе результатов анализа ресурсов развития города.

Паспортизация объектов инфраструктуры. Работы по паспортизации объектов инфраструктуры включают в себя: – наименования данного объекта; – описание его местоположения, площади и границ; – план территории; – перечень участков, особо охраняемых объектов; – иные сведения. Также, требуется создавать паспорта всех ресурсов развития городов, вносимых в базу данных ГИС.

Формирование базы данных. Формирование базы данных – это важный элемент создаваемой 3D ГИС. Именно основываясь на эти хранилища информации и с использованием аналитических инструментов, 3D ГИС приобретает ценность и становится интерактивной. Любой пользователь может зайти на общедоступную 3D карту. Она открывает возможность самостоятельно сопоставлять данные потенциально строящегося объекта с имеющимися данными (выдача разрешений на постройку), а также дополнительного набора услуг и т.д. Базы данных ресурсов формируются на основе государственных реестров и кадастровых данных. Для использования более широких возможностей предоставления геопространственных данных в 3D ГИС, рекомендуется добавлять:

- Единую цифровую карту города, на основе снимков с беспилотных летательных аппаратов;
- актуальные фотографии (текстура) объектов,
- инженерные сети;
- 3D-изображения объектов и др.

Также, посредством 3D ГИС имеется возможность трансляции событийных туристских

мероприятий в режиме реального времени, если предварительно установить веб-камеры по городу и обеспечить связь с сервером.

Поддержка решений в области управления городом.

Поддержка решений в области управления городом – это одна из наиважнейших сфер применения 3D ГИС, которая определяет эффективность ее использования. Возможно, некоторые функции и сведения о ряде объектов 3D ГИС будут недоступны для обычных пользователей, но официальные органы государственной органов в области управления городом и национальной безопасности, могут получать открытый доступ к необходимой и интересующей их информации.

Стоит отметить, что инициатива и координация работы по созданию 3D ГИС города Алматы принадлежит компании «KazAeroSpace» [6].

Потенциальных пользователей 3D ГИС можно условно разделить на следующие группы:

- администрации городов и населенных пунктов, планирующие развитие города в целом (Акиматы, департаменты, управления, отделы);
- органы национальной и государственной безопасности;
- органы чрезвычайных ситуаций;
- субъекты туристского рынка, занимающиеся разработкой турпродукта (туроператоры, экскурсионные фирмы, турклубы и др.);
- инвесторы (всех форм собственности);
- Исследовательские учреждения и др.

Обсуждение. Город Алматы – крупнейший город Республики Казахстан, с населением 1,8 млн. чел. Город разделен на 8 районов: Алатауский, Алмалинский, Ауэзовский, Бостандыкский, Медеуский, Наурызбайский, Турксибский, Жетысуский. Площадь города – 700 кв.км. [7]

Объем работы по сбору и своду общей информации для формирования и создания 3D ГИС достаточно большой. Основными источниками информации для создания 3D ГИС, необходимых для создания системы, являются: кадастровые данные, реестры историко-культурных объектов на территории города Алматы, официальные данные различных структурных подразделений Акимата, данные Департамента государственных доходов, а также экспертные оценки специалистов касательно инвестиционной привлекательности города, результаты проведения маркетинговых исследований, в том числе опросов и наблюдений). В Управление архитектуры и градостроительства города Алматы имеется официальный сайт, где присутствует минимальный набор вкладок и недостаточное количество информации о ресурсах города, объектах города и предоставлении государственных услуг. Обновление информации на сайте проводится редко, два- три раза в год.

Поэтому актуальность создания 3D ГИС города Алматы велика как никогда, если учитывать темпы роста мегаполиса. Чтобы новая 3D ГИС система была конкурентоспособной, для ее создания рекомендуется использовать новейшие геоинформационные технологии и опыт высококвалифицированных зарубежных специалистов. Сегодня, подобные карты уже внедрены в крупнейших городах мира, таких как Токио, Дубай, Сингапур, Лондон, Барселона и тд.

Создание и разработка 3D ГИС портала осуществляется на базе уже существующих программных обеспечений, что тоже позволит решить типичные для других городов задачи: повышение эффективности работы Акиматов, обеспечение занятости населения, улучшение инвестиционного климата, повышение производительности труда и рост доли малого и среднего бизнеса в структуре бюджета.

На примере 3D ГИС Алматы, возможно внедрение системы и в другие регионы Республики Казахстан. Любая 3D ГИС может являться коммерческим проектом, позволяя вернуть не только вложенный в разработку капитал, но и получать значительный доход от ее использования. Способность 3D ГИС проводить поиск в базах данных и осуществлять пространственные запросы позволила многим зарубежным компаниям заработать миллионы долларов.

Кроме того, на базе 3D ГИС возможно автоматизация государственных услуг для нужд населения. Это позволит сократить время на прием/ подачу заявлений, тем самым повысив эффективность работы отдельных подструктурных организаций и служб администраций городов.

Отметим, что внедрение 3D ГИС в первую очередь является проектом социальным, но экономическая эффективность от внедрения геоинформационной системы в городе Алматы будет составлять не менее 5-10% по окончании первого года внедрения проекта, а в долгосрочной перспективе показатели могут быть значительно выше.

Вывод. Геоинформационная система менеджмента на базе 3D ГИС города Алматы будет служить источником распространения объективной, полной и достоверной информации об имеющемся потенциале города Алматы. Система позволит эффективно решать многие задачи управления городскими службами, повышать инвестиционную привлекательность и способствовать притоку туристов из других регионов и иностранных государств.

Стоит отметить, что структура и технология наполнения 3D ГИС города Алматы может быть использована при проектировании 3D ГИС других городов и населенных пунктов.

Список литературы

1. Середович В.А. Геоинформационные системы (назначение, функции, классификация) / В.А. Середович, В.Н. Ключниченко, Н.В. Тимофеева. – Новосибирск: СГГА, 2008.
2. Государственная программа «Цифровой Казахстан» на 2017 – 2020 года [Электрон. ресурс]. – 2010 – URL: <https://zerde.gov.kz/images/ГП%20Цифровой%20Казахстан%20на%202017-2020%20годы.pdf>. (дата обращения: 07.06.2018).
3. Дубровский А.В. Исследование геоинформационной основы для создания системы навигации и управления на территории субъекта Федерации // Известия высших учебных заведений. Геодезия и аэрофотосъемка. – 2009. – № 6.
4. В 250 миллионов тенге обойдется Акимату интерактивная 3D-карта Алматы, сетевое [Электрон. ресурс]. – 2017. – URL: https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/250-millionov-tenge-oboydetsya-akimatu-interaktivnaya-3d-331316/ (дата обращения: 19.05.2018).
5. Хатоум Т.С. Исследование методов обработки и моделирования геопространственных данных на основе геоинформационных систем и технологий: автореф... дисс. на соискание ученой степени кандидата технических наук по специальности 25.00.32 «Геодезия». – Новосибирск, 2008.
6. Интерактивная 3D-карта Алматы обойдется акимату в 250 миллионов тенге [Электрон. ресурс]. – 2017. – URL: <http://abctv.kz/ru/last/interaktivnaya-3d-karta-almaty-obojdetsya-akimatu-v-250-mln> (дата обращения: 14.06.2018).
7. Алма-ата [Электрон. ресурс]. – 2018 – URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Алма-Ата> (дата обращения: 05.05.2018).

Б.Н. Казиев, Л.М. Мартынов

Н.Э. Бауман атындағы Мәскеу ұлттық техникалық университеті, Мәскеу, Россия

Алматы қаласының мысалында менеджменттің геоақпараттық жүйесін қолдану

Аннотация. Мегаполистің өсу қарқынын ескеретін болсақ, Алматы қаласының 3D ГАЗ құрудың өзектілігі бұрынғыдан да зор. Жаңа 3D ГАЗ жүйесі бәсекеге қабілетті болуы үшін оны құру үшін геоақпараттық технологиялар мен жоғары білікті шетелдік мамандардың тәжірибесін қолдану ұсынылады. Бүгінгі таңда мұндай карталар Токио, Дубай, Сингапур, Лондон, Барселона секілді әлемнің ірі қалаларында жүзеге асырылған.

Мақалада келтірілген ақпарат қаланың 3D ГАЗ картасын құрудың негізгі міндеттерін, оны қалыптастыру әдістемесін, пайдалану мақсатын сипаттайды. Геоақпараттық жүйені енгізудің өзектілігі шын мәнінде мүмкін емес. Сипатталған жүйенің пайдасы қалалық қызметтерді басқаруды жақсарту, инвестициялық тартымдылықты арттыру және басқа өңірлер мен шет елдерден келген туристердің ағынына ықпал ету болып табылады. Сондай-ақ, мақалада Алматы қаласының геоақпараттық картасының бірыңғай автоматтандырылған интеграциясы (Алматы 3D ГАЗ-ны енгізу) мысалында геоақпараттық басқару жүйесін енгізудің жалпы үрдістері сипатталған.

Түйін сөздер. 3D ГАЗ, басқару, ақпарат жинау әдістері, геоақпараттық жүйе, интерактивті карта, қала дамуының бағыттары, мониторинг.

B.N. Kazyev, L.M. Martynov

N.E. Bauman Moscow State Technical University, Moscow, Russia

Application of the geoinformation system of management on the example of the city of Almaty

Abstract. The urgency of creating 3D GIS of the city of Almaty is greater than ever, if we consider the growth rates of a megacity. For a new 3D GIS system to be competitive, it is recommended to use the latest geoinformation technologies and the experience of highly qualified foreign specialists for its creation. Today, such cards have already been implemented in the largest cities of the world, such as Tokyo, Dubai, Singapore, London, Barcelona.

The information presented in the article describes the main tasks of creating a 3D GIS map of the city, the methodology of its formation, the purpose of use. The urgency of introducing a geo-information system is undeniable. The usefulness of the described system lies in improving the management of city services, increasing investment attractiveness and facilitating the influx of tourists from other regions and foreign countries. Also, the article describes the general processes of introduction of the geoinformation management system by the example of the introduction of a single automated spatial integration geoinformation map of Almaty (3D GIS of Almaty).

Key words. 3D GIS, management, methods of information collection, geoinformation system, interactive maps, directions of city development, monitoring.

References

1. Seredovich. V.A. Geoinformacionnye sistemy (naznachenie, funkcii, klassifikacija) [Geoinformation systems (purpose, functions, classification)] (SGGA, Novosibirsk, 2008).
2. Gosudarstvennaja programma “Cifrovoj Kazahstan” na 2017 – 2020 goda [The state program “Digital Kazakhstan” for 2017-2020] [Electronic resource]. 2010. Available at: <https://zerde.gov.kz/images/GP%20Cifrovoj%20Kazahstan%20na%202017-2020%20gody.pdf> (accessed 07.06.2018)
3. Dubrovskij A.V. Issledovanie geoinformacionnoj osnovy dlja sozdaniya sistemy navigacii i upravlenija na territorii subekta Federacii [Investigation of the geo-information basis for creating a navigation and management system on the territory of a constituent entity of the Russian Federation], Izvestija vysshih uchebnyh zavedenij. Geodezija i aerofotosemka, (6), (2009).
4. “V 250 millionov tenge obojdetsja Akimatu interaktivnaja 3D-karta Almaty” [250 million tenge will cost Akimat interactive 3D map of Almaty], [Electronic resource]. 2017. Available at: https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/250-millionov-tenge-oboydetsya-akimatu-interaktivnaya-3D-331316/ (accessed 19.05.2018)
5. Hatoum T.S. Issledovanie metodov obrabotki i modelirovanija geoprostranstvennyh dannyh na osnove geoinformacionnyh sistem i tehnologij: avtoreferat dissertacii na soiskanie uchenoj stepeni kandidata tehniceskikh nauk po special'nosti 25.00.32 “Geodezija” [Research of methods of processing and modeling of geospatial data based on geoinformation systems and technologies] 25.00.32 “Geodezija”. Novosibirsk, 2008.
6. Interaktivnaja 3D-karta Almaty obojdetsja akimatu v 250 millionov tenge [Interactive 3D-map of Almaty will cost akimat in 250 million tenge]. [Electronic resource]. 2017. Available at: <http://abctv.kz/ru/last/interaktivnaya-3d-karta-almaty-oboydetsya-akimatu-v-250-mln> (accessed 14.06.2018)
7. Alma-ata [Electronic resource]. 2018 Available at: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Alma-Ata> (accessed: 05.05.2018).

Сведения об авторах:

Казиев Б.Н. - аспирант кафедры менеджмента факультета «Инженерный бизнес и менеджмент» Московского Государственного Технического Университета имени Н.Э. Баумана. Генеральный директор ТОО «KazAeroSpace», Астана, Казахстан.

Мартынов Л.М. – доктор экономических наук, кандидат технических наук, профессор кафедры менеджмента факультета «Инженерный бизнес и менеджмент» Московского Государственного Технического Университета имени Н.Э. Москва, Россия.

Kaziyev B.N. - Post-graduate student of the Department of Management of the Faculty of Engineering Business and Management of the N.E. Bauman Moscow State Technical University, CEO at KazAeroSpace LLP, Astana, Kazakhstan.

Martynov L.M. - Doctor of Economical Sciences, Candidate of Technical Sciences, Professor of the Department of Management of the Faculty of Engineering Business and Management of the N.E. Bauman Moscow State Technical University, 2nd, Moscow, Russia.

МРНТИ 82.33.19

С.А. Самиденов¹, Л.М. Мартынов²

*Московский государственный технический университет имени Н.Э. Баумана, Москва, Россия
(E-mail: ¹s.samidenov@mail.ru, ²livonmartinov@mail.ru)*

Систематизация подходов и методов оценки реализуемости инновационных проектов по созданию аэрокосмической техники в Республике Казахстан

Аннотация. В данной статье рассмотрена структура аэрокосмической отрасли Республики Казахстан. Рассмотрены основные препятствия для вхождения Казахстана в режим по контролю за ракетными технологиями. Выявлены основные проблемы подходов к оценке реализуемости инновационных проектов. На основе проведенного исследования, предлагается систематизировать подходы и методы оценки реализуемости инновационных проектов. В качестве основных методов оценки реализуемости инновационного проекта по созданию аэрокосмической техники, автором предлагаются использовать 2 основных метода оценки реализуемости проектов – базовый метод и метод последовательного приближения к искомому балансу. Результатом, предлагаемых нами, методов оценки инновационного проекта, станут рекомендации по выбору наиболее эффективного варианта реализации инновационного проекта, сбалансированного как по ресурсным возможностям, так и возможностям исполнителей инновационного проекта, а также выбор оптимального варианта развития научно-исследовательской и опытно-конструкторской основы проекта с учетом капитальных вложений. Данные методы, также, могут быть применены в системе стратегического планирования казахстанского космоса для вхождения Казахстана в число мировых лидеров по предоставлению аэрокосмических услуг и продуктов.

Ключевые слова. Аэрокосмическая техника, Аэрокосмический Комитет, оценка эффективности, методы оценки, режим по контролю за ракетными технологиями.

Введение. В 2017 году Республика Казахстан отметила 26-летие с момента обретения независимости. Успешно преодолев переходный постсоветский период, сегодня Казахстан позиционирует себя на мировой арене как «состоявшееся стабильное государство с динамично развивающейся экономикой и четко расставленными внешнеполитическими приоритетами» [1].

На современном этапе, Республикой Казахстан установлены дипломатические отношения более чем со 170 странами мира. Среди ключевых и стратегических партнеров особо следует выделить Российскую Федерацию. Наши народы связывают глубокие исторические и духовные связи. Следовательно, показателем казахстанско-российского сотрудничества является обширная договорно-правовая база, которая насчитывает большое количество Договоров и Соглашений в различных сферах.

В одном из своих традиционных обращений к народу Казахстана, Президент Н.А. Назарбаев четко обозначил амбициозную задачу перед космической отраслью страны: «К 2030 году Казахстан должен расширить свою нишу на мировом рынке космических услуг и довести до логического завершения ряд начатых проектов...» [2].

Задача действительно амбициозная, ведь выполнение данного поручения, на наш взгляд, требует концентрирования огромных усилий, направленных как на развитие инновационной деятельности Республики Казахстан в целом, так и в аэрокосмической отрасли в частности. Решение данной задачи, без взаимовыгодного партнерства с Российской Федерацией, видится крайне затруднительной.

Стратегическое партнерство с Россией – это один из важных аспектов в данном контексте, поскольку на сегодняшний день, Россия является одной из немногих мировых держав, создавших уникальный ракетно-космический потенциал, позволяющая решать стратегические задачи совершенствования и развития ракетно-космической техники в интересах государственной безопасности, социально-экономического развития страны, науки и техники, международного сотрудничества, а также обеспечения гарантированного доступа и необходимого присутствия Российской Федерации в космическом пространстве.

Сегодня, каждая страна стремится войти в клуб космических стран мира, ведь не для кого не секрет, что странами движет не сколько политические амбиции, сколько практическая необходимость, ведь аэрокосмическая деятельность несет в себе огромную пользу человечеству: научные открытия, исследования, анализ и смягчение последствий стихийных бедствий, космический мониторинг состояния озонового слоя, анализ климатических изменений и сейсмической активности Земли,

медицина, сотовая связь, спутниковое телевидение, системы высокоточной навигации и др. Учитывая зависимость планеты Земли от космоса в плане развития, мы считаем, что странам необходимо работать сообща над сохранением и развитием этого природного ресурса [3].

Если вернуться к вопросу стратегического партнерства между Республикой Казахстан и Российской Федерацией, в части реализации совместных инновационных «аэрокосмических» проектов, одним из успешных примеров такой деятельности мог бы стать совместный казахстанско-российский проект создания космического ракетного комплекса «Байтерек» (далее по тексту – КРК «Байтерек») на космодроме «Байконур», с высоким уровнем экологической безопасности на базе российского ракетно-космического комплекса «Ангара» [4].

Основные принципы и условия сотрудничества Российской Федерации и Республики Казахстан, по вопросу создания совместного КРК «Байтерек», описаны в Соглашении между Правительством Республики Казахстан и Правительством Российской Федерации о создании на космодроме «Байконур» КРК «Байтерек», подписанном в Москве 22 декабря 2004 года.

Однако, в ходе реализации проекта, возникли некоторые проблемы. Изначально, предполагалось использование новой модели ракета-носителя «Ангара». Но позже, из-за увеличившейся сметной стоимости, задержки проекта на несколько лет и принятия решения Правительством Российской Федерации о пусках ракета-носителей «Ангара» с космодрома «Восточный», проект был переориентирован на использование ракета-носителя «Зенит» украинского производства [5].

Помимо увеличения стоимости проекта и переориентирования ракета-носителя, еще одной из причин задержки реализации проекта по созданию КРК «Байтерек» является то, что Казахстан не является участником международного режима контроля за ракетными технологиями (далее по тексту – РКРТ) [6].

РКРТ – это неофициальная и добровольная ассоциация стран, объединенных целью предотвращения распространения систем поставки, которые могут поспособствовать распространению оружия массового поражения (кроме пилотируемых летательных аппаратов), и работающих над координацией мер лицензированию национального экспорта, нацеленных на предотвращение распространения систем поставки. РКРТ был основан в 1987 году Канадой, Францией, Германией, Италией, Японией, Великобританией и Соединенными Штатами.

РКРТ придерживается общих руководящих принципов экспортной политики («Руководящие принципы РКРТ»), применяемых к сводному общедоступному списку контролируемых технических средств («Приложение РКРТ по оборудованию, программному обеспечению и технологиям»).

На партнеров РКРТ не предусмотрены никаких юридических обязательств. Однако предусмотрено, что партнерам необходимо действовать ответственно, проявляя при этом сдержанность по отношению экспорта предметов, которые могли бы способствовать распространению ракет, способных доставлять оружие массового уничтожения (далее по тексту – ОМУ), соблюдая все согласованные решения режима. Участникам РКРТ устанавливаются стандарты ответственного поведения в области нераспространения и оказывается помощь при формировании международных усилий по нераспространению ракет, проводя свою политику ракетного нераспространения в соответствии с общими целями и деятельностью Режимы.

В настоящее время РКРТ насчитывает в своем составе 36 стран.

Как уже было упомянуто выше, создание КРК «Байтерек» в рамках Соглашения 2004 года, в том числе, зависит и от участия Казахстана в РКРТ.

Следует отметить, что стратегический партнер Казахстана в сфере космической деятельности, Российская Федерация с 1995 года является участником РКРТ. В практике имеется коллизионный момент, когда Россия, еще не вступившая в РКРТ, заключила коммерческое соглашение с Индией о поставке криогенного (кислородно-водородного) разгонного блока (третьей ступени ракеты-носителя). За тот контракт участники РКРТ ввели на несколько лет экономические санкции против ряда российских предприятий.

Вступление Казахстана в РКРТ является важным фактором развития национальной аэрокосмической отрасли. Членство Республики Казахстан в РКРТ будет способствовать более эффективному осуществлению аэрокосмической деятельности в сотрудничестве с ведущими космическими державами на основе принятых правил. Также исключит распространение в третьи страны оборудования и технологий, которые могут быть использованы в процессе производства средств доставки оружия массового уничтожения.

Обзор состояния аэрокосмической отрасли на сегодняшний день. Аэрокосмическая промышленность Республики Казахстан является одним из базовых элементов отечественного космического потенциала и включает в себя наукоемкие, высокотехнологичные производственные процессы создания изделий, обладающих высоким инновационным потенциалом, эффективная реализация которых способна оказать существенное влияние на увеличение экономических показателей Республики Казахстан.

Аэрокосмическая промышленность Республики Казахстан – это совокупность производственных и коммерческих. Разработка, производство и модернизация космических систем, наземной аэрокосмической инфраструктуры, систем высокоточной спутниковой навигации, образцов космической техники гражданского и военного назначения, ведутся на базе научно-исследовательских учреждений и проектно-конструкторских организаций. Условно, Аэрокосмическую отрасль Казахстана можно разделить на сектор работающий с технологиями дистанционного зондирования Земли и сектор, работающий с спутниковыми данными связи.

Регулирующим органом в Аэрокосмической отрасли Республики Казахстан является Аэрокосмический Комитет при Министерстве оборонной и аэрокосмической промышленности Республики Казахстан (далее по тексту – АКК МОАП РК).

Рисунок 1. Структура предприятий АКК МОАП РК

Раскроем содержание цифр данного рисунка [7]:

1. 50% предприятий МОАП РК - Акционерные общества. Количество предприятий - 4:
 - Акционерное общество «Совместное Казахстанско-Российское предприятие «Байтерек»;
 - Акционерное общество «Республиканский центр космической связи»;
 - Акционерное общество «Национальная компания «Қазақстан Ғарыш Сапары»;
 - Акционерное общество «Национальный центр космических исследований и технологий».
2. 38% предприятий АКК МОАП - Республиканские государственные предприятия. Количество предприятий – 2:
 - Республиканское государственное предприятие на праве хозяйственного ведения «Инфракос» Аэрокосмического комитета Министерства оборонной и аэрокосмической промышленности Республики Казахстан;
 - Республиканское государственное предприятие на праве хозяйственного ведения «Научно-исследовательский центр «Ғарыш-Экология» Аэрокосмического комитета Министерства оборонной и аэрокосмической промышленности Республики Казахстан.
3. 12% предприятий МОАП РК - Товарищество с ограниченной ответственностью. Количество предприятий – 1:

- товарищество с ограниченной ответственностью, казахстанско-французское предприятие «Галам».

Сегодня, Республика Казахстан имеет в своем распоряжение 2 космических аппарата космической связи (KazSat-2, KazSat-3) и 2 космических аппарата дистанционного зондирования Земли (KazEOSat-1, KazEOSat-2).

«На международном уровне Республика Казахстан сотрудничает с такими странами, как Франция, Германия, Индия, Япония, Южная Корея, Россия и др.»

Постановка задачи. Несмотря на то, что сегодня в Казахстане имеется вся необходимая инфраструктура для развития аэрокосмической отрасли, казахстанская модель корпоративного управления, в том числе в части реализации инновационных проектов, заставляет аналитиков и исследователей все чаще обращаться к корневой сути происходящих в отрасли процессов и явлений. По нашему мнению, многие теоретические и методологические аспекты развития и управления аэрокосмической деятельности Республики Казахстан не имеют достаточной степени разработанности и нет полной ясности о возможностях применения тех или иных подходов, выработанных мировой наукой и активно использующихся космическими державами. Речь идет о различных подходах. К примеру, неоклассическом, институционально-эволюционном, синергетическом подходах и границах их применения. Среди имеющихся исследований, слабо разработанным следует признать менеджериальный подход. Данный подход проясняет проблему «принципала-агента» в том числе применительного к казахстанским условиям.

Цели. Исходя из изложенного, мы предлагаем систематизировать подходы и методы оценки реализуемости инновационных проектов.

Методы исследования. Сами по себе процессы проектирования и производства аэрокосмической техники (далее по тексту – АКТ) включают в себя большое количество различных этапов. В этих процессах, в первую очередь, необходимо рассмотреть номенклатуры все видов работ жизненного цикла создания АКТ.

Жизненный цикл проекта - это комплекс работ, которые выполняются в соответствии с утвержденным графиком и технологическим процессом создания АКТ. Жизненный цикл включает в себя следующие этапы:

- разработка концепции;
- выполнение опытно-конструкторских работ;
- производство в промышленных масштабах;
- эксплуатация продукции.

При всем этом, необходимо учитывать затраты на капитальное строительство, если они потребуются, для обеспечения жизненных циклов создания АКТ.

В настоящее время, важной задачей, в контексте оценки необходимых для реализации проектов по созданию АКТ является обоснование необходимости проекта и оценка его реализуемости. Реализуемость инновационного проекта по созданию АКТ - это целый комплекс мероприятий, которые направлены на создание АКТ, соответствующих заданным требованиям. При этом, проект должен быть реализован в установленные сроки и с учетом выделенного финансирования на проект [8].

Оценки реализуемости проекта заключается в комплексном учете ограничений при реализации инновационного проекта по созданию АКТ. К ограничениям можно отнести финансовые, научно-технические, производственные и др. аспекты. Для того, чтобы повысить эффективность принятия управленческого решения и обосновать потребность ресурсов для реализации инновационных проектов по созданию АКТ, на предприятиях аэрокосмической промышленности Республики Казахстан, государственным органам необходимо проводить тщательную экспертизу, включающую и проведение оценки реализуемости инновационных проектов.

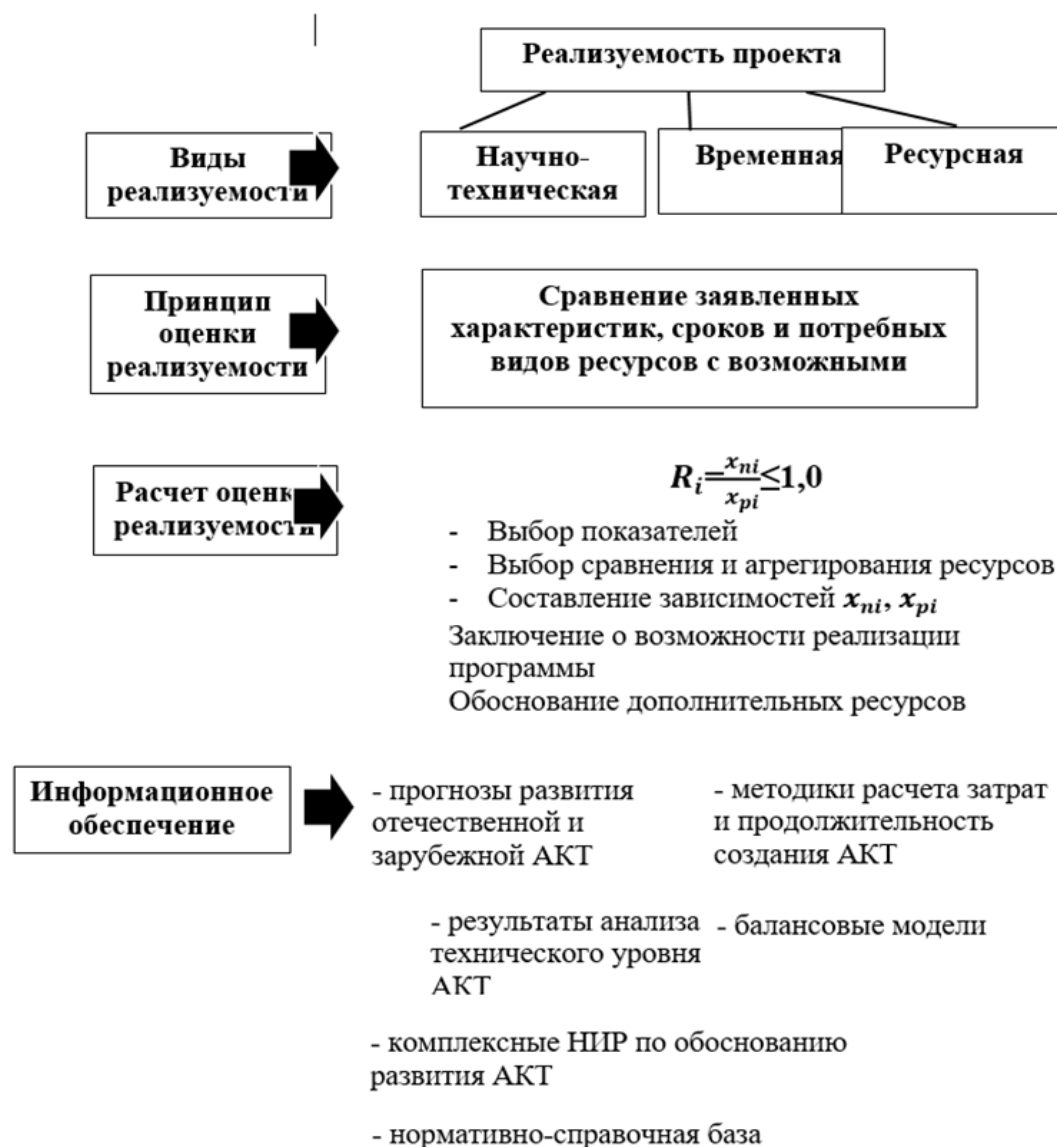
Систематизация подходов к оценке реализуемости инновационных проектов, а именно определение степени сбалансированности работ и мероприятий, предусмотренных при реализации того или иного проекта, с прогнозируемыми возможностями по их выполнению, подчеркивает важность и актуальность нашего исследования по данной теме.

Реализуемость инновационного проекта необходимо рассматривать по 3 аспектам: научно-технический, временной и ресурсный (рис. 2).

Научно-технический аспект предусматривает оценку возможностей достижения заявленных характеристик изделий и продукции, с учетом уже имеющегося научно-технического задела и возможностей аэрокосмических предприятий по их созданию.

При временном аспекте, предполагается оценка возможностей выполнения работ по реализации инновационного проекта в установленный временной промежуток.

Ресурсный аспект подразумевает своевременное обеспечение ресурсами на всем этапе жизненного цикла реализации инновационного проекта.

Активация Windows
Рисунок 2. Блок-схема оценки реализуемости программы

Как известно, привлечение новых наукоемких технологий и технических разработок требует анализа особенности и уникальности их применения, а также их влияния на производственный процесс и производство в целом. Из всего этого следует вывод, что общие характерные технологии могут оказать «сильное» воздействие на деятельность предприятия, а в случае локального применения — относительно «слабое», то в первом случае необходимо произвести кардинальные изменения в порядке производственной деятельности, а во втором случае, новые технологические разработки требуется использовать, только лишь, на определенных этапах, не оказывая при этом влияния на производственную мощность.

Исходя из вышеизложенного, мы предлагаем классифицировать проекты по степени риска их реализации как:

1. проекты, реализация которых обеспечена выполненными научно-техническими задателями;
2. проекты, реализация которого требует выполнения НИОКР фундаментального характера, что в свою очередь повысит факторы риска.

Тогда, под оценкой инновационного проекта можно понимать степень соответствия возникших потребностей проектных работ, в ресурсных возможностях удовлетворения этих возникших потребностей, в ходе реализации инновационного проекта по созданию АКТ.

Главными критериями же эффективности проекта, являются:

- оценка технико-экономической реализуемости;
- оценка его влияния на регион, экономику, окружающую среду.

Оценка целесообразности инновационного проекта и сравнение альтернативных инноваций осуществляется в следующем порядке:

1. Формирование проблемы выбора: анализ характеристик элементов инноваций с учетом требований производства, сырьевой базы, имеющихся производственных ресурсов (основных и вспомогательных).
2. Инновационные характеристики, предполагающие этапы подготовки способов производственной деятельности, вариантов технологических альтернатив (если требуется необходимость) и направленность материальных и финансовых потоков, описывающих схему финансирования.
3. Выбор инноваций, при котором учитывается характер существующего рынка инноваций и анализ имеющихся альтернативных вариантов, с учетом анализа, оценки и прогноза современных технологических тенденций.
4. Выбор инноваций необходимо осуществлять, на основе вхождения инноваций в социально-экономическую среду.
5. Отличие анализа оценки воздействия от других процедур заключается в 2-х аспектах: 1) оценка осуществляется в условиях информационной прозрачности и в данном процессе участвует общественность; 2) оценка системного характера.

В качестве основных методов оценки реализуемости инновационного проекта по созданию АКТ, мы предлагаем использовать 2 основных метода:

- Балансовый метод - осуществляется путем сопоставления имеющихся ресурсов и внутренних потребностей для реализации инновационного проекта;
- Метод последовательного приближения к искомому балансу - осуществляется путем итеративного уточнения данных с целью улучшения реализуемости инновационного проекта.

Таким образом, процедуру оценки инновационного проекта по созданию АКТ необходимо и нужно производить на всех этапах жизненного цикла проекта.

Оценка инновационных проектов, в которых высока доля НИОКР видится, на сегодняшний день, особенно сложной, поскольку его их реализация напрямую зависит от результатов научно-исследовательских работ.

Исходя из того, что практически все критерии оценки инновационного проекта являются трудно формализуемыми и независимыми, поиск решения задачи, которая учитывала бы все факторы и критерии, следует осуществлять поэтапно, применяя методику последовательного достижения оптимума.

Результатом, предлагаемых нами, методов оценки инновационного проекта, станут рекомендации по выбору наиболее эффективного варианта реализации инновационного проекта, сбалансированного как по ресурсным возможностям, так и возможностям исполнителей инновационного проекта, а также выбор оптимального варианта развития научно-исследовательской и опытно-конструкторской основы проекта с учетом капитальных вложений.

Также, не стоит забывать о том, что из всех частных аспектов реализуемости инновационных проектов, необходимо учитывать и финансовый аспект. Под финансовым аспектом подразумеваются основные проблемы концептуального построения инструментальных методов и средств, позволяющих объективно оценить финансово-экономический эффект и практическую значимость реализуемости инновационных проектов по созданию АКТ.

Вывод. Таким образом, Аэрокосмической промышленности Республики Казахстан имеющей

всю необходимую «аэрокосмическую основу», в стратегическом партнерстве с Российской Федерацией необходимо приступить к реализации новых, масштабных проектов. При этом, необходимо учитывать ошибки прошлых лет. При оценке реализуемости новых проектов по созданию АКТ, специалистам необходимо проводить детальный анализ, оценку и управление рисками, с применением статистических и экспертных методов прогнозирования динамики развития технико-экономических показателей инновационных проектов. Следовательно, организационно-экономические методы оценки реализуемости проектов по созданию АКТ должны основываться на современных научных достижениях, в частности, в области математических методов экономики, которые включают в себя статистические и экспертные методы принятия решений в условиях неопределенности и риска.

Только проводя «правильную» оценку реализуемости инновационных проектов и ставя перед собой амбициозные задачи, Казахстан, не без помощи Российской Федерации, способен войти в число мировых лидеров по предоставлению аэрокосмических услуг и продуктов, и для этого в Казахстане имеется соответствующая инфраструктура и научный потенциал. Сделано немало, но в дальнейшем предстоит приложить большое количество усилий для достижения целей, поставленных перед Казахстаном Главой государства.

Список литературы

1. Концепция внешней политики Республики Казахстан на 2014-2020 годы [Электрон. ресурс] - URL: <http://www.mfa.kz/ru/content-view/kontseptsiya-vneshnoj-politiki-rk-na-2014-2020-gg> (дата обращения: 4 апреля 2017 года).
2. Послание Президента Республики Казахстан - Лидера нации Н.А. Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050». Новый политический курс состоявшегося государства» от 14 декабря 2012 года [Электрон. ресурс] - URL: http://www.akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-nazarbaeva-narodu-kazahstana-14-dekabrya-2012-g (дата обращения: 4 апреля 2017 года).
3. Международное космическое право: учебник / под ред. Г.П. Жукова, А.Х.Абашидзе. – Москва: РУДН, 2014. – С.204
4. Соглашение между Республикой Казахстан и Российской Федерацией о развитии сотрудничества по эффективному использованию комплекса «Байконур», совершенное в Астане 9 января 2004 года / ИПС НПА РК «Әділет». [Электрон. ресурс] -URL: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z100000273>. (дата обращения: 4 апреля 2017 года).
5. «Б. Сагинтаев не исключает сдвигов в планах по строительству КРК «Байтерек» [Электрон. ресурс]. -URL: <http://www.zakon.kz/4759479-b.sagintaev-ne-iskljuchaet-sdvigov-v.html> (дата обращения: 4 апреля 2017 года).
6. Проекту «Байтерек» необходимо участие Казахстана в режиме контроля за ракетными технологиями. [Электрон. ресурс] -URL: <https://tengrinews.kz/progress/proektu-bayterek-neobhodimo-uchastie-kazahstana-rejime-248762/> (дата обращения: 4 апреля 2017 года).
7. Положение о Комитете, Сетевое издание: официальный сайт АКК МОАП [Электрон. ресурс]. -URL: <https://kazcosmos.gov.kz/ru> (дата обращения: 4 апреля 2017 года).
8. Оценка реализуемости инновационного проекта [Электрон. ресурс]. -URL: https://studref.com/307778/menedzhment/otsenka_proektov (дата обращения: 4 апреля 2017 года).

С.А. Самиденов, Л.М. Мартынов

Н.Э. Бауман атындағы Мәскеу ұлттық техникалық университеті, Мәскеу, Ресей

Қазақстан Республикасында аэроғарыштық техниканы құру үшін инновациялық жобалардың орындылығын бағалау тәсілдері мен әдістерін жүйелеу

Аннотация. Осы мақалада Қазақстан Республикасының аэроғарыш саласының құрылымы қарастырылады. Қазақстанның зымырандық технологияларды бақылау режиміне кіруіне негізгі кедергілер қарастырылады. Инновациялық жобалардың орындылығын бағалау тәсілдерінің негізгі мәселелері анықталды. зерттеу негізінде, ол инновациялық жобалардың жүзеге асырылуын бағалау үшін тәсілдер мен әдістерді жүйелеу ұсынылып отыр. базалық әдісі және керекті балансына дәйекті жуықтау әдісі - аэроғарыштық технологияның инновациялық дизайн құру орындылығын бағалау үшін негізгі әдістері ретінде, автор екі негізгі әдісі техникалық-экономикалық негіздемесін жоба бағалауды пайдалануға ұсынады. біз ұсынатын нәтижесі, инновациялық жобаларды бағалау әдістері ресурстық әлеуеті мен инновациялық жобаларды жүзеге асыру

мүмкіндіктері мен ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жоба негізінде дамыту оңтайлы нұсқасын таңдау екі теңгерімді, инновациялық жобаның ең тиімді нұсқасын таңдау үшін ұсынымдар болады күрделі салымдарды ескере отырып. Бұл әдістер, сондай-ақ қазақ ғарыш аэроғарыштық өнімдер мен қызметтердің әлемдік жетекші провайдерлерінің бірі болып стратегиялық жоспарлау жүйесінде пайдалануға болады.

Түйін сөздер. Аэроғарыштық техника, Аэроғарыш комитеті, тиімділікті бағалау, бағалау әдістері, зымыран технологияларын бақылау режимі.

S.A. Samidenov, L.M. Martynov

N.E. Bauman Moscow State Technical University, Moscow, Russia

Systematization of approaches and methods for assessing the feasibility of innovative projects for the creation of aerospace engineering in the Republic of Kazakhstan

Abstract. In this article, the structure of the aerospace industry of the Republic of Kazakhstan is considered. The main obstacles to Kazakhstan's entry into the regime for control over missile technologies are considered. The main problems of approaches to assessing the feasibility of innovative projects are identified. Based on the conducted research, it is proposed to systematize approaches and methods for assessing the feasibility of innovative projects. As the main methods for assessing the feasibility of an innovative project for the creation of aerospace engineering, the author suggests using two basic methods for assessing the feasibility of projects - the basic method and the method of successive approximation to the required balance. The result of the methods proposed by us for evaluating the innovative project will be recommendations for choosing the most effective version of the innovative project, balanced both in terms of resource opportunities and the capabilities of the executors of the innovation project, as well as choosing the optimal variant for the development of the research and development considering capital investments. These methods, too, can be applied in the system of strategic planning of Kazakhstan's space for Kazakhstan to become a world leader in providing aerospace services and products.

Keywords: aerospace engineering, Aerospace Committee, efficiency assessment, assessment methods, regime for control of missile technologies.

References

1. Konceptija vneshej politiki Respubliki Kazahstan na 2014-2020 gody [The concept of foreign policy of the Republic of Kazakhstan for 2014-2020] [Electronic resource]. Available at: <http://www.mfa.kz/ru/content-view/kontsepsiya-vneshnoj-politiki-rk-na-2014-2020-gg> (accessed: 04.04.2017).
2. Poslanie Prezidenta Respubliki Kazahstan - Lidera natsii N.A. Nazarbaeva narodu Kazahstana «Strategija «Kazahstan-2050». Novyj politicheskij kurs sostojavshegosja gosudarstva» ot 14 dekabrya 2012 goda [The Address of the President of the Republic of Kazakhstan - the Leader of the Nation N.A. Nazarbayev to the people of Kazakhstan "Strategy" Kazakhstan-2050 ". New political course of the held state "of December 14, 2012] [Electronic resource]. Available at: http://www.akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-nazarbaeva-narodu-kazahstana-14-dekabrya-2012-g (accessed: 04.04.2017).
3. Mezhdunarodnoe kosmicheskoe pravo: uchebnik [International Space Law: A Textbook] / pod red. G.P. Zhukova, A.H. Abashidze. (RUDN, Moscow, 2014, 204 p.).
4. Soglasenie mezhdur Respublikoj Kazahstan i Rossijskoj Federaciej o razvitii sotrudnichestva po jeffektivnomu ispol'zovaniju kompleksa «Bajkonur», sovershennoe v Astane 9 janvarja 2004 goda [The announcement between the Republic of Kazakhstan and the Russian Federation on the development of cooperation on the effective use of the Baikonur complex, which was carried out in Astana on January 9, 2004] / IPS NPA RK «Әділет». [Electronic resource]. Available at: http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z100000273_ (accessed: 04.04.2017).
5. 'B. Sagintaev ne iskljuchaet sdvigov v planah po stroitel'stvu KRK "Bajterek"' [B. Sagintayev does not rule out shifts in plans for the construction of the "Baiterek"] [Electronic resource]. URL: <http://www.zakon.kz/4759479-b-sagintaev-ne-iskljuchaet-sdvigov-v.html> (accessed: 04.04.2017).
6. Proektu "Bajterek" neobhodimo uchastie Kazahstana v rezhime kontrolja za raketnymi tehnologijami [Baiterek project needs Kazakhstan's participation in the missile technology control regime]. [Electronic resource]. Available at: <https://tengrinews.kz/progress/proektu-bayterek-neobhodimo-uchastie-kazahstana-rejime-248762/> (accessed: 04.04.2017).
7. Polozhenie o Komitete [Electronic resource] [Elektron. resurs], Available at: <https://kazcosmos.gov.kz/ru>.
8. Ocenka realizuemosti innovacionnogo proekta [Evaluation of the feasibility of an innovative project], Available at: https://studref.com/307778/menedzhment/otsenka_proektov

Сведения об авторах:

Самиденов С.А. - аспирант кафедры менеджмента факультета «Инженерный бизнес и менеджмент» Московского Государственного Технического Университета имени Н.Э. Баумана. Начальник отдела аэрокосмического мониторинга ТОО «KazAeroSpace», ул. Жылыой 24, Астана, Казахстан.

Мартынов Л.М. – доктор экономических наук, кандидат технических наук, профессор кафедры менеджмента факультета «Инженерный бизнес и менеджмент» Московского Государственного Технического Университета имени Н.Э. Баумана, ул. 2-я Бауманская, дом 5, Москва, Россия.

Samidenov S.A. - Post-graduate student of the Department of Management of the Faculty of Engineering Business and Management of the N.E. Bauman Moscow State Technical University , Head of Aerospace Monitoring Department at KazAeroSpace LLP, Zhylyoy str. 24, Astana, Kazakhstan.

Martynov L.M. - Doctor of Economical Sciences, Candidate of Technical Sciences, Professor of the Department of Management of the Faculty of Engineering Business and Management of the N.E. Bauman Moscow State Technical University, 2nd Baumanskaya Str. 5, Moscow, Russia.

**«Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰҰ хабаршысының
экономика сериясы» журналында мақала жариялау ережесі**

1. Журнал мақсаты. Экономика салалары бойынша мұқият тексеруден өткен ғылыми құндылығы бар мақалалар жариялау.

2. Журналда мақала жариялаушы автор мақаланың қол қойылған 1 дана қағаз нұсқасын Ғылыми басылымдар бөліміне (редакцияға, мекенжайы: 010008, Қазақстан республикасы, Астана қаласы, Қ. Сәтпаев көшесі, 2, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Бас ғимарат, 408 кабинет) және vest_econom@enu.kz электрондық поштасына Word форматындағы нұсқаларын жіберу қажет. Мақала мәтінінің қағаз нұсқасы мен электронды нұсқалары бірдей болулары қажет.

Мақалалар қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде қабылданады.

3. Автордың қолжазбаны редакцияға жіберуі мақаланың Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысында басуға келісімін, шетел тіліне аударылып қайта басылуына келісімін білдіреді. Автор мақаланы редакцияға жіберу арқылы автор туралы мәліметтің дұрыстығына, мақала көшірілмегендігіне (плагиаттың жоқтығына) және басқа да заңсыз көшірмелердің жоқтығына кепілдеме береді.

4. Мақаланың көлемі 18 беттен аспауға тиіс (6 беттен бастап).

5. Мақаланың құрылымы

6. FTAMP <http://grnti.ru/> - бірінші жолдың сол жақтауында;

Автор(лар)дың аты-жөні – жолдың ортасында;

Мекеменің толық атауы, қаласы, мемлекеті (егер авторлар әртүрлі мекемеде жұмыс жасайтын болса, онда әр автор мен оның жұмыс мекемесі қасында бірдей белгі қойылу керек) – жолдың ортасында;

Автор(лар)дың E-mail-ы – жақша ішінде, курсивпен, жолдың ортасында;

Мақала атауы – жолдың ортасында;

Аннотация (100-200 сөз; формуласыз, мақаланың атауын мейлінше қайталамауы қажет; әдебиеттерге сілтемелер болмауы қажет; мақаланың құрылысын (кіріспесі, мақаланың мақсаты, міндеттері, қарастырылып отырған сұрақтың тарихы, зерттеу әдістері, нәтижелер/талқылау, қорытынды) сақтай отырып, мақаланың қысқаша мазмұны берілуі қажет).

Түйін сөздер (6-8 сөз не сөз тіркесі)

Түйін сөздер мақала мазмұнын көрсетіп, мейлінше мақала атауы мен аннотациядағы сөздерді қайталамай, мақала мазмұнындағы сөздерді қолдану қажет. Сонымен қатар, ақпараттық-іздістіру жүйелерінде мақаланы жеңіл табуға мүмкіндік беретін ғылым салаларының терминдерін қолдану қажет.

Негізгі мәтін мақаланың мақсаты, міндеттері, қарастырылып отырған сұрақтың тарихы, зерттеу әдістері, нәтижелер/талқылау, қорытынды бөлімдерін қамтуы қажет – *жоларалық интервал - 1, азат жол «қызыл жолдан» - 1,25см, беттеу жолағы – еніне сай жасалады.*

Таблица, суреттер – аталғаннан кейін орналастырылады. Әр таблица, сурет қасында оның аталуы болу қажет. Сурет айқын, сканерден өтпеген болуы керек.

Мақаладағы формулалар тек мәтінде оларға сілтеме берілсе ғана номерленеді.

Жалпы қолданыста бар аббревиатуралар мен қысқартулардан басқалары міндетті түрде алғаш қолданғанда түсіндірілуі берілуі қажет.

Қаржылай көмек туралы ақпарат бірінші бетте көрсетіледі.

Әдебиеттер тізімі

Мәтінде әдібиеттерге сілтемелер тікжақшаға алынады. Мәтіндегі әдебиеттер тізіміне сілтемелердің номерленуі мәтінде қолданылуына қатысты жүргізіліде: мәтінде кездескен әдебиетке алғашқы сілтеме [1] арқылы, екінші сілтеме [2] арқылы т.с.с. жүргізіледі. Кітапқа жасалатын сілтемелерде қолданылған беттері де көрсетілуі керек (мысалы, [1,

45 бет]). Жарияланбаған еңбектерге сілтемелер жасалмайды. Сонымен қатар, рецензиядан өтпейтін басылымдарға да сілтемелер жасалмайды (әдебиеттер тізімін, әдебиеттер тізімінің ағылшынша әзірлеу үлгілерін төмендегі **мақаланы рәсімдеу үлгісінен қараңыз**).

Мақала соңындағы әдебиеттер тізімінен кейін библиографиялық мәліметтер орыс және ағылшын тілінде (егер мақала қазақ тілінде жазылса), қазақ және ағылшын тілінде (егер мақала орыс тілінде жазылса), орыс және қазақ тілінде (егер мақала ағылшын тілінде жазылған болса) беріледі.

Авторлар туралы мәлімет: автордың аты-жөні, ғылыми атағы, қызметі, жұмыс орны, жұмыс орнының мекен-жайы, телефон, e-mail – қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде толтырылады.

1. Қолжазба мұқият тексерілген болуы қажет. Техникалық талаптарға сай келмеген қолжазбалар қайта өңдеуге қайтарылады. Қолжазбаның қайтарылуы оның журналда басылуына жіберілуін білдірмейді.

Редакцияға түскен мақала жабық (анонимді) тексеруге жіберіледі. Барлық рецензиялар авторларға жіберіледі. Автор (рецензент мақаланы түзетуге ұсыныс берген жағдайда) үш күн аралығында қайта қарап, қолжазбаның түзетілген нұсқасын редакцияға қайта жіберуі керек. Рецензент жарамсыз деп таныған мақала қайтара қарастырылмайды. Мақаланың түзетілген нұсқасы мен автордың рецензентке жауабы редакцияға жіберіледі.

8. Төлемақы. Басылымға рұқсат етілген мақала авторларына төлем жасау туралы ескертіледі. Төлем көлемі 2018 жылы 4500 тенге – ЕҰУ қызметкерлері үшін және 5500 тенге басқа ұйым қызметкерлеріне.

Рекзивизиттер:

Цеснабанк: КБЕ16

БИН 010140003594

РНН 031400075610

ИИК KZ 91998

ВТВ 0000003104

TSES KZ KA

Provision on articles submitted to the journal
ECONOMIC Series of the Bulletin of the L.N. Gumilyov ENU

1. Purpose of the journal. Publication of carefully selected original scientific works in the fields of Economic Science

2. An author who wishes to publish an article in a journal must submit the article in hard copy (printed version) in one copy, signed by the author to the scientific publication office (at the address: 010008, Republic of Kazakhstan, Astana, Satpayev St., 2. L.N. Gumilyov Eurasian National University, Main Building, room 408) and by e-mail Vest_econom@enu.kz in Word format. At the same time, the correspondence between Word-version and the hard copy must be strictly maintained.

Language of publications: Kazakh, Russian, English.

3. Submission of articles to the scientific publication office means the authors' consent to the right of the Publisher, L.N. Gumilyov Eurasian National University, to publish articles in the journal and the re-publication of it in any foreign language. Submitting the text of the work for publication in the journal, the author guarantees the correctness of all information about himself, the lack of plagiarism and other forms of improper borrowing in the article, the proper formulation of all borrowings of text, tables, diagrams, illustrations.

4. The volume of the article should not exceed 18 pages (from 6 pages).

5. Structure of the article (page – A4 format, portrait orientation, page margins on all sides - 20 mm. Font: type - Times New Roman, font size - 14)

GRNTI <http://grnti.ru/> - first line, left

Initials and Surname of the author (s) - center alignment, italics

Full name of the organization, city, country (if the authors work in different organizations, you need to put the same icon next to the name of the author and the corresponding organization) - center alignment, italics

Author's e-mail (s)- in brackets, italics

Article title - center alignment, bold

Abstract (100-200 words, it should not contain a formula, the article title should not repeat in the content, it should not contain bibliographic references, it should reflect the summary of the article, preserving the structure of the article - introduction, problem statement, goals, history, research methods, results /discussion, conclusion).

Key words (6-8 words/word combination. Keywords should reflect the main content of the article, use terms from the article, as well as terms that define the subject area and include other important concepts that make it easier and more convenient to find the article using the information retrieval system).

The main text of the article should contain an introduction, problem statement, goals, history, research methods, results / discussion, conclusion - line spacing - 1, indent of the "red line" -1.25 cm, alignment in width.

Tables, figures should be placed after the mention. Each illustration should be followed by an inscription. Figures should be clear, clean, not scanned.

In the article, only those formulas are numbered, to which the text has references.

All abbreviations, with the exception of those known to be generally known, must be deciphered when first used in the text.

Information on the financial support of the article is indicated on the first page in the form of a footnote.

References

In the text references are indicated in square brackets. References should be numbered strictly in the order of the mention in the text. The first reference in the text to the literature should have

the number [1], the second - [2], etc. The reference to the book in the main text of the article should be accompanied by an indication of the pages used (for example, [1, 45 p.]). References to unpublished works are not allowed. Unreasonable references to unreviewed publications (examples of the description of the list of literature, descriptions of the list of literature in English, see below in the sample of article design).

At the end of the article, after the list of references, it is necessary to indicate bibliographic data in Russian and English (if the article is in Kazakh), in Kazakh and English (if the article is in Russian) and in Russian and Kazakh languages (if the article is English language).

Information about authors: surname, name, patronymic, scientific degree, position, place of work, full work address, telephone, e-mail - in Kazakh, Russian and English.

6. The article must be carefully verified. Articles that do not meet technical requirements will be returned for revision. Returning for revision does not mean that the article has been accepted for publication.

7. Work with electronic proofreading. Articles received by the Department of Scientific Publications (editorial office) are sent to anonymous review. All reviews of the article are sent to the author. The authors must send the proof of the article within three days. Articles that receive a negative review for a second review are not accepted. Corrected versions of articles and the author's response to the reviewer are sent to the editorial office. Articles that have positive reviews are submitted to the editorial boards of the journal for discussion and approval for publication.

Periodicity of the journal: 4 times a year.

8. Payment. Authors who have received a positive conclusion for publication should make payment on the following requisites (for ENU employees - 4,500 tenge, for outside organizations - 5,500 tenge):

Requisites:

Tsesnabank: КБЕ16

БИИ 010140003594

РНН 031400075610

ИИК КЗ 91998

БТБ 0000003104

TSES KZ KA

**Положение о рукописях, представляемых в журнал
«Экономическая серия Вестника ЕНУ имени Л.Н. Гумилева»**

1. Цель журнала. Публикация тщательно отобранных оригинальных научных работ по экономическому направлению.

2. Автору, желающему опубликовать статью в журнале необходимо представить рукопись в твердой копии (распечатанном варианте) в одном экземпляре, подписанном автором в Отдел научных изданий (по адресу: 010008, Казахстан, г.Астана, ул. Сатпаева, 2, Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева, Учебно-административный корпус, каб. 408) и по e-mail vest_econom@enu.kz. При этом должно быть строго выдержано соответствие между Word-файлом и твердой копией.

Язык публикаций: Казахский, русский, английский.

3. Отправление статей в редакцию означает согласие авторов на право Издателя, Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева, издания статей в журнале и переиздания их на любом иностранном языке. Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует правильность всех сведений о себе, отсутствие плагиата и других форм неправомерного заимствования в рукописи, надлежащее оформление всех заимствований текста, таблиц, схем, иллюстраций.

4. Объем статьи не должен превышать 18 страниц (от 6 страниц).

5. Схема построения статьи (страница – А4, книжная ориентация, поля со всех сторон – 20 мм. Шрифт: тип – Times New Roman, размер (кегель) - 14):

ГРНТИ <http://grnti.ru/> - первая строка, слева

Инициалы и Фамилию автора(ов)- выравнивание по центру, курсив

Полное наименование организации, *город, страна* (если авторы работают в разных организациях, необходимо поставить одинаковый значок около фамилии автора и соответствующей организации)

E-mail автора(ов) – в скобках курсив

Название статьи – выравнивание по центру полужирным шрифтом

Аннотация (100-200 слов; не должна содержать формулы, по содержанию повторять название статьи; не должна содержать библиографические ссылки; должна отражать краткое содержание статьи, сохраняя структуру статьи – введение, постановка задачи, цели, история, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы).

Ключевые слова (6-8 слов/словосочетаний).

Ключевые слова должны отражать основное содержание статьи, использовать термины из текста статьи, а также термины, определяющие предметную область и включающие другие важные понятия, позволяющие облегчить и расширить возможности нахождения статьи средствами информационно-поисковой системы).

Основной текст статьи должен содержать введение, постановку задачи, цели, историю, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы – *межстрочный интервал – 1, отступ «красной строки» -1,25 см, выравнивание по ширине.*

Таблицы, рисунки необходимо располагать после упоминания. С каждой иллюстрацией должна следовать надпись. Рисунки должны быть четкими, чистыми, несканированными.

В статье нумеруются лишь те формулы, на которые по тексту есть ссылки.

Все аббревиатуры и сокращения, за исключением заведомо общеизвестных, должны быть расшифрованы при первом употреблении в тексте.

Сведения о финансовой поддержке работы указываются на первой странице в виде сноски.

В тексте ссылки обозначаются в квадратных скобках. Ссылки должны быть пронумерованы строго по порядку упоминания в тексте. Первая ссылка в тексте на литературу должна иметь номер [1], вторая - [2] и т.д. Ссылка на книгу в основном тексте статьи должна сопровождаться указанием использованных страниц (например, [1, 45 стр.]). Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Нежелательны ссылки на нерецензируемые издания (примеры описания списка литературы, описания списка литературы на английском языке см. ниже в образце оформления статьи).

В конце статьи, после списка литературы, необходимо указать библиографические данные на русском и английском языках (если статья оформлена на казахском языке), на казахском и английском языках (если статья оформлена на русском языке) и на русском и казахском языках (если статья оформлена на английском языке).

Сведения об авторах: фамилия, имя, отчество, научная степень, должность, место работы, полный служебный адрес, телефон, e-mail – на казахском, русском и английском языках.

6. Рукопись должна быть тщательно выверена. Рукописи, не соответствующие техническим требованиям, будут возвращены на доработку. Возвращение на доработку не означает, что рукопись принята к опубликованию.

7. Работа с электронной корректурой. Статьи, поступившие в Отдел научных изданий (редакция), отправляются на анонимное рецензирование. Все рецензии по статье отправляются автору. Авторам в течение трех дней необходимо отправить корректуру статьи. Статьи, получившие отрицательную рецензию к повторному рассмотрению не принимаются. Исправленные варианты статей и ответ автора рецензенту присылаются в редакцию. Статьи, имеющие положительные рецензии, представляются редколлегии журнала для обсуждения и утверждения для публикации.

Периодичность журнала: 4 раза в год.

8. Оплата. Авторам, получившим положительное заключение к опубликованию необходимо произвести оплату по следующим реквизитам (для сотрудников ЕНУ – 4500 тенге, для сторонних организаций – 5500 тенге):

Реквизиты:

Цеснабанк: КБЕ16

БИН 010140003594

РНН 031400075610

ИИК KZ 91998

ВТВ 0000003104

TSES KZ KA

ГРНТИ 27.25.19

А.Ж. Жубанышева¹, Н. Темиргалиев², А.Б. Утесов³

¹²*Институт теоретической математики и научных вычислений Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева, Астана, Казахстан*

³*Актюбинский региональный государственный университет имени К. Жубанова, Актөбе, Казахстан*

(E-mail: ¹axaulezh@mail.ru, ²ntmath10@mail.ru, ³adilzhan_71@mail.ru)

Численное дифференцирование функций в контексте Компьютерного (вычислительного) перечника

Аннотация. В рамках компьютерного (вычислительного) перечника полностью решена задача приближенного дифференцирования функций, принадлежащих классам Соболева по неточной информации, полученной от произвольного конечного множества тригонометрических коэффициентов Фурье-Лебега дифференцируемой функции... [100-200 слов]

Ключевые слова. Приближенное дифференцирование, восстановление по неточной информации, предельная погрешность, компьютерный (вычислительный) перечник.

Основной текст статьи должен содержать

- введение/постановка задачи,
- цели/история,
- методы исследования,
- результаты/обсуждение, заключение/выводы.

Список литературы

1. Темиргалиев Н. Компьютерный (вычислительный) перечник как синтез известного и нового в численном анализе// Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева -2014. –Т. 4. № 101. – С. 16–33.
2. Локуциевский О.М., Гавриков М.Б. Начала численного анализа. -М.: ТОО «Янус», 1995. -581 с.
3. Жубанышева А.Ж., Абикенова Ш. О нормах производных функций с нулевыми значениями заданного набора линейных функционалов и их применения к перечниковым задачам// Функциональные пространства и теория приближения функций: Тезисы докладов Международной конференции, посвященная 110-летию со дня рождения академика С.М. Никольского, Москва, Россия, 2015. – Москва, 2015. -С.141-142

А.Ж. Жұбанышева, Н. Темірғалиев, А.Б. Утесов

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің теориялық математика және ғылыми есептеулер институты, Астана, Қазақстан

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті, Ақтөбе, Қазақстан

Компьютерлік (есептеуіш) диаметр мәнмәтінінде функцияларды сандық дифференциалдау

Аннотация. Компьютерлік (есептеуіш) диаметр мәнмәтінінде Соболев класында жататын функцияларды олардың тригонометриялық Фурье-Лебега коэффициенттерінің ақырлы жиынынан алынған дәл емес ақпарат арқылы жуықтау есебі толығымен шешілді... [100-200 сөз]

Түйін сөздер. Жуықтап дифференциалдау, дәл емес ақпарат бойынша жуықтау, шектік қателік, Компьютерлік (есептеуіш) диаметр.

A.Zh. Zhubanysheva, N. Temirgaliyev, A.B. Utesov

Institute of theoretical mathematics and scientific computations of L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

K.Zhubanov Aktobe Regional State University, Aktobe, Kazakhstan

Numerical differentiation of functions in the context of Computational (numerical) diameter

Abstract. The computational (numerical) diameter is used to completely solve the problem of approximate differentiation of a function given inexact information in the form of an arbitrary finite set of trigonometric Fourier coefficients... [100-200 words]

Key words. Approximate differentiation, recovery from inexact information, limiting error, computational (numerical) diameter, massive limiting error.

References

1. Temirgaliyev N. Komp'yuternyj (vychislitel'nyj) poperechnik kak sintez izvestnogo i novogo v chislennom analize [Computational (numerical) diameter as a synthesis of the known and the new in numerical analysis], Vestnik Evrazijskogo nacional'nogo universiteta imeni L.N. Gumileva [Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University], 4(101), 16–33 (2014). [in Russian]
2. Lokucievskij O.M., Gavrikov M.B. Nachala chislennogo analiza [Elements of numerical analysis] (Yanus, Moscow, 1995).
3. Zhubanysheva A.Zh., Abikenova Sh.K. O normah proizvodnyh funkcionov s nulevymi znachenijami zadannogo nabora linejnyh funkcionov i ih primenenija k poperechnikovym zadacham [About the norms of the derivatives of functions with zero values of a given set of linear functionals and their application to the width problems]. Tezisy dokladov Mezhdunarodnoj konferencii, posvjashhennaja 110-letiju so dnja rozhdenija akademika S.M.Nikol'skogo «Funkcional'nye prostranstva i teorija priblizhenija funkcionov» [International conference on Function Spaces and Approximation Theory dedicated to the 110th anniversary of S. M. Nikol'skii]. Moscow, 2015, pp. 141-142.

Сведения об авторах:

На каз.:

Жұбанышева А.Ж. – Теориялық математика және ғылыми есептеулер институтының аға ғылыми қызметкері, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Сәтпаев көш. 2, Астана, Қазақстан. Тел.: +7 (7172)709-500 (внут. 33-411). E-mail: axaulezh@mail.ru.

Теміргалиев Н. – Теориялық математика және ғылыми есептеулер институтының директоры, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Сәтпаев көш. 2, Астана, Қазақстан. Тел.: +7 (7172)709-500 (внут. 33-325). E-mail: ntmath10@mail.ru.

Утесов А.Б. - физика-математика ғылымдарының кандидаты, Математика кафедрасының доценті, Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті, А.Молдағұлов даңғ. 34, Ақтөбе, Қазақстан. E-mail: adilzhan_71@mail.ru.

На рус.:

Жубанышева А.Ж. – Старший научный сотрудник Института теоретической математики и научных вычислений, Евразийский национальный университет имени Л.Н.Гумилева, ул. Сатапаева 2, Астана, Казахстан. Тел.: +7 (7172)709-500 (внут. 31-411). E-mail: axaulezh@mail.ru.

Темиргалиев Н. – Директор Института теоретической математики и научных вычислений, Евразийский национальный университет имени Л.Н.Гумилева, ул. Сатапаева 2, Астана, Казахстан. Тел.: +7 (7172)709-500 (внут. 31-411). E-mail: ntmath10@mail.ru.

Утесов А.Б. - кандидат физико-математических наук, доцент кафедры Математики, Актюбинский региональный государственный университет имени К. Жубанова, пр. А.Молдагуловой 34, Актөбе, Казахстан. E-mail: adilzhan_71@mail.ru.

На аңгл.:

Zhubanysheva A.Zh. – Senior researcher of the Institute of theoretical mathematics and scientific computations, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Satpayev str., Astana, Kazakhstan. Tel.: +7 (7172)709-500 (31-411). E-mail: axaulezh@mail.ru.

Temirgaliyev N. – Head of the Institute of theoretical mathematics and scientific computations, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Satpayev str., Astana, Kazakhstan. Tel.: +7 (7172)709-500 (33-325). E-mail: ntmath10@mail.ru.

Utesov A.B. - candidate of physical and mathematical sciences, Associate Professor of the Department of Mathematics, K.Zhubanov Aktobe Regional State University, A.Moldagulova Prospect, 34, Aktobe, Kazakhstan. E-mail: adilzhan_71@mail.ru.

Редактор: С.Б. Макыш
Шығарушы редактор, дизайн: Д. Байтлесова,

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰҰ хабаршысының
экономика сериясы
-2018. - 1. - Астана: ЕҰҰ. 90-б.
Шартты б.т. -11, 25 Таралымы - 15 дана

Мазмұнына типография жауап бермейді.

Редакция мекен-жайы: 010008, Астана қ.,
Сатпаев көшесі, 2.
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Тел.: (87172) 709-500 (ішкі 31432)

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің баспасында басылды